

Jaarverslag 2016

Pensioenfonds Zoetwaren

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	4
Bestuursverslag	5
1 Voorwoord	6
2 Algemene informatie	7
2.1 Juridische structuur	7
2.2 Missie	7
2.3 Visie	7
2.4 Strategie	7
2.5 Organisatie	7
3 Besturing en naleving wet- en regelgeving	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Bestuursaangelegenheden	12
3.3 Klachten en geschillen	14
3.4 Goed Pensioenfondsbestuur	14
3.5 Informatie vanuit toezicht van DNB en AFM	17
3.6 Deskundigheids- en integriteitstoets en opleiding	17
3.7 Statutenwijziging	18
4 Financiële positie en beleid in 2016	18
4.1 Financiële opzet en positie	18
4.2 Beleid en beleidskeuzes	20
4.3 Matchingportefeuille	25
4.4 Returnportefeuille	26
4.5 Vermogensopbouw	26
4.6 Rendementen 2016	26
4.7 Economische ontwikkelingen	27
4.8 Z-score 2016 en performancetoets	28
4.9 Maatschappelijk verantwoord beleggen	29
4.10 Financieringsbeleid	29
5 Risicobeheer	31
5.1 Financiële en niet-financiële risico's	31
5.2 Uitbestedingsrisico	33
5.3 Beleggingsrisico's	33
5.4 Actuariële risico's	36
5.5 Operationele risico's	37
6 Communicatie en Pensioenbeheer	38
6.1 Inleiding	38
6.2 Uitvoeringskosten	40
6.3 Pensioenregeling	43
6.4 Nieuwe wetgeving	43
7 Actuariële analyse	45
8 Verwachte gang van zaken	46
Intern toezicht	47
9 Raad van Toezicht	48
9.1 Verslag van de Raad van Toezicht	48
9.2 Reactie Bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht	50
10 Verantwoordingsorgaan	51
10.1 Verslag van het Verantwoordingsorgaan	51

10.2	Reactie Bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan	55
	Jaarrekening	56
11	Jaarrekening	57
11.1	Balans per 31 december 2016	57
11.2	Staat van baten en lasten	58
11.3	Kasstroomoverzicht	59
11.4	Toelichting op de jaarrekening	60
12	Overige gegevens	95
12.1	Actuariële verklaring	96
12.2	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	98
	Bijlagen	106
Bijlage 1	Vergoedingsregeling	107
Bijlage 2	Kenmerken pensioenregeling	108
Bijlage 3	Begrippenlijst	116

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

Bedragen x € 1.000	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal verzekerden (per eind van het jaar)					
Deelnemers, actief en arbeidsongeschikten	9.305	8.013	8.038	7.930	7.699
Gewezen deelnemers	26.560	25.213	28.270	29.437	30.274
Ingegane pensioenen	10.770	9.937	9.358	8.804	8.993
Totaal aantal verzekerden	46.635	43.163	45.666	46.171	46.966
Aantal aangesloten werkgevers¹	244	211	210	212	212
Pensioenen					
Feitelijke premie	52.540	49.866	49.466	53.630	47.109
Uitvoeringskosten	5.083	4.835	3.930	3.646	3.324
Uitkeringen	43.528	44.542	40.609	42.521	48.034
Verleende toeslag actieven	0%	1,0%	0%	0%	0%
Verleende toeslag gepensioneerden en gewezen deelnemers	0%	0,5%	0%	0%	0%
Vermogen en solvabiliteit					
Minimaal vereist eigen vermogen (PW art. 131) in %	104,5	104,4	104,4	104,6	104,5
Vereist eigen vermogen (pw art. 132) in %	119,4	119,9	111,6	112,2	112,2
Dekkingsgraad in % ²	107,6	103,8	112,6	110,9	111,4
Beleidsdekkingsgraad in %	102,7	106,7	114,2	n.v.t.	n.v.t.
Reële dekkingsgraad in %	83,9	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Beleggingen					
Balanswaarde (incl. neg. derivaten)	2.396,2	2.097,6	2.125,8	1.703,1	1.771,7
Beleggingsopbrengsten	293.392	-32.699	407.824	-69.163	208.769
Jaarrendement portefeuille in %	14,6	-1,3	24,2	-3,7	13,7
Samenstelling beleggingsportefeuille					
Aandelen	788.808	533.499	403.248	341.433	333.390
Vastrentende waarden	1.448.530	1.448.511	1.477.192	1.289.587	1.215.003
Vastgoed	160.976	106.702	60.366	37	46
Derivaten	-41.574	7.048	183.528	-43.162	134.262
Overige beleggingen (grondstoffen/liquide middelen)	39.419	1.838	1.447	85.242	96.054

¹ De toename in het aantal werkgevers in 2016 wordt veroorzaakt door een andere systematiek van tellen.

² De dekkingsgraad ultimo jaar wordt bepaald op per balansdatum geldende rekenmethodiek zoals bepaald door DNB.

Bestuursverslag

1 Voorwoord

Geachte lezer,

Voor u ligt het jaarverslag over 2016. In dit verslag geven wij inzicht in de situatie van ons pensioenfonds. Met dit verslag leggen wij bestuurlijke verantwoording af aan al onze deelnemers en werkgevers.

Pensioenen hebben de afgelopen jaren veel aandacht gekregen in de media. Ook wij merken dat deelnemers en werkgevers steeds meer geïnteresseerd zijn in ons pensioenfonds. Als bestuur willen wij graag voldoen aan de veranderende vraag van deelnemers, werkgevers en andere partijen. Dit vraagt om aanpassingen, zowel op het gebied van onze pensioenadministratie als op het gebied van ons beleggingsbeleid.

Wat betreft onze pensioenadministratie hebben wij het afgelopen jaar een belangrijke fase afgerond. De administratie is overgedragen van Syntrus Achmea naar TKP Pensioen. Met deze overgang is de kwaliteit van onze pensioenadministratie verder verbeterd en worden werkgevers beter bediend dan voorheen. Wij zijn van mening dat de 'mijn omgeving' op onze website de deelnemers een goed inzicht geeft in het reeds opgebouwde pensioen en de hoogte van de pensioenen op het moment van pensioneren. De pensioenplanner in deze omgeving is te gebruiken door alle werkende deelnemers en helpt om inzicht te krijgen in het verwachte inkomenspatroon bij pensioneren.

Op het gebied van beleggingen hebben wij een roerig jaar doorgemaakt. Internationale gebeurtenissen hadden veel impact op de rendementen. De financiële markten zijn behoorlijk in beweging en de rentestand op de financiële markten maakt dat wij voortdurend keuzes moeten maken op dit gebied. De verkiezingen in de Verenigde Staten, de stemming voor de Brexit en de aanhoudend opkoopacties van de ECB in Europa zijn hier de meest aansprekende voorbeelden van. Voortdurend hebben wij de verschillende scenario's afgewogen die de genoemde zaken met zich meebrachten. Achteraf bleek echter dat de financiële markten toch anders reageerden dan vrijwel iedereen voorzien had. Ondanks de grote schommelingen op de financiële markten hebben wij een rendement behaald van 14,6%.

Het komende jaar zal bestuurlijk onder andere aandacht gegeven worden aan de oriëntatie op een mogelijke fusie met Stichting Bedrijfspensioenfonds voor het Bakkersbedrijf. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wil een mogelijkheid bieden voor een fusie van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds, met gescheiden vermogens. Dit biedt ons wellicht een mogelijkheid deze fusie mogelijk te maken.

Wij hebben het boekjaar met een beleidsdekkingsgraad van 102,7% afgesloten. De actuele dekkingsgraad bedroeg eind 2016 107,6%. Met deze dekkingsgraden verkeren we nog steeds in een situatie van herstel. Omdat de wet ons verbiedt om bij een beleidsdekkingsgraad van onder de 110% de pensioenen te indexeren, hebben wij de pensioenen niet kunnen verhogen.

Wij gaan ervan uit dat u met het lezen van dit jaarverslag een goed inzicht krijgt in het functioneren van ons pensioenfonds, in de gemaakte beleidskeuzes en in de financiële en actuariële ontwikkelingen.

Namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie

Amsterdam, 2 juni 2017

Jan Groen
Werkgeversvoorzitter

Leonne Jansen
Werknemersvoorzitter

2 Algemene informatie

2.1 Juridische structuur

Het Fonds is in 2011 ontstaan uit een fusie tussen de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Suikerverwerkende Industrie (Pensioenfonds Koek) en de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Suikerwerk- en Chocolateverwerkende Industrie (Pensioenfonds Snoep). Het Fonds is een bedrijfstakpensioenfonds als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet en draagt de naam Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie. Het Fonds is statutair gevestigd in Amsterdam en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam onder nummer 41198154. De laatste statutenwijziging vond plaats op 21 december 2016. Het Fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

2.2 Missie

Het Fonds draagt er zorg voor dat de pensioenen van alle deelnemers (werknemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers) volgens afspraak worden opgebouwd. De ingelegde pensioenpremies worden belegd met als doel een zo hoog mogelijk rendement. Daarbij houden we rekening met verantwoorde risico's, kostenefficiëntie, transparantie en maatschappelijk verantwoord beheer.

2.3 Visie

Een goed pensioen moet bereikbaar zijn voor alle deelnemers, nu en in de toekomst. Het Fonds stelt in zijn besluitvorming daarom de belangen van alle deelnemers voorop. Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving en in het deelnemersbestand kunnen een bedreiging vormen voor de continuïteit. Het Fonds streeft daarom naar maximale effectiviteit tegen zo laag mogelijke kosten door middel van schaalvergroting, zodat het Fonds ook aantrekkelijk blijft voor de aangesloten werkgevers en voor andere (vrijwillig) aan te sluiten werkgevers.

2.4 Strategie

Het Fonds ontwikkelt uitsluitend activiteiten die het Fonds in staat stellen zijn missie zo goed mogelijk te vervullen. Het Fonds ontwikkelt géén activiteiten die niet behoren tot de kerntaken van een pensioenfonds. Het Fonds belegt het pensioenvermogen van het Fonds tegen verantwoorde risico's en op een maatschappelijk verantwoorde wijze.

Om het bovenstaande te kunnen bereiken hebben we voldoende schaalgrootte nodig en streven we naar een fusie met andere pensioenfonds. Hiervoor trekt het Fonds samen op met Stichting Bedrijfspensioenfonds voor het Bakkersbedrijf (Bakkers Pensioenfonds) en heeft het Fonds de intentie om op een geschikt moment te fuseren.

2.5 Organisatie

Het Fonds heeft verschillende organen, namelijk het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht. De bestuursleden nemen tevens zitting in één of meerdere commissies. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij het Fonds betrokken. In de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) staan de taken en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen vermeld.

Paritaire invulling Bestuur

Het Bestuur van het Fonds bestaat uit tien leden, waarvan vier van werkgeverszijde, vier van werknemerszijde en twee namens de pensioengerechtigden. De bestuursleden van werkgeverszijde worden voorgedragen door de werkgeversvereniging in de sector. Dat is de Vereniging voor de Bakkerij- en Zoetwarenindustrie (VBZ) gevestigd in Den Haag. De bestuursleden van werknemerszijde worden voorgedragen door de volgende werknemersverenigingen:

- Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV, twee zetels)
- Christelijk Nationaal Vakverbond Vakmensen (CNV Vakmensen, één zetel)
- De Unie (één zetel)

De bestuursleden namens de pensioengerechtigden worden via verkiezingen voorgedragen door de pensioengerechtigden.

Commissies en werkgroepen

Het Fonds maakt gebruik van de mogelijkheid om voor bepaalde aandachtsgebieden het Bestuur over te laten aan een afvaardiging uit het Bestuur. Het Fonds kent in dit kader een Dagelijks Bestuur, een Commissie Financiën, een Uitbestedingscommissie, een Communicatiecommissie en een Adviescommissie.

Vanaf 2017 is er tevens sprake van een Beleggingsadviescommissie. Daarnaast waren in 2016 een werkgroep samenwerking en een werkgroep transitie actief. Deze afvaardigingen rapporteren tijdens de bestuursvergaderingen aan het voltallige Bestuur.

2.5.1 Bestuur

Samenstelling Bestuur

De heer Dekker heeft in 2015 aangegeven per 1 april 2016 terug te treden als bestuurslid. De heer Bambang Oetomo heeft hem opgevolgd als werkgeversvoorzitter, maar moest vanwege het ontbreken van beschikbare tijd helaas het Bestuur in hetzelfde jaar weer verlaten. De heer Groen is vervolgens per 1 december 2016 benoemd als werkgeversvoorzitter. Door het vertrek van de heer Bambang Oetomo ontstond er opnieuw een vacature aan de werkgeverszijde. Mevrouw Van Beusekom is in december 2016 als aspirant bestuurder toegetreden tot het Bestuur. Zij is in maart 2017 benoemd tot bestuurslid.

De heer Lahoye is per 1 april teruggetreden als bestuurslid. Namens CNV Vakmensen is vervolgens de heer Kusters voorgedragen als opvolger. De heer Kusters loopt sinds halverwege 2016 mee als aspirant bestuurder.

In 2016 was het Bestuur in afwisselende samenstelling als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Geboorteaar	Zitting op voordracht van	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
de heer L.J.L. Dekker	1973	VBZ	01-01-2011	01-04-2016
de heer F. Bambang Oetomo	1979	VBZ	01-04-2016	01-12-2016
de heer J. Groen (werkgeversvoorzitter)	1959	VBZ	01-01-2011	01-01-2019
de heer E. Schuurhuis	1957	VBZ	01-07-2014	01-07-2018
mevrouw W.E.M. Bakermans	1960	VBZ	05-02-2016	05-02-2020
vacature		VBZ		

Leden werknemers	Geboorteaar	Zitting op voordracht van	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
mevrouw L.F.A.M. Jansen (werknemersvoorzitter)	1968	FNV	01-01-2011	01-01-2019
de heer J.A. Spruijt	1956	De Unie	01-01-2011	01-01-2019
de heer J. Hendriks	1957	FNV	01-01-2011	01-05-2017
de heer R.A.J. Lahoye	1954	CNV Vakmensen	13-03-2012	01-04-2016
de heer W. Kusters (aspirant bestuurder)	1954	CNV Vakmensen		
vacature		FNV		

Leden pensioengerechtigden	Geboorteaar	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
de heer H.E. Hermans	1951	01-07-2014	01-07-2018
vacature			

De vacature als lid vanuit de werkgevers is met ingang van 17 maart 2017 vervuld door mevrouw M. van Beusekom (geboorteaar 1973).

Diversiteitsbeleid

Het Bestuur streeft in de samenstelling van de organen diversiteit na, naast de eerste vereisten van deskundigheid en competenties. Dat houdt in dat:

- in het Bestuur en het VO tenminste een man en een vrouw zitting hebben;
- in het Bestuur en het VO tenminste een lid boven en een lid onder de veertig jaar zitting heeft;
- het Bestuur en de Raad van Toezicht (bij het opstellen van de profielschets) er rekening mee houden dat de deelnemers en pensioengerechtigden zich vertegenwoordigd weten in de organen van het Fonds en zich herkennen in de organen;
- het Bestuur de voordragende en benoemende organisaties dringend adviseert hun kandidaat te selecteren uit het Pensioenlab.

Het Bestuur attendeert de voordragende en benoemende organisaties erop dat zij bij het vervullen van een vacature hier rekening mee houden. Ondanks de inspanning van het bestuur is deze diversiteit niet aanwezig. In het VO heeft geen vrouw zitting en zijn geen leden onder de 40 jaar. In het bestuur is het lidmaatschap van een bestuurslid onder de 40 jaar niet verwezenlijkt.

De indeling van de commissies was eind 2016 als volgt:

Bestuursleden	Dagelijks bestuur	Uitbestedings-commissie	Communicatie commissie	Commissie Financiën
mevrouw L.F.A.M. Jansen	X	X*		
de heer J. Groen	X	X		X *
de heer J.A. Spruijt				X
de heer J. Hendriks			X	
de heer E. Schuurhuis			X	X
de heer H.E. Hermans			X*	
mevrouw W.E.M. Bakermans			X	
de heer W. Kusters		X **		

* = voorzitter

** = toehoorder

2.5.2 Raad van Toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Toezicht.

Op 31 december 2016 was de Raad van Toezicht als volgt samengesteld:

Leden	Geboortejaar	Zitting sinds	Zittingstermijn	Einde zittingstermijn
mevrouw S.G. van der Lecq (voorzitter)	1966	1 juli 2014	2	1 juli 2019
de heer G.E. van de Kuilen	1964	1 juli 2014	1	1 juli 2017
de heer B. van de Belt	1950	1 juli 2014	2	1 juli 2018

De leden van de Raad van Toezicht treden eens in de drie jaar af. Een lid kan maximaal 1 keer worden herbenoemd. Om het tegelijk aftreden van alle leden van de Raad van Toezicht te voorkomen is een rooster van aftreden opgesteld. Volgens dit rooster van aftreden heeft de herbenoeming van mevrouw Van der Lecq per 1 juli 2016 plaatsgevonden.

2.5.3 Het Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit acht leden: drie vertegenwoordigers namens deelnemers, drie vertegenwoordigers namens pensioengerechtigden en twee werkgeversvertegenwoordigers.

Het Verantwoordingsorgaan was in 2016 als volgt samengesteld:

Leden	Geboortejaar	Zitting op voordracht van	Vertegenwoordiging namens	Zitting sinds	Einde zittingstermijn
de heer J.J. Gommans	1959	VBZ	werkgevers	1 juli 2014	1 juli 2018
de heer F.L.F. van Bijsterveld	1970	VBZ	werkgevers	1 juli 2014	1 juli 2017
de heer R.W.H. Brouwers	1947	De Unie	gepensioneerden	1 juli 2014	1 juli 2018
de heer H. Verkuijlen	1945	FNV	gepensioneerden	1 juli 2014	1 juli 2018
de heer A.M.J. Dominicus	1940	FNV	gepensioneerden	1 juli 2014	1 april 2016
de heer S. Waiboer	1954	FNV	werknemers	1 juli 2014	1 juli 2017
de heer P. Zoetemeijer	1953	FNV	werknemers	1 juli 2014	1 juli 2020
de heer N.J.M. Serfaes	1956	CNV Vakmensen	werknemers	1 juli 2014	1 juli 2018

Sinds 2017 neemt de heer Koopman zitting in het VO als opvolger van de heer Dominicus. De leden van het Verantwoordingsorgaan treden eens in de vier jaar af. Een lid kan maximaal 1 keer worden herbenoemd. Om het tegelijk aftreden van alle leden van het Verantwoordingsorgaan te voorkomen is door het Verantwoordingsorgaan in 2016 een rooster van aftreden opgesteld. Volgens dit rooster van aftreden heeft de herbenoeming van de heer Zoetemeijer per 1 juli 2016 plaatsgevonden.

2.5.4 Uitbestede werkzaamheden

Pensioenbeheer

De administratie van het Fonds en de betaling van de pensioenen conform de pensioenregelingen heeft het Bestuur sinds 2016 uitbesteed aan TKP Pensioen B.V. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA) voor pensioenbeheer.

TKP Pensioen B.V. rapporteert ieder kwartaal over de dienstverlening middels een kwartaalrapportage. Deze rapportages worden besproken met het Bestuur en vormen een belangrijk document in het kader van het risicomanagement van het pensioenfonds.

Coördinator Vermogensbeheer en Vermogensbeheer

Het Bestuur heeft een Coördinator Vermogensbeheer aangesteld, te weten NN Investment Partners. Zij is verantwoordelijk voor de invulling en het beheer van de beleggingsportefeuille, inclusief de selectie van gespecialiseerde vermogensbeheerders voor onderdelen van de portefeuille.

De selectie en monitoring van de beheerders wordt uitgevoerd door Altis, een gespecialiseerde dochteronderneming van NN Investment Partners. Naast beleggingsinhoudelijke afwegingen wordt hierbij ook rekening gehouden met het duurzaamheidskarakter van de beheerder, juridische aspecten en kosten. Het Bestuur ontvangt hierover elk kwartaal een rapportage per beheerder met de actuele opinie van Altis over de beheerder en de in het kwartaal gerealiseerde resultaten.

De Coördinator Vermogensbeheer ziet toe op deze vermogensbeheerders en adviseert het Bestuur over aanstelling en ontslag van deze partijen. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert maandelijks over de performance en de positie van de portefeuille ten opzichte van de afgesproken benchmark en op kwartaalbasis in meer detail over de samenstelling, rendementen en risico's van de beleggingsportefeuille.

Onafhankelijke Risicomanager

Er is een Onafhankelijke Risicomanager, Ortec Finance, die verantwoordelijk is voor het monitoren van en adviseren over financiële risico's, zijnde het balansrisico van het Fonds en toezicht op de risico's in de beleggingsportefeuille. De Onafhankelijke Risicomanager opereert onafhankelijk van de Coördinator Vermogensbeheer. Op maand- en kwartaalbasis stelt zij rapportages op ten behoeve van het Bestuur. Tevens adviseert zij het Bestuur over het te voeren strategische beleid en de impact van nieuwe wet- en regelgeving.

Bewaarnemer

Verder is er een Bewaarnemer, Bank of New York Mellon, die een onafhankelijke performancemeting uitvoert en de resultaten consolideert. De bewaarnemer verzorgt de beleggingsadministratie en rapporteert over de posities ten opzichte van de neutrale posities die zijn opgenomen in het beleggingsplan. De bewaarnemer administreert ook de beleggingen die niet bij de bewaarnemer onder bewaring zijn.

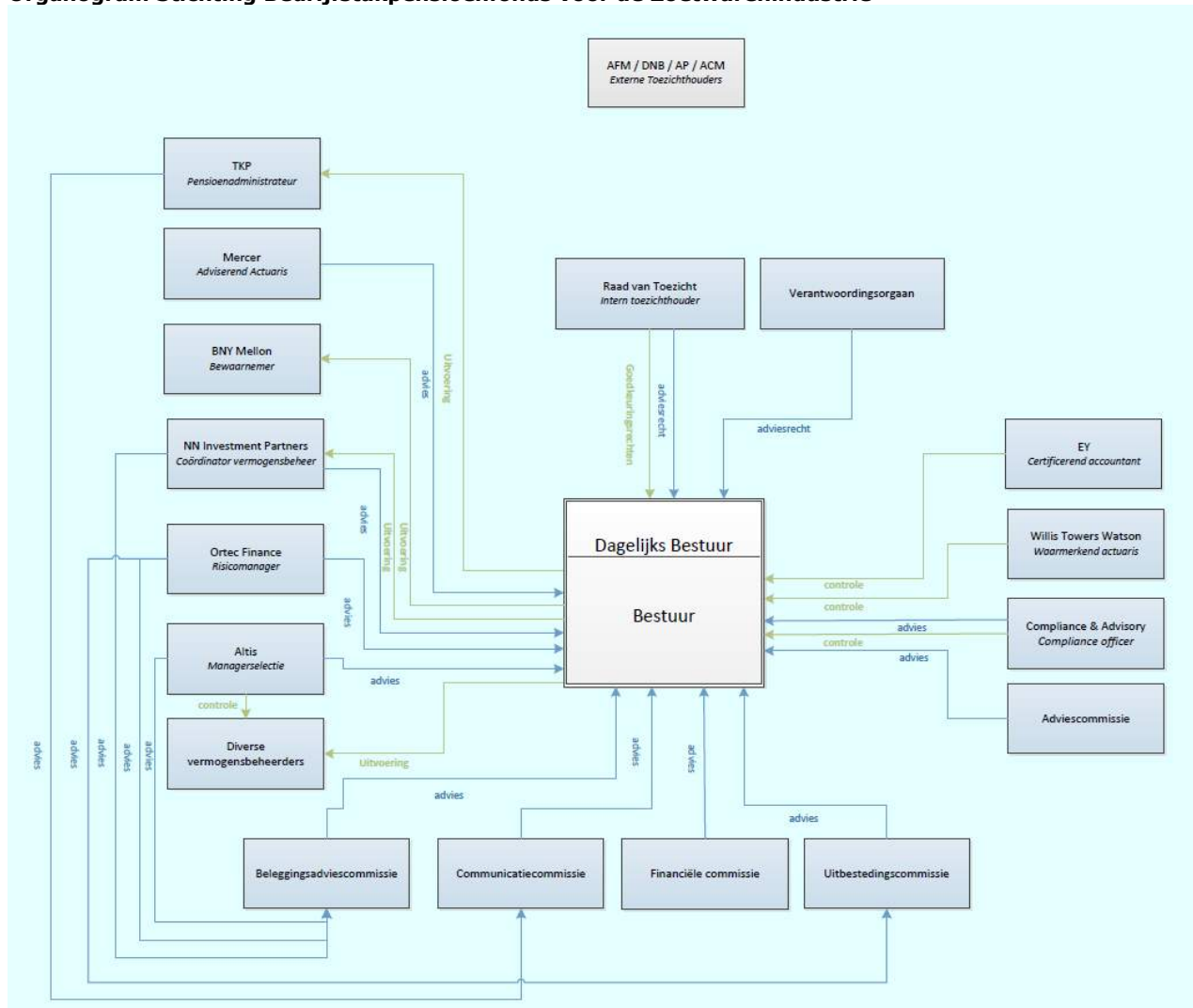
Controle, ondersteuning en advies

Het pensioenfonds heeft zich in 2016 bij zijn werkzaamheden laten controleren, ondersteunen en adviseren door de volgende partijen:

Accountant: de heer S.B. Spiessens, Ernst & Young Accountants LLP
 Adviserend actuaaris: Mevrouw K. Kusters, Mercer (Nederland) B.V.
 Certificerend actuaaris: De heer R. Kruijff, Towers Watson Netherlands B.V.
 Compliance Officer: Mevrouw E. Hoving, Compliance & Advisory

2.5.5 Organogram

Organogram Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie

3 Besturing en naleving wet- en regelgeving

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doet het Bestuur verslag van de wijze waarop gemaakte beleidskeuzes tot stand zijn gekomen en op welke wijze rekening gehouden is met veranderende wet- en regelgeving. Ook wordt ingegaan op het eigen functioneren. Het beleggingsbeleid, het communicatiebeleid en het risicobeleid zijn in separate hoofdstukken opgenomen.

3.2 Bestuursaangelegenheden

Het Bestuur heeft in 2016 elf keer vergaderd. Er waren zes vergaderingen waarin de algemene zaken zijn besproken. Tijdens vijf vergaderingen stond het vermogensbeheer op de agenda. Tevens zijn er vijf studiedagen georganiseerd. Aansluitend op drie vermogensbeheervergaderingen en twee studiedagen heeft het Bestuur nog algemene zaken besproken.

Tijdens de vijf studiedagen was er in afwisselende samenstelling een delegatie van de Raad van Toezicht aanwezig. Tweemaal per jaar vergadert het Bestuur samen met de Raad van Toezicht en tweemaal is er overleg geweest tussen het Dagelijks Bestuur en de Raad van Toezicht. Tijdens iedere vergadering van het Verantwoordingsorgaan was een delegatie van het Bestuur aanwezig.

Onderstaand vindt u enkele onderwerpen die besproken zijn tijdens de vergaderingen.

Tijdens de bestuursvergadering van 5 februari 2016 heeft het Bestuur het beleid voor collectieve waardeoverdrachten opnieuw vastgesteld. De Compliance Officer was hierbij aanwezig om de werkzaamheden voor 2016 toe te lichten en een aantal fondsdocumenten is gewijzigd.

De actualisatie van het herstelplan is besproken tijdens de bestuursvergadering van 18 maart 2016. Tevens heeft de nieuwe pensioenuitvoerder aan het Bestuur toegelicht hoe de uitvoerder waarborgt dat het frauderisico tot een minimum beperkt blijft en is er een toelichting gegeven over hoe de naleving van de Sanctiewetgeving wordt uitgevoerd. Door de inwerkingtreding van de Wet meldplicht datalekken per 1 januari 2016 heeft het Bestuur ook aandacht besteed aan deze nieuwe wetgeving. Omdat een datalek binnen 72 uur moet worden gemeld, heeft het Bestuur uiteindelijk besloten TKP een mandaat te geven voor de afhandeling van eenvoudige datalekken. Ook heeft het Bestuur een tijdelijk incassobeleid vastgesteld voor 2016.

Tijdens de studiedag van 8 april 2016 heeft Philip Stork, hoogleraar Financiële Markten aan de VU van Amsterdam met het Bestuur het onderwerp factorbeleggen toegelicht. Bij het factorbeleggen wordt gekeken naar bepaalde karakteristieken, los van de landen of regio's en sectoren, die in de theorie hebben bewezen extra waarde te genereren boven een traditioneel samengestelde portefeuille. Het doel is een portefeuille samen te stellen die een betere risico-rendementsverhouding heeft dan een traditionele portefeuille. Aansluitend heeft het Bestuur gesproken over duurzaam beleggingsbeleid.

Op 29 april 2016 heeft het Bestuur in het bijzijn van de certificerend accountant en actuaaris, een delegatie van de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan en verschillende adviseurs het jaarverslag en de jaarrekening over het boekjaar 2015 vastgesteld. Tevens heeft het Bestuur stilgestaan bij een voorstel van TKP om kleine pensioenen af te kopen. Omdat staatssecretaris Klijnsma zeer recentelijk heeft aangekondigd het voornemen te hebben pensioenfondsen en verzekeraars te verplichten om kleine pensioenen samen te voegen, heeft het Bestuur aangegeven de kleine pensioenen van deelnemers die de pensioenleeftijd niet hebben bereikt vooralsnog nog niet af te willen kopen. Daarnaast heeft het Bestuur ingestemd met het verzoek van Bakkers Pensioenfondsen om gezamenlijk te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de coördinatie van het vermogensbeheer aan dezelfde partij uit te besteden, waardoor er mogelijk een kostenvoordeel te behalen valt.

Tijdens de bestuursvergadering van 10 juni 2016 heeft het Bestuur de haalbaarheidstoets geactualiseerd. Vanwege het besluit om samen met Bakkers Pensioenfondsen te onderzoeken of er mogelijk kostenvoordelen te behalen zijn als er gekozen wordt voor eenzelfde coördinator van het vermogensbeheer, heeft het Bestuur een start gemaakt met het formuleren van beslisregels. Deze beslisregels zorgen er voor dat het Bestuur van tevoren formuleert onder welke voorwaarden het Bestuur wel of juist niet zal kiezen voor een gezamenlijke coördinator vermogensbeheer.

Op 24 juni 2016 heeft het Bestuur een studiedag georganiseerd. Tijdens deze studiedag is samen met een extern adviesbureau stilgestaan bij de gevolgen die een verdere samenwerking met Bakkers Pensioenfonds kunnen hebben voor het bestuursmodel, waarbij een relatie is gelegd tussen de missie en doelstellingen van beide fondsen, de investment beliefs, en de doelen die beide fondsen hebben op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Aansluitend heeft het Bestuur samen met de Compliance Officer een workshop integriteit uitgevoerd en is gekeken naar mogelijke belangenverstrengeling waarbij specifiek aandacht is besteed aan de verschillende rollen die leden van het Bestuur en de Raad van Toezicht nog meer bekleden.

Onder begeleiding van een extern bureau heeft het Bestuur tijdens de studiedag van 26 augustus 2016 een zelfevaluatie uitgevoerd. Tijdens deze zelfevaluatie is ook aandacht gegeven aan de opleidingsbehoefte van verschillende bestuurders. Aansluitend heeft de voorzitter van de Raad van Toezicht vanuit haar expertise die ze heeft opgedaan als werkgroepvoorzitter bij de SER samen met het Bestuur gekeken naar het toekomstige pensioenstelsel. Staatssecretaris Klijnsma heeft in de Perspectiefnota 'Toekomst Pensioenstelsel' gepresenteerd dat er verschillende mogelijkheden zijn om het stelsel van aanvullende pensioenen beter aan te laten sluiten bij de arbeidsmarkt van de 21ste eeuw, waarin mensen later met pensioen gaan, vaker van baan veranderen en vaker als zzp'er werken. In ieder geval is aangekondigd dat de doorsneepremie komt te vervallen en dat het nieuwe pensioenstelsel in 2020 in werking treedt. Het Bestuur blijft de komende jaren de ontwikkelingen nauwgezet volgen en waar nodig tijdig actie ondernemen. Dit zal waarschijnlijk ingrijpende gevolgen hebben voor de pensioenregeling en de pensioenuitvoering.

Tijdens de bestuursvergadering van 2 september 2016 heeft het Bestuur uitvoerig tijd besteed aan de rentegevoeligheid van de premie en de hoogte van de huidige premiedekkingsgraad. Het Bestuur heeft eind 2015 gekozen voor het premiesysteem van de gedempte kostendekkende premie op basis van verwacht rendement. Omdat nu voor het eerste jaar gebruik wordt gemaakt van deze systematiek, heeft het Bestuur besloten niet direct na één jaar hiervan weer af te willen stappen. Wel heeft het Bestuur besloten dat bij een ongewijzigde situatie volgend jaar een hogere premie moet worden gevraagd. Om deze reden is dit signaal reeds dit jaar afgegeven aan de sociale partners. Tevens is de eerste aanzet van een Risico Controle Matrix besproken voor de niet-financiële risico's. De premiedekkingsgraad is het bedrag aan premie dat beschikbaar is voor de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst gedeeld door het bedrag dat actueel benodigd is voor de inkoop van de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst. In 2016 bedroeg de premiedekkingsgraad 80% (2015: 95%). Voor 2017 wordt een premiedekkingsgraad van 73% verwacht.

Op de studiedag van 23 september 2016 heeft Ortec Finance een presentatie gegeven van de nieuwe scenariosets die Ortec Finance hanteert bij een scenario analyse. Een scenario analyse is voor het Bestuur een nuttig middel om inzicht te krijgen in hoeverre het Bestuur onder diverse omstandigheden de doelstellingen kan bereiken. Deze scenario's worden ook gebruikt bij de ALM-studie die het Bestuur eens in de drie jaar uitvoert. De uitkomst van de ALM-studie vormt de basis voor de bepaling van het beleggingsbeleid. Tijdens deze studiedag is daarnaast tevens aandacht besteed aan het formuleren van stembeleid in het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

De studiedag van 4 november 2016 stond in het teken van de actualisatie van het beleggingsplan. Conclusie was dat het huidige portefeuille nog steeds goed past bij het Fonds, waardoor deze op hoofdlijnen ongewijzigd kan blijven. Ook heeft het Bestuur gesproken over het formeren van een beleggingsadviescommissie met ingang van 2017. Tevens is er in besloten kring gesproken over de gezamenlijke zoektocht met Bakkers Pensioenfonds naar een gezamenlijke coördinator vermogensbeheer. Het Bestuur heeft uiteindelijk geconcludeerd dat de huidige coördinator het beste past bij de wensen van het Fonds.

Tijdens de bestuursvergadering van 25 november 2016 zijn door het Bestuur diverse besluiten genomen over de premievaststelling van 2017. Besloten is dat de parameters ongewijzigd blijven en aan de sociale partners is geadviseerd de totale premie gelijk te houden, waarbij de premie van de basisregeling met 0,1% moet worden verhoogd en de VPL-premie met 0,1% moet worden verlaagd. Doordat de beleidsdekkingsgraad onder de 110% lag, heeft het Bestuur moeten besluiten dat er geen toeslag kan worden verleend per 1 januari 2017 over de opgebouwde pensioenaanspraken en uitkeringen. Het Bestuur heeft het incassobeleid geëvalueerd en geconcludeerd dat dit beleid gecontinueerd kan worden. Tevens heeft het Bestuur de missie, visie en strategie van het Fonds aangepast en is er een strategisch communicatiebeleid voor de komende drie jaren en een communicatieplan voor 2017 vastgesteld. Een extern adviesbureau heeft de resultaten van het onderzoek naar de btw-positie van het Fonds gepresenteerd aan het Bestuur. Uit deze resultaten komt naar voren dat het Fonds, in afwachting van de

uitkomst van Europese rechtszaken, per saldo een vordering op de fiscus heeft. Vanwege de onzekerheid over de afloop van deze rechtszaken, is er in de cijfers van de jaarrekening geen vordering verantwoord.

Op 9 december 2016 heeft het Bestuur tijdens de vermogensbeheervergadering het beleggingsplan voor 2017 vastgesteld. Tijdens de aansluitende bestuursvergadering heeft het Bestuur onder andere het besluit genomen om de statuten aan te passen.

Verder is een aantal onderwerpen gedurende het jaar meerdere malen geagendeerd en besproken door het Bestuur. Dit betreft onder andere:

- de afwikkeling van de transitie naar een nieuwe pensioenuitvoerder;
- de invulling van vacatures binnen het Bestuur;
- het toetsen van de pensioenregeling van gedispenseerde werkgevers op de actuariële en financiële gelijkwaardigheid;
- de aanpassing van fondsdocumenten;
- de samenwerking met Bakkers Pensioenfonds.

3.3 Klachten en geschillen

De wijze waarop het pensioenfonds omgaat met klachten en geschillen is vastgelegd in een klachten- en geschillenregeling. Deze regeling is opgenomen in de pensioenregeling en is beschikbaar op de website van het Fonds en dus voor alle belanghebbenden toegankelijk.

Het pensioenfonds heeft een adviescommissie ingericht. Belanghebbenden kunnen zich tot deze commissie wenden als zij het niet eens zijn met een besluit van het pensioenfonds over de toepassing van het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement. Voor de procedure gelden nadere voorwaarden die zijn vastgelegd in het reglement van de adviescommissie. In 2016 zijn 15 klachten van deelnemers behandeld. Deze klachten zijn vooral gericht op de hoogte van de uitkering. De afhandeling heeft volgens procedure plaatsgevonden

3.4 Goed Pensioenfondsbestuur

Goed pensioenfondsbestuur behelst onder meer het integer en transparant handelen door het Bestuur, waarbij een belangrijke plaats wordt ingeruimd voor het afleggen van verantwoording aan het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid. De principes van goed pensioenfondsbestuur zijn verankerd in de Pensioenwet. Het bestuur heeft in haar besluitvorming evenwichtige belangenbehartiging centraal staan. In het geval er pensioenonderwerpen ter besluitvorming voorliggen worden verschillende aspecten van evenwichtige belangenbehartiging hierin betrokken.

Het Bestuur is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid voor het goed besturen van het pensioenfonds en zal alles doen wat nodig is voor de handhaving van het vertrouwen in het pensioenfonds. Ontwikkelingen op dit terrein worden nauwlettend gevolgd.

Met het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht is, met inachtneming van hun specifieke taken, in het verslagjaar constructief overleg gevoerd. Hierbij wordt de samenwerking als goed ervaren. De Raad van Toezicht stelt zich naar het Bestuur gevraagd en ongevraagd op als constructieve gesprekspartner en voorziet het Verantwoordingsorgaan en het Bestuur van goede adviezen voor de te treffen besluitvorming.

Het Bestuur vindt permanente scholing noodzakelijk, voor het Bestuur als geheel en voor bestuursleden afzonderlijk. Het Bestuur heeft in 2016 diverse studiedagen gevolgd op het gebied van het toekomstige pensioenstelsel, vermogensbeheer en maatschappelijk verantwoord beleggen. Verder hebben de bestuursleden opleidingen gevolgd, literatuur bijgehouden, seminars en lezingen op pensioengebied bijgewoond en ervaringen met andere bestuursleden uitgewisseld. Ook heeft het bestuur een zelfevaluatie uitgevoerd waarin principes van goed pensioenfondsbestuur centraal staan.

3.4.1 Code Pensioenfonds

In de Code Pensioenfonds is een aantal opgenomen onderwerpen nader uitgewerkt met betrekking tot onder meer benoeming, deskundigheid, geschiktheid en diversiteit. De Code Pensioenfonds is geen doel op zich, maar een middel om pensioenfonds beter te laten functioneren. De Code Pensioenfonds is wettelijk verankerd. De normen in de Code Pensioenfonds zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. De normen in de Code Pensioenfonds zijn weliswaar leidend, maar de Code Pensioenfonds laat ruimte

voor de eigen verantwoordelijkheid van het pensioenfondsbestuur. De pensioenfondsen mogen de Code Pensioenfondsen daarom naleven volgens het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is. Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie wil echter zoveel mogelijk de Code volgen. Het fonds stelt voortdurend vast of aan alle normen van de Code wordt voldaan.

Op 31 december 2016 waren niet alle normen van de Code toegepast. In bepaalde gevallen wijkt het Bestuur ook nu nog af van normen uit de Code. Hierna treft u hiervan per norm een korte toelichting aan.

Norm	Taak en werkwijze Bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht:	Beleed wijkt af op de volgende onderdelen:
54	De Raad van Toezicht stelt voor iedere toezichthouder een specifieke profielschets op.	In 2016 geldt een algemene profielschets voor de leden van de Raad van Toezicht. Bij vervanging wordt getoetst op specifieke kenmerken.
66	Het Bestuur stelt - in overleg met het desbetreffende orgaan - concrete stappen vast om te bevorderen dat fondsorganen divers worden samengesteld. Ook geeft het Bestuur aan hoe en binnen welke termijnen het van plan is om de gewenste diversiteit in leeftijd en geslacht te realiseren. Het Bestuur legt dit vast in een diversiteitsbeleid. Jaarlijks beoordeelt het Bestuur in hoeverre de gestelde doelen zijn gehaald. Driejaarlijks evalueert het Bestuur het diversiteitsbeleid.	Het Bestuur heeft geen diversiteitsbeleid vastgesteld. Bij de invulling van een vacature wordt door het Bestuur wel gestreefd naar diversiteit in de bezetting van de fondsorganen. Hierbij worden deskundigheid en competenties geprevaleerd boven diversiteit. Wel is in 2016 besloten dat er bij een vacature binnen het Bestuur die extern moet worden ingevuld in ieder geval ViiP en het Pensioenlab wordt aangeschreven over de vacature. Dit beleid is in 2016 ook toegepast bij de invulling van de vacature namens de werkgevers. Dit heeft er toe geleid dat er een derde vrouwelijke bestuurder benoemd is.
67	In het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan zitten tenminste één man en één vrouw	In het huidige Verantwoordingsorgaan zitten geen vrouwen. In 2016 zijn de gepensioneerden uit de sector die tevens lid zijn van FNV aangeschreven over een vacature, waarbij kenbaar is gemaakt dat vrouwelijke geïnteresseerden de voorkeur genieten. Helaas heeft er zich geen vrouw gemeld.
68	In het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan zitten ten minste één lid boven en één lid onder 40 jaar	Het Bestuur onderschrijft de Code. In het Bestuur en in het Verantwoordingsorgaan zitten ultimo 2016 geen leden die jonger zijn dan 40 jaar. Wel heeft het Bestuur in 2016 tijdelijk aan de deze norm voldaan, maar heeft de heer Bambang Oetomo uiteindelijk door tijdgebrek het Bestuur weer verlaten. Bij nieuwe benoemingen wordt hiermee zoveel mogelijk rekening gehouden, waarbij geschiktheid in termen van deskundigheid en competenties prevaleren boven de leeftijd.

3.4.2 Compliance wet- en regelgeving

Het Fonds heeft een externe Compliance Officer benoemd, te weten mevrouw mr. E. Hoving van Compliance & Advisory B.V. De compliance functie is gericht op de naleving van relevante wet- en regelgeving en de interne regels van het Fonds waarbij de focus ligt op cultuur, gedrag en voorts op de beheersing van niet financiële risico's. Jaarlijks stelt de Compliance Officer een Compliance Programma op, waarbij in 2016 werkzaamheden zijn verricht in het kader van de volgende onderwerpen:

- Governance
- Monitoring Gedragscode
- Reglement incidenten- en klokkenluidersregeling
- Integriteit & Petten-Apk
- Compliance Risicomanagement
- Signalering Wet- en regelgeving & Thema's DNB

In 2016 is over deze onderwerpen regelmatig overleg geweest met het dagelijks bestuur, het voltallig bestuur en de Raad van Toezicht. Hieronder worden kort een aantal onderwerpen nader toegelicht.

Gedragscode & Integriteitsrisico

Het Fonds heeft een gedragscode waarin regels en richtlijnen voor bestuurders en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze regels en richtlijnen zijn ter voorkoming van conflicten tussen belangen van het Fonds en de privébelangen van betrokkenen en ter voorkoming van het gebruik maken van vertrouwelijke informatie van het Fonds voor privédoeleinden. De Compliance Officer controleert of de bestuursleden en andere betrokkenen de gedragscode naleven. Zij heeft m.b.t. het afgelopen jaar geen overtreding van de gedragscode geconstateerd.

Conform het jaarplan is er de workshop Integriteit & Petten-Apk gehouden met het bestuur en de leden van de Raad van Toezicht. Het onderwerp integriteit en belangenverstrengeling is eerst toegelicht en uitgediept. Er is uitgebreid gediscussieerd over de diverse potentiële belangenconflicten en de afwegingen die daarbij gemaakt kunnen worden. Van belang is met name om van gedachten te wisselen, een mogelijk belangenconflict te onderkennen en daarover transparant te communiceren.

Voorts is in 2016 een register ingesteld, waarbij niet slechts incidenten worden gerapporteerd zoals bedoeld in artikel 19a Besluit Financieel Toezichtkader, waarbij sprake is van een gedraging of gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt voor de integere uitoefening van het bedrijf van een pensioenfonds, maar ook issues worden vermeld m.b.t. de uitvoering van werkzaamheden bij een uitbestede partij (operationele issues), issues waarbij wet- en regelgeving is overtreden (compliance issues) dan wel issues, waarbij de integriteit van een persoon is betrokken. Op basis daarvan is gerapporteerd aan het Bestuur en de Raad van Toezicht.

Compliance Risicomanagement

Er is een risico-control matrix voor de niet financiële risico's (RCM) gemaakt en op basis daarvan is er onderzoek gedaan naar de risico's op de onderdelen Governance & Omgeving en Juridische Risico's.

3.4.3 Klokkenluidersregeling en incidentenregeling

Het Bestuur vindt het belangrijk dat degenen die financieel afhankelijk zijn van het Fonds, zonder gevaar voor hun positie kunnen rapporteren over onregelmatigheden binnen het Fonds. Denk daarbij aan leden van het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht en andere functionarissen die financieel (mede)afhankelijk zijn van het Fonds. Met onregelmatigheden worden hier onregelmatigheden van algemene, operationele of financiële aard bedoeld. Het Bestuur heeft hiervoor een incidenten- en klokkenluidersregeling opgesteld. Een onregelmatigheid wordt gerapporteerd aan de Compliance Officer van het Fonds. Het Bestuur bevordert dat de dienstverleners eveneens een klokkenluidersregeling hebben. In 2016 zijn geen meldingen zoals bovengenoemd voorgekomen.

3.4.4 Integriteitsbeleid

Het Bestuur heeft een integriteitsbeleid opgesteld. De doelstelling van het integriteitsbeleid is het stimuleren dat aan het Fonds verbonden personen op alle niveaus handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen in het algemeen, met de specifieke waarden en normen die gelden voor het Fonds in het bijzonder en uiteraard met de (toezicht)wet- en regelgeving. Standaarden zoals de gedragscode van het Fonds maken deel uit van die regels.

3.4.5 Samenwerking Bakkers Pensioenfonds

Door de ontwikkelingen op de pensioenmarkt wordt het voor sommige ondernemings- en bedrijfstakpensioenfonds belangrijk om een samenwerkingspartner te zoeken. De beweegredenen om met een ander pensioenfonds samen te werken zijn met name de toegenomen complexiteit van wet- en regelgeving, het toegenomen tijdsbeslag, de continuïteit van bestuursorganen en de toenemende uitvoeringskosten. Na een uitgebreide zoektocht is Bakkers Pensioenfonds geselecteerd als de meest logische partner. In de samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds is al een aantal belangrijke stappen gezet. Zo hebben inmiddels beide fondsen dezelfde uitvoerder, dezelfde fiduciair beheerder en dezelfde risicomanager. Ook wordt gebruik gemaakt van elkaars kennis en ervaring op beleggingsgebied.

Op basis van de kamerbrief van staatssecretaris Klijnsma d.d. 22 december 2016 zien beide fondsen voldoende mogelijkheden om een fusie verder te onderzoeken. Belangrijk hierbij is dat er nog geen wetsvoorstel gedaan is. In de kamerbrief staat dat het kabinet de hoofdlijnen zal vertalen naar wet- en regelgeving. Het streven is een wetsvoorstel zo spoedig mogelijk in te dienen zodat invoering per januari

2018 tot de mogelijkheden blijft behoren. Er is een werkgroep toekomst opgericht, waarin een afvaardiging van beide besturen zitting neemt. Deze werkgroep zal in de loop van 2017 onderzoeken of een daadwerkelijke fusie haalbaar is en eventuele plannen daartoe uitwerken.

3.5 Informatie vanuit toezicht van DNB en AFM

De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) houden toezicht op pensioenfonds. DNB beoordeelt de aspecten met betrekking tot algehele bedrijfsvoering. De AFM ziet toe op gedrag en communicatie.

Gezamenlijk onderzoek van DNB en AFM

In 2016 heeft het Fonds meegewerkt aan het gezamenlijke onderzoek van DNB en de AFM naar de financiële opzet & informatie en is er tevens medewerking verleend aan het verdiepende onderzoek hiernaar. Dit onderzoek heeft tot doel dat aan deelnemers een realistisch beeld wordt getoond op de middellange termijn over de mogelijke ontwikkelingen en over de te verwachte verhoging en mogelijke verlaging van het pensioen.

Naar het oordeel van de toezichthouders communiceert het Fonds correct en duidelijk over een mogelijke verlaging van het pensioen. Tevens communiceert het Fonds naar het oordeel van de toezichthouders wel correct, maar nog niet duidelijk genoeg over mogelijke verhogingen van het pensioen.

In 2017 zal het Bestuur zich allereerst beraden over dit oordeel en wordt er vervolgens waar mogelijk nadere opvolging aan gegeven.

AFM

Tijdige verzending UPO's

Niet alle deelnemers hebben tijdig een UPO ontvangen. Aan het eind van 2016 hebben 108 deelnemers helaas nog geen UPO ontvangen. Het betreft een groep deelnemers met een complexe pensioenachtergrond. Hierover heeft het Fonds melding gemaakt bij de AFM en in 2017 streeft het Fonds er naar om aan iedereen tijdig een UPO te verstrekken.

DNB

In 2016 heeft het Fonds tijdig alle maand-, kwartaal- en jaarstaten ingediend bij DNB. Het Fonds is in 2016 niet uitgenodigd voor een onderzoek.

Geen boetes en dwangsommen

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- het pensioenfonds in het boekjaar 2016 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- het pensioenfonds in het boekjaar 2016 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2016 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld;

Er zijn bij het Bestuur geen overtredingen van wet- en regelgeving bekend.

3.6 Deskundigheids- en integriteitstoets en opleiding

De 'Beleidsregel geschiktheid 2012' is op 3 juli 2012 uitgevaardigd door DNB en AFM. De voornaamste wijziging ten opzichte van de eerdere 'Beleidsregel Deskundigheid 2011' is dat een bestuurslid *geschikt* (in plaats van *deskundig en competent*) moet zijn, hetgeen in ieder geval blijkt uit opleiding, werkervaring en competenties en de doorlopende toepassing hiervan.

Het geschiktheidsplan is in 2014 aangepast aan de nieuwe governance en de nieuwe aanbevelingen van de Pensioenfederatie over bestuurlijke geschiktheid (Handreiking Geschikt Pensioenfondsbestuur). Dit document wordt sindsdien periodiek up-to-date gehouden. Tijdens de zelfevaluatie van het bestuur op 26 augustus 2016 heeft het bestuur de opleidingsbehoeften in kaart gebracht. Het bestuur heeft hierbij vastgesteld dat een aantal bestuursleden de kennis verder wil verbreden en verdiepen op het gebied van vermogensbeheer. Dit met als doel om de 'countervailing power' binnen het bestuur te vergroten. Tevens

heeft een lid van de financiële commissie aangegeven de kennis verder te willen verdiepen op het gebied van 'financiële aspecten' en 'pensioenbeleid' en heeft een lid van de communicatiecommissie aangegeven de kennis verder te willen verdiepen op het kennisgebied 'communicatie'..

3.7 Statutenwijziging

De statuten van het Fonds zijn in 2016 tweemaal gewijzigd. Op 25 januari 2016 zijn in de statuten de volgende punten aangepast:

- Door een gedeeltelijke intrekking van de verplichtstelling per 1 september 2016, is ook de verplichtstelling in de statuten aangepast.
- In het werknemersbegrip is opgenomen dat vakantiewerkers en stagiaires niet als werknemers worden beschouwd.
- Er is opgenomen dat het Bestuur mag besluiten een werknemers- of werkgeversvoorzitter voor een tweede kalenderjaar te benoemen als fungerend voorzitter.

Op 21 december 2016 zijn in de statuten de volgende punten aangepast:

- Diverse opmaak- en redactiezaken zijn gecorrigeerd.
- Het dagelijks bestuur is opgenomen in de begripsbepalingen.
- De missie/visie en strategie zijn aangepast.
- Er is opgenomen dat bij het tijdelijk uitvallen van de werknemers- of werkgeversvoorzitter het crisisplan in werking treedt.
- Er is opgenomen dat een bestuurslid maximaal tweemaal kan worden herbenoemd.
- Er is opgenomen dat een lid van het Verantwoordingsorgaan maximaal eenmaal kan worden herbenoemd.
- Aan de Raad van Toezicht wordt goedkeuring gevraagd op een genomen besluit in plaats van een voorgenumen besluit.

4 Financiële positie en beleid in 2016

4.1 Financiële opzet en positie

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is een belangrijke maatstaf voor de financiële positie van een pensioenfonds. Het geeft het pensioenvermogen als percentage van de contante waarde van de pensioenverplichtingen weer. De dekkingsgraad kan wijzigen door diverse factoren, zoals de ontwikkeling van het beleggingsresultaat, verzekeringstechnische ontwikkelingen en de ontwikkeling van de marktrente.

Met ingang van 2015 is tevens de beleidsdekkingsgraad geïntroduceerd. Deze wordt berekend als het gemiddelde van de twaalf maanddekkingsgraden. De beleidsdekkingsgraad is ultimo 2016 102,7%.

De ontwikkeling van de dekkingsgraad van het pensioenfonds gedurende het jaar wordt hieronder weergegeven.

	2016	2015
Dekkingsgraad 1 januari	103,8%	112,6%
Effect premies	-0,7%	-0,5%
Effect uitkeringen	0,1%	0,3%
Effect toeslagverlening	0,0%	0,0%
Effect wijziging rente	-9,5%	-7,1%
Effect beleggingsresultaat	14,7%	-1,4%
Effect aanpassing actuariële grondslagen	0,2%	0,0%
Effect overige oorzaken	-1,0%	-0,1%
Dekkingsgraad 31 december	107,6%	103,8%

Effect premies

De feitelijke premie ligt lager dan de kostendekkende premie waardoor deze negatief bijdraagt aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Effect toeslagverlening

Het Bestuur heeft op basis van de financiële positie moeten besluiten om in 2016 geen (voorwaardelijke) toeslag te verlenen.

Effect wijziging rente

De RTS ultimo 2016 ligt over de hele linie onder de RTS ultimo 2015. Dit leidt tot een toename van de voorziening en tot een negatief effect van 9,5%-punt op de dekkingsgraad. Het effect van de wijziging van de rente is het verschil tussen de forward RTS van 31 december 2015 en de RTS van 31 december 2016.

Effect beleggingsresultaat

Het rendement op beleggingen draagt in 2016 positief bij aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Effect aanpassing actuariële grondslagen

In 2016 heeft er een wijziging van de toe te passen AG-prognosetafel (overlevingstafels) plaatsgevonden. De pensioenverplichting is bepaald aan de hand van de AG Prognosetafel 2016. Het effect van deze aanpassing bedraagt € 5,5 miljoen negatief op het resultaat. Het effect van deze schattingswijziging op de dekkingsgraad is 0,3%-punt negatief.

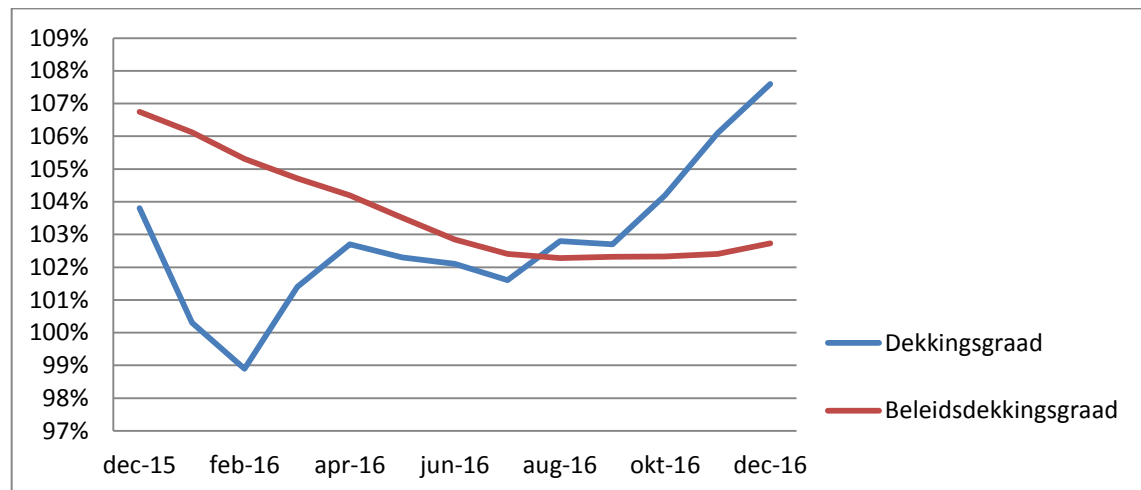
Tevens is in 2016 de ervaringssterfte aangepast. Deze aanpassing bedraagt € 2,9 miljoen positief en heeft een effect op de dekkingsgraad van 0,2%-punt positief.

Tenslotte is de wezenopslag in 2016 aangepast. Dit leidde tot een afname van de voorziening pensioenverplichtingen met € 6,4 miljoen en had een positief effect op de dekkingsgraad van 0,3%-punt.

Effect overige oorzaken

Daarnaast is er sprake van kruiseffecten en overige actuariële resultaten die ontstaan doordat de feitelijke uitkomsten afwijken van datgeen actuariëel verondersteld is. Deze resultaten zijn niet toe te wijzen aan één van de eerder genoemde categorieën.

Beleidsdekkingsgraad

Toelichting tabel: De beleidsdekkingsgraad wordt bepaald als de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden. De daling die begin 2016 in de dekkingsgraad optrad zorgt ervoor dat de beleidsdekkingsgraad in vertraagd tempo herstelt.

Herstelplan

Tegelijk met de nieuwe berekeningsmethode zijn in het nFTK vanaf 2015 hogere eisen gesteld voor de financiële buffers die pensioenfondsen moeten aanhouden. Veel pensioenfondsen moesten direct bij ingang van het nFTK een herstelplan opstellen, omdat de regels strenger zijn dan vóór 2015.

Verder is de berekeningswijze van de dekkingsgraad gewijzigd en dient het pensioenfonds voortaan tevens een beleidsdekkingsgraad te rapporteren. In het herstelplan werkt het Fonds de maatregelen uit die er toe kunnen leiden dat de beleidsdekkingsgraad van het Fonds weer boven het vereist eigen

vermogen komt. Op 31 maart 2016 heeft het pensioenfonds een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op basis van de ingediende stukken heeft DNB ingestemd met het herstelplan. Op grond van het ingediende herstelplan zou de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2016 105,3% zijn. Met een beleidsdekkingsgraad van 102,7% ultimo 2016 loopt het fonds daarmee achter op het herstel. De belangrijkste reden waarom het fonds achter loopt op het herstelplan is gelegen in het feit dat de rente die gehanteerd wordt bij de bepaling van de verplichtingen gedaald is ten opzichte van het uitgangspunt bij het opstellen van het herstelplan.

Onderdeel van het nFTK is een gewijzigde systematiek ten aanzien van het herstelplan. Ieder jaar wordt opnieuw getoetst of binnen een periode van 10 jaar herstel tot het vereist eigen vermogen mogelijk is. Dit herstel vindt op basis van het plan binnen enkele jaren plaats door het verwachte toekomstige rendement en door het niet of gedeeltelijk verhogen van de pensioenaanspraken en -rechten.

In maart 2017 is een nieuw herstelplan ingediend bij de toezichthouder. Op basis van dit geactualiseerde herstelplan zal het pensioenfonds ultimo 2020 geen reservetekort meer hebben. Hoewel het Fonds achterblijft in het herstel is ook per 31 december 2016 in het nieuw opgestelde plan nog tijdig herstel mogelijk, zonder korting van pensioenaanspraken.

4.2 **Beleid en beleidskeuzes**

Om te voldoen aan de door het Fonds gestelde ambitie – verhogen van de pensioenen in overeenstemming met de prijsindex - is het belangrijk dat het Fonds zo spoedig mogelijk weer voldoende vermogen bezit. Dit is van belang om de pensioenen waardevast te houden. Ons toeslagen- en kortingsbeleid wordt hierna nader omschreven.

4.2.1 **Toeslagen- en kortingsbeleid**

Toeslagenbeleid

Het Fonds heeft in 2015 met sociale partners de ambitie gedefinieerd om de pensioenen zoveel mogelijk met prijsinflatie te verhogen. Het toeslagenbeleid volgt de maximaal toegestane ruimte binnen het nieuwe Financieel Toetsingskader:

- Er wordt pas toeslag verleend, de pensioenen verhoogd, bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 110%.
- De hoogte van de toeslag is zodanig dat steeds tijdig aan de eisen van het herstelplan wordt voldaan. Dat wil zeggen dat herstel van de beleidsdekkingsgraad naar het vereist eigen vermogen binnen 10 jaar mogelijk is.
- De hoogte van de toeslag is zodanig dat steeds aan de eis van toekomstbestendig indexeren wordt voldaan. Dat wil zeggen dat de toeslag niet hoger is dan de toeslag die levenslang kan worden gegeven, rekening houdend met het niveau van de beleidsdekkingsgraad.
- Voor het besluit inzake de toeslagverlening is de beleidsdekkingsgraad per eind oktober van het voorgaande boekjaar bepalend zonder rekening te houden met de toeslagverlening per 1 januari van het volgend boekjaar.
- Gemiste toeslagen uit het verleden kunnen worden ingehaald mits de beleidsdekkingsgraad boven de inhaalindexatiegrens ligt. De inhaalindexatiegrens is het maximum van het vereist eigen vermogen en de grens waarbij volgens de toekomstbestendig indexeren eis volledig kan worden geïndexeerd. Een vijfde van het surplus boven de inhaalindexatiegrens kan worden ingezet voor inhaalindexatie. Bij de inhaalindexatie wordt alleen rekening gehouden met de indexatieachterstanden, die zijn opgelopen na 1 januari 2015.
- Het compenseren van eventuele kortingen op de opgebouwde rechten vindt volgens dezelfde richtlijnen plaats, waarbij eerst kortingen gecompenseerd worden voordat gemiste toeslagen worden ingehaald.
- Achterstanden in toeslagen worden vanaf 1 januari 2016 individueel bijgehouden en wanneer mogelijk gerepareerd. Hierbij wordt het fifo-systeem gehanteerd. Vanaf 1 januari 2016 ontstaat de eerste achterstand. Het betreft de toeslag die per 1 januari 2016 gegeven had kunnen worden op basis van de inflatie in 2015.

In onderstaand overzicht zijn de toeslaggrootheden na 2015 opgenomen. In de ABTN is bepaald dat alleen achterstanden in de indexatie die vanaf 1 januari 2016 zijn ontstaan kunnen worden ingelopen.

Actieve deelnemers, premievrije deelnemers en gepensioneerden	Gemiste toeslag	Cumulatief
Per 1 januari van het jaar 2016	0,41%	0,41%
Per 1 januari van het jaar 2017	0,36%	0,77%

Kortingsbeleid

Het Fonds heeft besloten om de richtlijnen van het nieuwe Financieel Toetsingskader te hanteren voor het kortingsbeleid (het verlagen van pensioenaanspraken en -rechten):

- Als de beleidsdekkingsgraad in het herstelplan niet binnen 10 jaar stijgt naar het niveau van het vereist eigen vermogen, wordt een korting doorgevoerd. Deze verlaging van de pensioenaanspraken en -rechten wordt tijdsevenredig uitgesmeerd over 10 jaar en is voorwaardelijk. Als de beleidsdekkingsgraad vervolgens sneller herstelt dan verwacht, dan zal niet de gehele korting hoeven worden doorgevoerd.
- Als de beleidsdekkingsgraad 5 jaar onafgebroken onder het minimaal vereist eigen vermogen ligt en de dekkingsgraad in het laatste jaar ook onder het minimaal vereist eigen vermogen ligt, wordt een onvoorwaardelijke korting doorgevoerd. Deze verlaging van de pensioenaanspraken en -rechten wordt zodanig uitgesmeerd over de tijd dat in principe 1% per jaar wordt gekort, met een maximale uitsmeerperiode van 10 jaar. Ook als het tekort groter is dan 10%, wordt de korting tijdsevenredig uitgesmeerd over 10 jaar.
- Kortingen worden vanaf 1 januari 2016 individueel bijgehouden en wanneer mogelijk gerepareerd.

4.2.2 Beleidsuitgangspunten en risicohouding

De risicohouding geeft weer welke ambitie het Fonds nastreeft en welke risico's het hierbij accepteert voor de verschillende belanghebbenden. Sociale partners en het Bestuur van het Fonds hebben beleidsuitgangspunten en een risicohouding vastgesteld. Deze dienen als basis voor het financiële beleid van het Fonds. De beleidsuitgangspunten van het Fonds kunnen worden samengevat tot:

- Stabiele premie
- Koopkrachtbehoud
- Kleine kans op en omvang van kortingen op opgebouwde rechten
- Beleggingsrisico is noodzakelijk voor een goed pensioen tegen een acceptabele prijs

Stabiele premie

- Stabiliteit in de premie is belangrijk voor zowel werkgevers als werknemers. Daarom wil het Fonds fluctuaties in de premie beperken.
- De premie is bedoeld om de nieuwe aanspraken te financieren. Het Fonds streeft ernaar dat er gemiddeld evenwicht is tussen premie en aanspraak, zodat nieuwe rechten niet te goedkoop of te duur worden ingekocht.
- Er is een grens aan wat werkgevers en werknemers bereid zijn om aan pensioen te betalen. Als de prijs voor pensioen te hoog wordt, dan kunnen sociale partners ervoor kiezen om de nieuwe opbouw te verlagen. Het Fonds wil betrouwbaar zijn en waarmaken wat het belooft. De kans op het korten op de nieuwe opbouw moet daarom klein zijn.

Koopkrachtbehoud

- Een goed pensioen is meer dan een nominaal pensioen. Het Fonds heeft de ambitie om toeslagen te verstrekken, waardoor prijsinflatie op lange termijn grotendeels wordt gecompenseerd.
- Het Fonds wil alleen toeslag verlenen als zij hiervoor voldoende middelen heeft. Dit voorkomt dat het fonds te snel uitdeelt, waardoor de kans op korting van de nominale aanspraken wordt vergroot. Het Fonds vindt dat het nFTK al voldoende prudentie oplegt in het toeslagenbeleid en ziet geen reden om hier nog extra restricties aan toe te voegen.

Kleine kans op en omvang van kortingen op opgebouwde rechten

- Korting op de opgebouwde rechten is een laatste redmiddel. Het Fonds accepteert wel een beleggingsbeleid dat resulteert in een kleine kans op korten in een slecht weer scenario, als hiermee in het basisscenario een hoger verwacht pensioenresultaat bereikt kan worden.
- Het is voor de deelnemers belangrijk de omvang van de korting te beperken. Eventuele kortingen worden daarom gespreid door de tijd.

Beleggingsrisico is noodzakelijk voor een goed pensioen tegen een acceptabele prijs

- Het beleggingsbeleid is erop gericht om toeslagverlening mogelijk te maken binnen het risicokader. Er wordt niet meer risico genomen dan nodig is om de ambitie waar te maken.
- De deelnemers kiezen voor een relatief hoog verwacht pensioen en zijn bereid wat meer onzekerheid te accepteren. Tegelijkertijd is een vaste bodem waarover nauwelijks risico bestaat ook gewenst.
- De beleggingsmix wordt aangepast aan de economische omstandigheden en de financiële positie van het fonds. Bij een goede financiële positie wordt risico teruggenomen om de buffer te beschermen. Bij een slechte financiële positie kan risico worden teruggenomen, maar niet zodanig dat de ambitie uit zicht raakt.

Risicomaatstaven

Op basis van bovenstaande beleidsuitgangspunten, zijn de volgende risicomaatstaven van belang:

- De wettelijk vereiste lange termijn risicomaatstaven uit de aanvangshaalbaarheidstoets:
 - o Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkinggraad van het pensioenfonds is op het aanvangsmoment 93%. Het bestuur hanteert hiervoor een ondergrens van 90%.
 - o Het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het Vereist Eigen Vermogen is op het aanvangsmoment 98%. Het bestuur hanteert hiervoor eveneens een ondergrens van 90%.
 - o Overwegingen bij deze grenzen zijn:
 - De ondergrens van 90% correspondeert met een minimale toeslagrealisatie van 70% prijsinflatie voor actieve en inactieve deelnemers. Het streven is 100% prijsinflatie, maar dat wordt als ambitie niet altijd gehaald. De normstelling bij 70% prijsinflatie is een signaal; als dat niet meer gehaald wordt op lange termijn, dan is er een goede reden om met partijen te spreken over oorzaken en eventuele oplossingen
 - Het bestuur heeft gekozen om een eenduidige normstelling te hanteren vanuit het Vereist Eigen Vermogen en de feitelijke positie, mede omdat de normstelling vanuit Vereist Eigen Vermogen niet jaarlijks bij de haalbaarheidstoets wordt getoetst
 - o Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het fonds vanuit de feitelijke dekkinggraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweerscenario die het fonds dan acceptabel vindt is 35%. Dit betekent dat het pensioenresultaat in slechts 5% van de scenario's meer dan 35% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkinggraad. Op het aanvangsmoment bedraagt deze afwijking 33%.

In onderstaande tabel staan de uitkomsten uit de haalbaarheidstoets 2016:

Uitgangspositie	Te kiezen ondergrens	Lange termijn risicohouding BELEID	Resultaten per 1 januari 2016
Waarbij aan VEV wordt voldaan	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	90%	N.v.t.
Feitelijke financiële positie	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	90%	92,9%
	Maximale afwijking van pensioenresultaat op fondsniveau in slechtweersscenario	35%	34,2%

Het pensioenresultaat (op fondsniveau) van 92,6% valt binnen de vastgestelde ondergrens van 90%. De maximale afwijking in het slechtweersscenario van 34,2% valt binnen de vastgestelde grens van 35%. Het fonds voldoet hiermee aan de normering van pensioenresultaten die in 2015 zijn vastgesteld op basis van de aanvangshaalbaarheidstoets.

- De wettelijk vereiste korte termijn risicomaatstaf:
 - o Vereist Eigen Vermogen: 16% - 22%
Deze bandbreedte geeft de ruimte om te groeien vanaf de normportefeuille 2016 naar de strategische asset allocatie. Indien het Vereist Eigen Vermogen daalt of stijgt door een wijziging van de DNB RTS, zullen de bandbreedtes navenant meedalen of -stijgen.
- Eigen risicomaatstaven, die in de risicokwartaalrapportage worden gemonitord en waarvoor grenzen in de ALM-studie worden vastgelegd:
 - o Gemiddelde koopkracht na 15 jaar: 90% - 100% (target 95%)
 - o Kans op korten over de gehele 15-jaars horizon: < 10%
 - o Gemiddelde omvang van de korting na uitsmeren: < 2%
 - o Kans feitelijke premie niet kostendekkend: < 10%.

De risicohouding is vervolgens gekwantificeerd via de haalbaarheidstoets, grenzen voor het vereist eigen vermogen en de interne risicolimieten.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets geeft een indicatie of de verhoging van de pensioenuitkeringen naar verwachting de prijsindex (prijsinflatie) zal bijhouden. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets geven, op basis van het huidige beleggings- en risicobeleid van het Fonds, aan wat het pensioenresultaat* zal zijn ten opzichte van een jaarlijks volledig geïndexeerd pensioen.

$$* \text{ Pensioenresultaat} = \frac{\text{Som verwachte pensioenuitkeringen conform fondsbeleid}}{\text{Som verwachte pensioenuitkeringen zonder opbouwkorting en volledig prijs geïndexeerd}}$$

Bij de haalbaarheidstoets berekent het Fonds vanuit de dekkingsgraad en de door DNB opgelegde vereiste buffers het verwachte pensioenresultaat. Vanuit de feitelijke dekkingsgraad wordt ook het pensioenresultaat in een slechtweersscenario berekend. In overleg met sociale partners zijn ondergrenzen vastgesteld voor het verwachte pensioenresultaat en een maximaal toegestane afwijking in het slechtweersscenario. De haalbaarheidstoets wordt jaarlijks herhaald conform de wettelijke eisen. Als in de toekomst de uitkomst van de jaarlijkse haalbaarheidstoets de vastgelegde grenzen overschrijdt, zal het Bestuur dit binnen twee weken aan de sociale partners in de sector melden. Het Bestuur verzoekt sociale partners om na de melding binnen twee maanden onderling de situatie te bespreken en vervolgens in overleg te treden met het Bestuur. Sociale partners en Bestuur zullen in dit verband moeten uitspreken of zij nog tevreden zijn met de ambitie, de financiële opzet en de risicohouding. Over de uitkomst van deze

bespreking wordt verantwoording afgelegd aan het Verantwoordingsorgaan voordat tot invoering van eventuele beleidswijzigingen wordt overgegaan. Mocht het Fonds de risicohouding wijzigen dan vindt dit plaats in overleg met de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan.

4.2.3 Beleggingsbeleid

Algemeen

De ingelegde pensioenpremies worden belegd met als doel een zo hoog mogelijk rendement. Daarbij houden we rekening met verantwoorde risico's, kostenefficiëntie, transparantie en maatschappelijk verantwoord beheer. Uitgangspunten bij het vaststellen van de beleggingsportefeuille zijn de aard en omvang van de verplichtingen, het risicobudget en de eisen die voortvloeien uit de pensioenwetgeving.

Beleggingsbeleid

Ter beoordeling en bewaking van de uitvoering van het totale beleggingsbeleid stelt het Bestuur jaarlijks, uitgaande van het strategisch beleid, een normportefeuille vast. Hierbij kijkt het Bestuur naar de samenstelling van de portefeuille aan het einde van het jaar, het risico van de beleggingen ten opzichte van de verplichtingen gegeven de huidige financiële positie en de verwachtingen voor de financiële markten. Het Bestuur bespreekt het beleggingsbeleid jaarlijks met het Verantwoordingsorgaan. Periodiek ontvangt het Verantwoordingsorgaan de risico- en vermogensbeheerrapportages.

Het beleggingsbeleid met ingang van 1 januari 2016 is de uitkomst van eerdere analyses en discussies van het Bestuur en adviseurs over de strategische asset allocatie. Ten opzichte van het beleggingsplan 2015 kent dit plan enkele belangrijke wijzigingen. Het Fonds heeft in 2015 een ALM- studie uitgevoerd, onder andere om de impact van het nieuwe Financiële Toetsingskader op het strategische beleid te onderzoeken. Als resultaat hiervan is gebleken dat er ruimte is om het risicoprofiel te verhogen. Het Bestuur heeft besloten om strategisch de portefeuille voor 40% te beleggen in de matching portefeuille en voor 60% in de return portefeuille. Het renterisico wordt hierbij voor 40% (op marktwaarde) afgedekt. In 2016 wordt de eerste stap naar deze strategische portefeuille gezet. Aan de matching portefeuille wordt 45% gealloceerd (2015: 55%) en 55% aan de return portefeuille (2015: 45%). De rente-afdekking bedraagt 50% (op marktwaarde, 2015: 65%).

De matching portefeuille is dus verkleind, wat werd gerealiseerd door staatsobligaties af te bouwen. De uitbreiding van de return portefeuille werd voornamelijk gerealiseerd door te beleggen in aandelen ontwikkelde landen, en in hoogrentende bedrijfsobligaties. Voor aandelenbeleggingen wordt verder overwogen om een multifactor benadering te implementeren in de kern van de aandelenportefeuille, met behoud van de gespecialiseerde mandaten hieromheen.

Tevens is het valutabeleid opnieuw onderzocht, door de uitbreiding van de allocatie aan de return portefeuille is het percentage vreemde valuta toegenomen. Op basis van dit onderzoek zijn enkele kleine wijzigingen aangebracht, door in de aandelenportefeuille ook het risico voor de Japanse Yen en de Hong Kong Dollar voor 50% af te dekken. De wijzigingen in de normportefeuille zijn op 1 februari 2016 ingegaan.

Asset Liability Management

Minimaal eens per drie jaar wordt door het Fonds een ALM-studie uitgevoerd, ter onderbouwing van het uit te voeren beleid en om de gevolgen van mogelijk gewijzigde omstandigheden in kaart te brengen. De uitvoering van het beleid van het Fonds kan op grond hiervan aangepast worden. Elk kwartaal wordt in de risicorapportage een update getoond van de ALM-berekeningen, waardoor het Bestuur kan toetsen of de doelstellingen nog steeds haalbaar zijn en of de risico's acceptabel zijn.

Het Fonds heeft in 2015 een ALM-studie laten uitvoeren door Ortec Finance. Hoofddoelstellingen hiervan was het herijken van het strategisch beleidskader naar aanleiding van het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK). Gedurende de ALM-studie zijn de volgende conclusies getrokken:

- Gegeven de economische uitgangspunten en een aan het nFTK aangepast premie-, indexatie en beleggingsbeleid, is een gemiddelde koopkracht van 95% na 15 jaar haalbaar.
- De ALM-resultaten worden sterk beïnvloed door het economisch wereldbeeld. Bij een laagblijvende rente en lagere aandelenrendementen neemt de gemiddelde koopkracht af en de kans op korten toe. Aanpassing van het beleggingsbeleid kan hier weinig bescherming tegen

- bieden.
- Bij een premiedefinitie op basis van verwacht rendement blijft de premie gedurende 5 jaar vrij stabiel en is de kans op het korten op het opbouwpercentage klein.
- Het maximaal gebruik maken van de toegestane indexatiemogelijkheden onder het nFTK resulteert in hogere toeslagen dan bij voortzetting van de niet-expliciete indexatieambitie.
- Een verhoging van het risicoprofiel van de beleggingen verhoogt de kans op het gemiddelde koopkrachtbehoud, terwijl de kans op korten en gemiddelde omvang van eventuele kortingen acceptabel blijven.

Mede op basis van de ALM-studie heeft het Fonds het beleidskader aangepast.

Dit resulteert in het volgende overzicht van de portefeuille:

Categorie	Weging normportefeuille 2016	Uiteindelijke strategische portefeuille	Weging normportefeuille m.i.v. 1 februari 2017
Staatsobl. Euro & Renteswaps	27,0%	28%	27,0%
Inflatie-obligaties AAA/AA Euro	4,0%	3%	4,0%
Bedrijfsobligaties	14,0%	9%	11,5%
Hypotheke			2,5%
Totaal Matchingportefeuille	45,0%	40%	45,0%
<i>Hoogrentende Obligaties</i>	<i>17,0%</i>	<i>20%</i>	<i>17,0%</i>
Hoogrentende Bedrijfsobligaties	8,5%		8,5%
Obligaties Opkomende Markten	8,5%		8,5%
<i>Aandelen</i>	<i>31,0%</i>	<i>31%</i>	<i>31,0%</i>
Europa	4,4%		4,4%
Wereldwijd & Low Volatility	19,1%		19,1%
Opkomende markten	4,5%		4,5%
Small Caps VS	3,0%		3,0%
<i>Onroerend Goed</i>	<i>7,0%</i>	<i>9%</i>	<i>7,0%</i>
Totaal Returnportefeuille	55,0%	60%	55,0%

Het beleggingsbeleid met ingang van 1 januari 2017 is de uitkomst van eerdere analyses en discussies van het Bestuur en adviseurs over de strategische asset allocatie. Ten opzichte van het beleggingsplan 2016 kent de strategische portefeuille 2017 slechts beperkte aanpassingen en gaat uit van continuering van het beleid van 2016.

Het Fonds heeft een dynamisch beleid geformuleerd, dat een handvat biedt om met de huidige volatiliteit op financiële markten om te gaan. Hierin zijn triggers opgenomen op zowel markt-factoren als de dekkingsgraad van het Fonds, die aanleiding geven om een uitruil van risico's of aanpassing van het gehele risicoprofiel te overwegen. Op deze wijze wordt binnen het bestaande beleidskader ruimte geboden om schommelingen op financiële markten en in dekkingsgraad op te vangen met een passend beleggingsbeleid.

4.3 Matchingportefeuille

De matchingportefeuille richt zich op de afdekking van het renterisico. De gehanteerde norm voor renteafdekking op basis van marktrente is voor 2016 vastgesteld op 50% met een bandbreedte van plus en min 5%. De renteafdekking vindt plaats met swaps en staatsobligaties met hoge

kredietwaardigheid.

Daarnaast belegt het Fonds in bedrijfsobligaties met een solide kredietwaardigheid en in Nederlandse woninghypotheken. De keuze voor renteafdekking zorgt ervoor dat het Fonds gedeeltelijk beschermd is tegen rentedaling maar ook gedeeltelijk profiteert van een rentestijging. In 2016 is de rente in januari fors gedaald. Het Fonds heeft echter het beleid voor verlaging van de rente-afdekking in laten gaan op 1 februari, waardoor in januari nog 65% van het renterisico was afgedekt. In de periode na 1 februari daalde de rente in eerste instantie fors door, maar steeg in de laatste maanden van het jaar waardoor de rente in deze periode vrijwel ongewijzigd is gebleven. Het totale rendement van de matchingportefeuille bedroeg +14,6%.

4.4 Returnportefeuille

De returnportefeuille is in 2016 vergroot met 10%, door extra te beleggen in hoogrentende waarden (2%) en aandelen (8%). Tevens is in de loop van het jaar de beoogde allocatie naar onroerend goed verder ingevuld.

De portefeuille liet een zeer goed rendement zien in alle beleggingscategorieën. De hoogrentende waarden rendeerden met 16,2% het beste, gevolgd door de onroerend goed portefeuille (15,0%). Met een rendement van 11,6% droeg de aandelenportefeuille eveneens bij aan een positief rendement. Door de gestegen dollar droeg de valuta-afdekking negatief bij. Het resultaat voor de gehele rendementsportefeuille kwam uit op +11,7%.

4.5 Vermogensopbouw

De verleende mandaten aan de diverse beheerders omvatten de volgende beleggingscategorieën:

- vastrentende waarden, waaronder obligaties uitgegeven door overheden en bedrijven (eventueel met behulp van collectieve beleggingsvehikels) en renteswaps;
- aandelen, (eventueel met behulp van collectieve beleggingsvehikels);
- onroerend goed;
- liquiditeiten.

	2016	2015	2014	2013	2012
Marktw waarde in mln. euro's	2.396,6	2.062,3	2.081,6	1.629,8	1.750,4
In %					
Vastrentende waarden, inclusief derivaten	60,6%	69,5%	78,3%	78,0%	80,9%
Aandelen	33,2%	25,5%	19,1%	22,0%	18,9%
Onroerend goed	6,5%	5,1%	2,8%	0,0%	0,0%
Liquiditeiten	-0,3%	-0,1%	-0,2%	0,0%	0,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.6 Rendementen 2016

Het totaal rendement van het Fonds in 2016 bedroeg 14,6% (na kosten) ten opzichte van een benchmarkrendement van 14,7%.

Portefeuille	2016		2015	
	Rendement	Benchmark	Rendement	Benchmark
Matching	14,6%	14,0%	-4,4%	-4,4%
Rendement vastrentend	16,2%	17,5%	1,1%	1,0%
Rendement aandelen	11,6%	11,9%	7,9%	8,0%
Rendement onroerend goed	15,0%	15,0%	11,1%	11,1%

4.7 Economische ontwikkelingen

4.7.1 Terugblik

Economie

Het jaar 2016 begon moeizaam. De stemming werd mede bepaald door de vrees voor een scherpe vertraging van de Chinese economie en een daling van de olieprijs. Ongunstig was ook dat door de lage rente en de sterk gedaalde olieprijs de winstgevendheid van de energie- en financiële sectoren onder zware druk kwam te staan. Medio februari keerde de rust terug. De macrocijfers bereikten de bodem, de olieprijs herstelde en de centrale banken stelden beleggers gerust.

De centrale banken speelden in 2016 daarmee opnieuw een belangrijke rol in het herstel van het beleggersvertrouwen. Zowel de Bank of Japan als de Europese Centrale Bank (ECB) verlaagde de rente. De ECB breidde ook haar obligatie-opkopen uit naar € 80 miljard per maand, en ze nam niet-financiële bedrijfsobligaties op in het opkoopprogramma. Vanaf april 2016 werd dit tempo teruggebracht tot € 60 miljard per maand.

De Federal Reserve, die de rente in december 2015 had verhoogd, stelde zich vervolgens veel gematigder op en stelde het aantal verwachte renteverhogingen voor 2016 naar beneden bij. In 2016 verhoogde de Federal Reserve de rente met slechts 25 basispunten. Vanwege de verbeterde kapitaalstromen - en de lagere inflatie - konden centrale banken in opkomende markten de rentes verlagen. Dit droeg bij aan een verbetering van de groei in opkomende markten.

Gedurende 2016 veranderde ook de toon ten aanzien van het begrotingsbeleid. Dit werd deels ingegeven door de Britten die op 23 juni voor een vertrek uit de Europese Unie (EU) stemden. Deze Brexit leidde naast renteverlagingen door de Bank of England ook tot zinspelingen op begrotingsverruiming in het Verenigd Koninkrijk (VK). Los daarvan kondigde de Japanse overheid een enorm pakket aan maatregelen aan. In de eurozone ging men soepeler om met de begrotingstekorten in de perifere landen en in de Verenigde Staten (VS) waren beide presidentskandidaten voorstander van een stimulerend begrotingsbeleid.

Naast de Brexit in juni draaide het in 2016 politiek gezien om de Amerikaanse verkiezingen op 8 november. Tot verrassing van velen werd Donald Trump tot nieuwe president gekozen. Trump beloofde om de economische groei te stimuleren door middel van grote investeringen in de infrastructuur, een verlaging van de belastingen voor bedrijven en minder regelgeving.

De olieprijs was gedurende het jaar flink in beweging, van 28 dollar per vat in januari tot 56 dollar in december. De prijs ging vanaf augustus omhoog op speculaties over een productiebeperking.

Ook valuta's waren behoorlijk volatiel. Nadat de Federal Reserve zich gematigder had opgesteld, liet de dollar van februari tot april een aanzienlijke daling zien. Dit gaf opkomende valuta's, die in de afgelopen jaren flink waren verzwakt, wat lucht. De stem voor een Brexit zorgde voor een sterke daling van het Britse pond. Vanaf de tweede helft van het jaar leidden de stijging van de obligatierentes en het verwachte beleid van Trump tot een sterkere dollar. Behalve een groot aantal opkomende valuta's daalden ook de euro en de yen in november en december flink ten opzichte van de dollar.

Financiële markten

Mede door betere macro cijfers vanaf eind februari nam de risicobereidheid toe. Dit leidde tot een herstel van risicovolle beleggingen, een stabilisatie van de rentes op staatsobligaties en een sterk herstel van de olieprijs. Dit laatste was een belangrijke factor voor instroom in opkomende markten. Vanaf mei werden beleggers weer voorzichtiger. De macro- en winstcijfers gaven gemengde signalen af en beleggers gingen ook rekening houden met een eventueel negatieve uitkomst van het Britse referendum van 23 juni. Dit leidde tot een correctie in risicovolle beleggingen en een vlucht naar veilige havens, waardoor de rentes op staatsleningen verder terugliepen. Op 14 juni daalde de tienjaarsrente op Duitse Bunds voor het eerst in de geschiedenis tot onder de 0%.

De stem voor de Brexit zorgde voor een zeer tijdelijke schokgolf op de financiële markten. De markten gingen ervan uit dat de centrale banken extra maatregelen zouden nemen om eventuele negatieve effecten van het referendum op te vangen. Bovendien waren de macrocijfers wereldwijd beter dan verwacht, vooral in juli en augustus. Ook de Britse cijfers vielen mee. Stimulerend beleid, in combinatie met betere macrocijfers, hogere grondstoffenprijzen en tekenen van een verdere normalisatie van het

monetaire beleid van de Federal Reserve, leidde ertoe dat de rentes op staatsobligaties van de ontwikkelde markten in de zomer de bodem bereikten en vervolgens opliepen. Op de aandelenmarkten was er een verschuiving zichtbaar van defensieve, "obligatieachtige" sectoren naar cyclische sectoren. Vooral de financiële sector deed het goed, aangezien hogere obligatierentes, steilere rentecurves en het vooruitzicht van minder regelgeving allemaal gunstig zijn voor de winstgevendheid.

Het effect van de verkiezing van Trump was per saldo positief. Beleggers richtten zich vooral op de mogelijke veranderingen met Trump als president. Vooral de Japanse aandelenmarkt profiteerde van de zwakkere yen versus de dollar, dankzij haar gevoeligheid voor de export en cyclische exposure. In euro's gemeten was de VS in 2016 de best presterende regio. Opkomende markten eindigden op gelijke hoogte met de VS. In de laatste maanden van het jaar hadden deze markten enigszins te lijden van de stijgende rente en het mogelijke vooruitzicht van protectionistische maatregelen door de VS.

Binnen de meer risicovolle vastrentende markten deden high yield en Emerging Market Debt (EMD) het goed. Beide categorieën hadden eind 2015 en begin 2016 last van de daling van de prijzen van olie en grondstoffen, maar lieten een sterk herstel zien. De stijging van de obligatierente in ontwikkelde markten zorgde voor een afname van de instroom in opkomende markten. Dit was vanaf de tweede helft van het jaar van invloed op de performance van EMD.

4.7.2 Vooruitblik

Economie

Aan het begin van 2017 is de politieke onzekerheid hoog als gevolg van de vele verkiezingen in Europa, de onduidelijke invulling van het beleid van Trump en het begin van de onderhandelingen tussen de Europese Gemeenschap en het Verenigd Koninkrijk over de Brexit. Politieke onzekerheden hebben meestal een negatief effect op markten als dit samenvalt met een verslechtering van het economische momentum. Dit is begin 2017 niet het geval, gezien de verbeterende wereldwijde economische groei. Voor geheel 2017 kan rekening worden gehouden met een verder aantrekkende groei in de ontwikkelde markten. De groei kan verder worden gestimuleerd als het stimulerende begrotingsbeleid en het ruime monetaire beleid wordt voortgezet.

Het voorzichtige groeiherstel in opkomende markten staat door kapitaaluitstroom echter sterk onder druk. Deze uitstroom is het gevolg van hogere obligatierentes in ontwikkelde markten, een sterkere dollar en mogelijk meer protectionisme in de Verenigde Staten.

Financiële markten

Bij een ruimer begrotingsbeleid, een aantrekkende groei en een verdere normalisatie van het monetaire beleid door de Federal Reserve is een verdere rentestijging te verwachten. Hierbij kunnen de rentes op staatsleningen van de kernlanden van de eurozone relatief laag blijven. De ECB zal immers de rente laag houden en in 2017 obligaties blijven opkopen, terwijl de aanhoudende politieke onzekerheid de vraag naar staatsobligaties met een hoge rating stimuleert. Het reflatiethema op de aandelenmarkten, ingegeven door het stimulerend overheidsbeleid, wordt ondersteund door een verbetering van de winstgroei. De sterke dollar is daarbij positief voor niet-Amerikaanse aandelen. Vooral de Japanse aandelenmarkt kan profiteren van de sterkere dollar versus de yen vanwege de sterke exportgevoeligheid.

4.8 Z-score 2016 en performancetoets

Bedrijfstakpensioenfondsen met een door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid afgegeven verplichtstelling, zijn wettelijk verplicht de beleggingsperformance van het pensioenfonds vast te stellen. Voor deze toetsing is een gestandaardiseerde norm, de z-score ontwikkeld. De z-score wordt ieder jaar vastgesteld en geeft de afwijking van het feitelijke rendement ten opzichte van het door het bedrijfspensioenfonds vastgestelde rendement (het rendement dat op grond van de normportefeuille behaald kan worden ofwel het normrendement). Als de performancetoets – die is gebaseerd op vijf opeenvolgende Z-scores – onder de nul uitkomt, staat het bedrijven vrij om een alternatief te zoeken voor de uitvoering van de verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen regeling.

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016	Toets
Z-score	1,02	0,51	0,06	-0,31	-0,25	1,74

4.9 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het Fonds heeft in 2016 op een studiedag uitgebreid stilgestaan bij het verantwoord beleggingsbeleid. Mede op basis hiervan hanteert het Fonds een uitsluitingsbeleid voor investeringen in bedrijven die niet aan de eisen van het geformuleerde maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid voldoen. Onderdeel hiervan is de wettelijke verplichting tot de uitsluiting van bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie. Het Bestuur heeft daarnaast besloten om bedrijven uit te sluiten die betrokken zijn bij de productie van biologische wapens, chemische wapens, witte fosfor, verarmd uranium en kernbommen. Daarnaast worden bedrijven gescreend op hun gedrag ten aanzien van tien door de VN gedefinieerde principes voor verantwoord ondernemerschap. Deze *Global Compact* principes betreffen mensenrechten, werknemersrechten, milieu en anticorruptie. Aanvullend worden bedrijven uitgesloten die gebruik maken van dierproeven, bont- en reptielenleer en genetische modificatie van organismen. Het onderzoek naar bedrijven in relatie tot deze uitsluitingscriteria wordt uitgevoerd door een gespecialiseerde externe partij. Elk kwartaal wordt de uitsluitingslijst geëvalueerd en waar nodig aangepast. Per eind 2016 ging het om de volgende aantallen (ter referentie: de MSCI All Country World Index bestaat uit circa 2.500 bedrijven):

Uitsluitingsgrond	Aantal bedrijven
VN Global Compact	33
Bont- en speciaalleer	13
Genetische modificatie	3
Controversiële wapens	63
Dierproeven	8
	120
Dubbeltellingen	-9
Totaal	111

Naast het uitsluiten van deze bedrijven hanteert het Bestuur ook duurzaamheidscriteria bij het selecteren van vermogensbeheerders. Deze criteria betreffen enerzijds de vermogensbeheerder zelf, zoals de governance structuur en het gehanteerde beloningsbeleid. Anderzijds betreft dit de wijze waarop de vermogensbeheerder in staat is om individuele bedrijven te beoordelen op duurzaamheid en dat op een adequate manier te betrekken in het eigen beleggingsproces.

In 2016 heeft het Bestuur tevens een stembeleid geformuleerd, waarmee een stem uitgebracht wordt op de aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waar het Fonds aandelen in houdt. Dit beleid is met ingang van 2017 van kracht geworden.

4.10 Financieringsbeleid

Financieringssysteem en ABTN

In de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers geldt dat de werkgevers zich jegens het pensioenfonds hebben verbonden tot het betalen van de op grond van de abtn verschuldigde pensioenpremie.

De wijze waarop de gedempte kostendeckende premie en de verschuldigde premie bij het Fonds wordt vastgesteld wordt hieronder nader toegelicht.

Het Fonds hanteert een doorsneepremie voor de basisregeling; deelnemers van alle leeftijden betalen een gelijk percentage pensioenpremie. Zij betalen premie over dat deel van het salaris waarover zij pensioen opbouwen (de pensioengrondslag). Voor de excedentregeling wordt een actuariële premie gerekend; deelnemers betalen premie die afhankelijk is van leeftijd en geslacht.

Met de premie wil het Fonds het volgende dekken:

- de toename van de toekomstige aanspraken op pensioen;
- de opslag voor solvabiliteit (genoeg vermogen hebben) voor de onvoorwaardelijke

- delen van de pensioenovereenkomst;
- de uitvoeringskosten van het Fonds.

In de Pensioenwet staan regels over de gedempte kostendekkende premie. De premie van het Fonds over 2016 is niet lager dan deze gedempte kostendekkende premie. Vanaf 2016 wordt de gedempte kostendekkende premie bepaald op basis van een verwacht rendement met de maximale parameters van het FTK. Ook wordt rekening gehouden met een opslag voor de financiering van de toeslagambitie.

Het Fonds heeft de solvabiliteitsopslag vastgesteld volgens de Pensioenwet.

Premiefinanciering (bedragen x € 1.000)	
Kostendekkende premie voor 2016	77.154
Gedempte premie	52.315
Feitelijke premie	52.540
<i>De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:</i>	
Actuarieel benodigde premie voor opbouw van aanspraken, onvoorwaardelijke indexatie en risicopremies	62.017
Opslag voor uitvoeringskosten	12.342
Solvabiliteitsopslag	2.795
Kostendekkende premie	77.154
<i>De samenstelling van de gedempte kostendekkende premie is als volgt:</i>	
Actuarieel benodigde premie voor opbouw van aanspraken, onvoorwaardelijke toeslag en risicopremies	29.900
Opslag voor uitvoeringskosten	5.950
Solvabiliteitsopslag	2.795
Premie voorwaardelijke onderdelen	13.670
Gedempte kostendekkende premie	52.315

De afgelopen vijf jaar hebben de premiepercentages zich als volgt ontwikkeld:

	2017	2016	2015	2014	2013
Pensioenpremie totaal	27,6%	27,6%	27,6%	27,6%	30,0%
- Pensioenpremie regulier	24,6%	24,5%	25,2%	25,2%	27,6%
- Pensioenpremie VPL	3,0%	3,1%	2,4%	2,4%	2,4%

De premie exclusief VPL-overgangsregeling bedroeg in 2016 24,5% van de pensioengrondslag. De premie die bestemd is voor VPL-overgangsregelingen bedroeg in 2016 3,1% van de pensioengrondslag. De totale premie bedraagt dus 27,6% van de pensioengrondslag.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

Vrijstellingen en vrijwillige aansluitingen

In bepaalde gevallen kan een werkgever vrijstelling van de verplichte deelname aan de pensioenregeling aanvragen. De voorwaarden hiervoor staan in het Vrijstellings- en Boetebesluit Wet Bpf 2000.

De pensioenregeling van de werkgever moet wel minimaal gelijkwaardig zijn, vergeleken met de pensioenregeling van het Fonds. Daarom moeten de vrijgestelde werkgevers minimaal eens in de vijf jaar

aantonen dat er minimaal een gelijkwaardige pensioenregeling is geregeld voor de werknemers.

Als een bedrijf verwant is met de Zoetwarenindustrie, kan een bedrijf zich vrijwillig aansluiten bij het Fonds. De aanvraag hiervoor wordt in voorkomende gevallen door het bestuur behandeld.

5 Risicobeheer

5.1 Financiële en niet-financiële risico's

De risico's voor het Fonds, het beleid, de beheersing en de monitoring hiervan zijn beschreven in het risicohandboek. De belangrijkste risico's worden ook in de ABTN toegelicht. In de ABTN heeft het Fonds ook een crisisplan opgenomen. Hiermee geeft het Fonds uitvoering aan de wettelijke vereisten. Het Bestuur onderscheidt de volgende risicocategorieën:

Financiële risico's	Toelichting
Balansrisico	Het balansrisico is het risico dat de beleggingen in onvoldoende mate zijn afgestemd op de verplichtingen, waardoor de mogelijkheid bestaat dat er korting op de reeds opgebouwde rechten moet worden doorgevoerd.
Renterisico	Het renterisico is een van de belangrijkste risico's van het pensioenfonds. Dit is het risico dat de marktwaarde van de voorziening (verplichtingen) harder stijgt dan de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van een renteverandering. Bij het inschatten van de omvang van dit risico zijn de gevolgen voor de UFR dekingsgraad leidend.
Inflatierisico	Het inflatierisico is het risico dat de verwachte koopkracht wijzigt als gevolg van een verandering in de toekomstige inflatie. Inflatie heeft met name invloed op de verplichtingen omdat de verplichtingen via indexatie met de inflatie kunnen worden verhoogd. Daarnaast kan inflatierisico bestaan in inflation linked bonds.
Marktrisico	Marktrisico is het risico op een daling in de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van koerswijzigingen binnen aandelen en vastgoed. Dit risico wordt gelopen binnen de returnportefeuille. Het marktrisico kan worden gemitigeerd door het beperken van de allocatie naar aandelen en vastgoed en spreiding over beleggingscategorieën, landen en sectoren.
Valutarisico	Het valutarisico is het risico op een daling van de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van een daling van de waarde van de vreemde valuta.
Kredietrisico	Het kredietrisico is het risico dat de waarde van beleggingen daalt als gevolg van een verslechtering in de kredietwaardigheid van de beleggingen. Waardedalingen als gevolg van stijgende credit spreads, downgrades en faillissementen zijn hier onderdeel van. Ook het kredietrisico op obligaties uitgegeven door overheden is hier onderdeel van.
Tegenpartijrisico	Het risico op financieel verlies als gevolg van een verslechtering (in het slechtste geval default) van een tegenpartij waar het Fonds een risicoblootstelling ('exposure') op heeft. Het Fonds loopt tegenpartijrisico op tegenpartijen in de rente- en valutaderivaten, op uitgezette deposito's en rekening courant tegoeden en bij securities lending.
Liquiditeitsrisico	Het liquiditeitsrisico is het risico dat het pensioenfonds niet in staat is om te voldoen aan haar betalingsverplichting. Het pensioenfonds kan op korte termijn liquiditeit nodig hebben voor het uitbetalen van pensioenuitkeringen en financieringsverplichtingen vanuit beleggingen. Omdat de pensioenpremies groter zijn dan de uitkeringen, komt het liquiditeitsrisico met name voort uit de beleggingen.
Actief risico	Het risico van actief beleid is het risico op een waardedaling van de beleggingen als gevolg van actief beleid van de vermogensbeheerders. Met actief beleid wordt bedoeld het afwijken van de samenstelling van de benchmark.

Concentratierisico	Het concentratierisico is het risico op een financieel verlies als gevolg van een grote concentratie naar één regio, land, sector of issuer.
Verzekeringstechnisch risico	Het verzekeringstechnisch risico is het risico op een daling van de dekkingsgraad als gevolg van onjuiste actuariële aannames en grondslagen. De belangrijkste verzekeringstechnische risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortlevens) en arbeidsongeschiktheid.

Niet-financiële risico's	Toelichting
Omgevingsrisico	Het omgevingsrisico is het risico op schade als gevolg van veranderende externe omstandigheden zoals veranderingen in het toezicht, concurrentie, schaalvergroting en -verkleining, ontwikkelingen in de bedrijfstak en politieke ontwikkelingen. Hieronder vallen ook ontwikkelingen die een impact hebben op de toekomstbestendigheid van Bpf Zoetwaren.
Reputatierisico	Het reputatierisico is het risico dat de reputatie van Bpf Zoetwaren negatief wordt beïnvloed door interne of externe ontwikkelingen.
Operationeel risico	Het operationeel risico is het risico op schade als gevolg van falen van mensen, systemen en processen.
Uitbestedingsrisico	Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, kwaliteit en/of integriteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden wordt geschaad.
Integriteitsrisico	Het integriteitsrisico is het risico dat het pensioenfonds negatief wordt beïnvloed door niet integer of onoorbaar handelen door bestuurders en/of uitvoerders zoals handelen met voorkennis, witwassen, terrorismefinanciering en fraude.
Juridisch risico	Het juridisch risico is het risico dat samenhangt met (de naleving van) wet- en regelgeving, het bedreigd worden van de rechtspositie met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele verplichtingen onvoldoende zijn vastgelegd en/of onvoldoende kunnen worden afgedwongen. Onder juridisch risico valt tevens het risico dat het pensioenfonds zelf in de uitvoering van de pensioenregeling niet voldoet aan wet- en regelgeving.
IT-risico	Het IT-risico is het risico op schade als gevolg van systeemuitval, een gebrekkige beveiliging en/of continuïteit van systemen. Voor Bpf Zoetwaren valt het IT-risico voor een substantieel deel onder het uitbestedingsrisico omdat de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer (waarbij in processen gebruik wordt gemaakt van IT) is uitbesteed.

In een aantal gevallen draagt het Fonds de risico's verbonden aan de pensioenregeling. In andere gevallen dragen de deelnemers of de werkgevers het risico.

Risico's voor de deelnemers

Actuariële en beleggingsrisico's worden collectief gedeeld. Naast de premies zijn de beleggingsopbrengsten een belangrijke financieringsbron voor de opbouw van pensioenaanspraken. Geen of gedeeltelijke verhoging en als laatste redmiddel het verlagen van pensioen bieden soelaas als de financiële positie van het Fonds daartoe aanleiding geeft. Het effect daarvan is vele malen groter dan wat het Fonds met premieverhogingen kan bereiken.

Risico's voor de aangesloten werkgevers

De aangesloten werkgevers betalen een jaarlijkse doorsneepremie (waarvan maximaal een derde kan worden doorbelast naar de werknemers). Deze premie kan stijgen of dalen, al streeft het Fonds naar premiestabiliteit. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen dat premieverhogingen alleen effect hebben voor de toekomst en een beperkt effect hebben op de financiële positie van het Fonds.

5.2 Uitbestedingsrisico

Het Fonds heeft de pensioenadministratie en het vermogensbeheer uitbesteed en loopt hierdoor een uitbestedingsrisico. Het Bestuur heeft beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding.

Uitbestedingsrisico pensioenadministratie

Met TKP Pensioen heeft het Fonds gedetailleerde afspraken gemaakt over het niveau van de dienstverlening, Service Level Agreement (SLA). TKP Pensioen beschikt over een ISAE 3402-verklaring type II. Deze verklaring waarborgt dat de bedrijfsprocessen en de daarin opgenomen interne controles in opzet en bestaan adequaat zijn (type I) en de werking van de processen zijn getoetst gedurende een periode van minimaal zes maanden (type II). Omdat het Fonds in 2016 geïmplementeerd is, maken de processen geen onderdeel uit van de ISAE 3402-rapportage. Er zijn specifiek overeengekomen werkzaamheden verricht door PwC, waarin vastgesteld is dat de procesvoering in 2016 voor het Fonds adequaat van opzet is, bestond en heeft gewerkt. Deze specifiek overeengekomen werkzaamheden zijn beperkt tot processen die toezien op de waarborging van de juistheid en volledigheid van mutatieverwerking in de pensioenadministratie en de financiële administratie.

Uitbestedingsrisico vermogensbeheer

De Coördinator Vermogensbeheer, NN Investment Partners, is verantwoordelijk voor het dagelijkse operationele beheer van de portefeuille. Dit beheer is in de praktijk uitbesteed aan gespecialiseerde vermogensbeheerders. De Coördinator Vermogensbeheer ziet namens het Fonds toe op deze vermogensbeheerders en adviseert het Bestuur over aanstelling en ontslag van deze partijen. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert maandelijks over de performance en de positie van de portefeuille ten opzichte van de afgesproken benchmark en op kwartaalbasis in meer detail over de samenstelling van de beleggingsportefeuille. De afspraken met de Coördinator Vermogensbeheer zijn vastgelegd in een mandaat en een SLA.

Het Bestuur maakt, met ondersteuning van de Coördinator Vermogensbeheer, beheersafspraken met de gespecialiseerde vermogensbeheerders. Deze worden per vermogensbeheerder in een mandaat vastgelegd. De afspraken betreffen onder andere de samenstelling van de portefeuille, de tactische marges, de meting van de resultaten, de benchmarks en het valuta- en derivatenbeleid, de risicometing en -beheersing. Het Bestuur heeft criteria vastgesteld voor de selectie van externe managers. Deze zijn vastgelegd in de ABTN. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert gedurende het selectietraject van vermogensbeheerders naar het Bestuur over de bevindingen. Hierbij wordt ook aangegeven hoe de verschillende vermogensbeheerders scoren op de door het Fonds vastgestelde criteria. De risicomanager toetst dit traject, inclusief de naleving van de vastgestelde criteria. De kwaliteit van de operationele processen van de Coördinator Vermogensbeheer en de externe vermogensbeheerders worden jaarlijks getoetst door de risicomanager op basis van de ISAE 3402-verklaringen. Met de vermogensbeheerders die een mandaat beheren sluit het Fonds een Investment Management Agreement (IMA) af. Deze IMA's voldoen aan de eisen van het Fonds. Zo moeten de contracten onder andere onder Nederlands recht vallen en moeten de uitbestedingspartijen de Nederlandse uitbestedingsregels toepassen.

Uitbestedingsrisico beleggingsadministratie

De administratie van de effecten van het Fonds is uitbesteed aan de bewaarnemer, Bank of New York Mellon. Ook de bewaarnemer verstrekt jaarlijks een ISAE 3402-verklaring aan het Fonds.

De kwaliteit van de operationele processen van de Coördinator Vermogensbeheer, de externe vermogensbeheerders en de bewaarnemer worden jaarlijks getoetst door de risicomanager op basis van de ISAE 3402-verklaringen. Deze toetsing wordt vervolgens door het Bestuur behandeld. Tijdens de bestuursvergadering van 1 juli 2016 is de beoordeling van de risicomanager op de ISAE-verklaringen besproken. Dit heeft geleid tot een aantal punten waar in het komende jaar meer aandacht aan zal worden besteed.

5.3 Beleggingsrisico's

De in de balans opgenomen financiële instrumenten zijn beleggingen, vorderingen en schulden. Financiële instrumenten zijn opgenomen tegen actuele waarde, voor zover niet anders is aangegeven. Operationele risico's worden bewaakt door het selecteren van professionele dienstverleners en het monitoren hiervan. Bovendien is in de structuur een aantal checks-and-balances ingebouwd, waardoor eventuele afwijkingen

van normen of richtlijnen of andere bijzondere gebeurtenissen op tijd worden gesignaleerd. In de risicokwartaalrapportage wordt over de beleggingsrisico's gerapporteerd.

Wijzigingen in het beleggingsrisico 2016

Per 1 februari 2016 is het risicoprofiel van de portefeuille verhoogd door de allocatie naar de returnportefeuille te verhogen van 45% naar 55% en de renteafdekking te verlagen van 65% naar 50%. Hiermee is een stap gezet in de richting van het strategische risicoprofiel. Het vereist eigen vermogen nam hierdoor toe van 15% naar 19%.

Het Bestuur heeft twee voorwaarden gedefinieerd voor een verdere verhoging van het risicoprofiel naar de beleggingsmix uit de ALM-studie:

1. Een fundamentele vermindering van de waarschijnlijkheid van het Neergang-scenario (ten opzichte van de verwachtingen in 2015);
2. Een stijging van de UFR dekkingsgraad tot boven het aanvangsniveau van de ALM-studie (107,4%).

Gedurende 2016 werd aan beide voorwaarden niet voldaan.

Taakverdeling beleggingsrisico's

De Onafhankelijk Risicomanager is verantwoordelijk voor het monitoren van en adviseren over het balansrisico van het Fonds, en houdt toezicht op de risico's in de portefeuille. De Onafhankelijk Risicomanager opereert onafhankelijk van de Coördinator Vermogensbeheer. Op maand- en kwartaalbasis stelt deze risicorapportages op ten behoeve van het Bestuur. Daarnaast toetst de risicomanager de voorstellen van de Coördinator Vermogensbeheer op risicoaspecten. De Coördinator Vermogensbeheer is verantwoordelijk voor het monitoren en adviseren over risico's binnen de mandaten van de gespecialiseerde vermogensbeheerders. De Coördinator Vermogensbeheer rapporteert maandelijks over de performance en de positie van de portefeuille ten opzichte van de afgesproken benchmark en op kwartaalbasis in meer detail over de samenstelling van de beleggingsportefeuille. De bewaarnemer voert een dagelijkse compliance controle uit op de mandaten van de vermogensbeheerders.

Nieuwe Financiële Toetsingskader en risicomaatstaven

Op basis van de met sociale partners afgesproken beleidsuitgangspunten, zijn de volgende risicomaatstaven bepaald:

Wettelijk vereiste lange termijn risicomaatstaven uit de haalbaarheidstoets:

- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds is op het aanvangsmoment 93%. Het Bestuur hanteert hiervoor een ondergrens van 90%.
- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen is op het aanvangsmoment 98%. Het Bestuur hanteert hiervoor eveneens een ondergrens van 90%.

Overwegingen bij deze grenzen zijn:

- De ondergrens van 90% correspondeert met een minimale toeslagrealisatie van 70% prijsinflatie voor actieve en inactieve deelnemers. De ambitie is 100% prijsinflatie, maar dat wordt niet altijd gehaald. De normstelling bij 70% prijsinflatie is een signaal; als dat niet meer gehaald wordt op lange termijn, dan is er een goede reden om met sociale partners te spreken over oorzaken en eventuele oplossingen
 - Het Bestuur heeft gekozen om een eenduidige normstelling te hanteren vanuit het vereist eigen vermogen en de feitelijke positie, mede omdat de normstelling vanuit vereist eigen vermogen niet jaarlijks bij de haalbaarheidstoets wordt getoetst
- Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het Fonds vanuit de feitelijke dekkingsgraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweersscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweersscenario die het Fonds daarbij acceptabel vindt is 35%. Dit betekent dat het pensioenresultaat in slechts 5% van de scenario's meer dan 35% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad. Op het aanvangsmoment bedraagt deze afwijking 33%.

De wettelijk vereiste korte termijn risicomaatstaf:

- Vereist eigen vermogen: 16% - 22%. Deze bandbreedte geeft de ruimte om te groeien vanaf de normportefeuille 2016 naar de strategische asset allocatie. De bandbreedte is iets versmald ten opzichte van 2015 (15% - 22%) omdat een stap in de richting van het strategische risicoprofiel is gezet. Als het vereist eigen vermogen daalt of stijgt door een

wijziging van de DNB RTS, zullen de bandbreedtes navenant meedalen of –stijgen.

Eigen ALM-risicomaatstaven

De eigen ALM-risicomaatstaven worden vastgelegd op basis van de ALM-studie en gemonitord in de risicokwartaalrapportage:

- Gemiddelde koopkracht na 15 jaar: 90% - 100% (target 95%)
- Kans op korten over de gehele 15-jaars horizon: < 10%
- Gemiddelde omvang van de korting na uitsmeren: < 2%
- Kans feitelijke premie niet kostendekkend: < 10%

In 2016 is - door de gedaalde dekkingsgraad en een nieuwe inschatting van de korte termijn risico's - de kans op korten boven de limiet uitgekomen. Naar aanleiding hiervan is onderzocht of er mogelijkheden zijn om de kans op korten te verminderen via het beleggingsbeleid of het premiebeleid. Het verhogen van de premie bleek op lange termijn het meest effectief. Deze informatie is gedeeld met sociale partners en wordt meegewogen bij het vaststellen van de premie. Daarnaast heeft het Bestuur een nieuwe risicolimiet gedefinieerd die specifiek gericht is op het monitoren van het risico van *grote* kortingen.

Balansrisico

Het balansrisico omvat alle beleggings- en renterisico's in de beleggingen en de verplichtingen. Het balansrisico wordt berekend door de Onafhankelijk Risicomanager als de standaarddeviatie van het dekkingsgraadrendement van de normportefeuille. Het dekkingsgraadrendement is de procentuele verandering van de dekkingsgraad veroorzaakt door rente en beleggingsrendementen en dus uitgezonderd premie en indexatie effecten. Het Bestuur heeft in 2016 de volgende normen voor het balansrisico gehanteerd:

- Balansrisico UFR dekkingsgraad 9.5%-12.0%
- Balansrisico MW dekkingsgraad 11.0%-14.0%

Marktrisico aandelen en vastgoed

Het Fonds belegde conform normportefeuille in 2016 voor 31% in aandelen en voor 7% in vastgoed. Het risico binnen deze categorieën wordt zoveel mogelijk gespreid over sectoren, regio's en individuele aandelen. In 2016 is besloten om een verdere spreiding naar factoren aan te brengen die de aandelenrendementen drijven. Dit besluit wordt in 2017 geïmplementeerd

Renterisico

Het renterisico heeft betrekking op activa en passiva. Het renterisico is het risico dat de waarde van de beleggingen en de waarde van de pensioenverplichtingen niet op dezelfde wijze veranderen en als gevolg van veranderingen in de rente. Een deel van het renterisico is afgedekt met rentederivaten. De benodigde buffer voor het renterisico wordt vastgesteld als het verschil in contante waarde van de beleggingen met een voorspelbare kasstroom enerzijds en de verwachte kasstroom van de verplichtingen anderzijds. Hierbij wordt de contante waarde berekend op basis van de rentetermijnstructuur vergeleken met de contante waarde op basis van de rentetermijnstructuur in geval van een rentedaling en in het geval van een rentestijging. De kasstromen van de beleggingen hebben betrekking op de rentegevoelige kasstromen. Dit zijn de kasstromen van de vastrentende waarden exclusief die van de inflation linked bonds, emerging market debt en high yield debt. Inflation linked bonds worden uitgesloten omdat deze obligaties gevoelig zijn voor bewegingen in de reële rente en niet de nominale rente. Emerging Markets Debt en High Yield worden uitgesloten, omdat deze obligaties gevoelig zijn voor niet-euro rentes en de kasstromen een hoge mate van onzekerheid kennen als gevolg van faillissementsrisico.

De marktduratie van de nominale pensioenverplichtingen bedraagt per eind 2016 21 jaar. De matchingportefeuille - dat deel van de vastrentende portefeuille dat bedoeld is om de rentegevoeligheid van de verplichtingen af te dekken - heeft per eind 2016 een duratie van 38 jaar. Het afdekkingbeleid ging in 2016 uit van een norm marktrenteafdekking van 50% met een bandbreedte van 5%. Als gevolg van deze renteafdekking worden de gevolgen van renteschommelingen op de ontwikkeling van de financiële positie van het Fonds voor de helft geneutraliseerd.

Valutarisico

Naar aanleiding van een analyse van het valutarisico is besloten om in 2016 naast de USD en GBP, ook de JPY en HKD af te dekken. De HKD wordt via de USD afgedekt. Deze valuta worden binnen de vastrentende waardenportefeuilles voor 100% afgedekt en binnen de zakelijke waardenportefeuilles voor 50%.

Inflatierisico

Het Fonds heeft de allocatie naar inflatiegerelateerde staatsobligaties in 2016 gehandhaafd op 4,0%.

Kredietrisico

Het Fonds loopt kredietrisico's in de vastrentende beleggingen, inclusief de kasmiddelen. Binnen de matchingportefeuille wordt alleen belegd in staatsobligaties en bedrijfsobligaties met een investment grade rating, waardoor er in beperkte mate sprake is van kredietrisico binnen de matchingportefeuille. Daarnaast werd in 2016 strategisch 17% van de portefeuille belegd in obligaties met een relatief hoog kredietrisico (high yield en emerging markets debt). Via de beleggingsrichtlijnen wordt de mate van kredietrisico gerespecteerd en de spreiding bevorderd.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen, waaronder derivaten, niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Het Fonds heeft tegenover haar verplichtingen uit hoofde van derivaten (renteswaps en valutatermijncontracten) voldoende liquide middelen en liquide onderpand beschikbaar om korte termijn liquiditeitsbehoeften te kunnen opvangen. Het Fonds heeft geconstateerd dat als gevolg van aangekondigde wet- en regelgeving vanuit European Market Infrastructure Regulation (EMIR) de liquiditeitsrisico's die voortvloeien uit de derivatenposities toenemen. Naar aanleiding hiervan is een deel van de matchingportefeuille belegd in geldmarktfondsen.

Daarnaast heeft het Fonds in 2016 onderzoek gedaan naar de liquiditeitsrisico's in extreme situaties. Hieruit bleek dat er een kleine kans is dat de geselecteerde geldmarktfondsen niet liquide zijn in situaties dat dat voor het Fonds belangrijk is (stijgende rentes). Om onder alle omstandigheden snel liquide middelen beschikbaar te hebben, is een procedure opgesteld die de acties en de bevoegdheden van de betrokken partijen regelt in een liquiditeitscrisis.

Actief risico

Het Bestuur heeft 35,5% van de portefeuille passief belegd. Het Bestuur checkt met behulp van risicorapportages of het risicoprofiel van de gehele beleggingsportefeuilles zich binnen acceptabele niveaus bevindt.

Concentratierisico

Er is sprake van concentratierisico als een adequate spreiding van beleggingen ontbreekt. Dit risico wordt teruggebracht via diversificatie van de beleggingen over categorieën, sectoren en regio's en via maximale allocaties naar individuele uitgevende partijen binnen de mandaten.

Tegenpartijrisico

Binnen de derivatenportefeuilles wordt het tegenpartijrisico gemitigeerd door tegenpartijen met een hoge kredietwaardigheid te selecteren en op frequente basis onderpand uit te wisselen. Het tegenpartijrisicobeleid is in het risicohandboek vastgelegd. De European Market Infrastructure Regulation wetgeving introduceert nieuwe rapportage- en collateral-eisen om de transparantie op de internationale derivatenmarkten te verbeteren en de risico's verbonden aan de handel in derivaten te verminderen. Belangrijke aspecten zijn de clearing van gestandaardiseerde OTC-derivaten via centrale tegenpartijen en de rapportage-eisen aan de nieuw opgerichte transactieregisters. De verplichte rapportages worden voor het Fonds verzorgd door de externe vermogensbeheerders. Central Clearing is nog niet van toepassing voor pensioenfondsen, maar het Bestuur heeft al wel met de LDI manager de benodigde acties uitgevoerd, zoals het selecteren van clearing members en het afsluiten van clearing agreements. Daarnaast is besloten om alvast een deel van de swapportefeuille om te zetten naar centraal geclarede swaps om het tegenpartijrisico te verminderen. Dit besluit wordt in 2017 geïmplementeerd.

5.4 Actuariële risico's

Beleidsinstrumenten

Er is een aantal beleidsinstrumenten waarmee het Bestuur de financiële positie kan bijsturen. Deze beleidsinstrumenten zijn het toeslagenbeleid, het premiebeleid en het beleggingsbeleid en tot slot de pensioenregeling. Met ALM (asset-liability-management) wordt samenhang aangebracht tussen deze beleidsinstrumenten.

Strategisch risico/solvabiliteitsrisico

Het risico dat de ontwikkeling van het vermogen (in de vorm van beleggingen en premies) niet optimaal aansluit op de ontwikkeling van de verplichtingen, waardoor de beoogde pensioenkwaliteit en de beoogde financieringsdoelstelling niet kunnen worden gehaald. Het Bestuur besluit jaarlijks of het premie- en toeslagenbeleid aangepast moet worden. De basis van dit besluit zijn de berekeningen van de adviserend actuaaris.

Verzekeringstechnisch risico

Naast de financiële risico's staat het Fonds bloot aan verzekeringstechnische risico's, waarvan het langlevensrisico het belangrijkste is. Het langlevensrisico houdt in dat een Fonds na pensioendatum de gepensioneerde langer pensioen moet betalen. Bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen worden veronderstellingen gehanteerd waaronder de toekomstige verbetering van de levensverwachting. Deze veronderstellingen worden periodiek bijgesteld op basis van nieuwe inzichten. Sinds 31 december 2016 hanteert het Fonds de Prognosetafel AG 2016 met inkomens- en leeftijdsafhankelijke correctiefactoren, die gebaseerd zijn op het gemiddelde van de Mercer tabel voor inkomensklasse "Midden en Hoog-Midden" (model 2016). Het Fonds monitort de toegepaste ervaringssterfte door middel van analyse van het resultaat op langlevensrisico over meerdere jaren. Een ander verzekeringstechnisch risico is het kortlevensrisico. Het kortlevensrisico houdt in dat een deelnemer voortijdig overlijdt waardoor er eerder een partnerpensioen moet worden uitgekeerd. Zowel het kort- als het langlevensrisico wordt gedragen door het Fonds.

5.5 Operationele risico's

Operationele risico's zijn risico's die horen bij het niet goed functioneren van mens en machine op de werkvloer.

Algemene operationele risico's

Deze risico's worden afgedekt door elkaar aanvullende maatregelen, zoals bijvoorbeeld backup- en recoveryprocedures, logische en fysieke toegangsbeveiliging, testprocedures, et cetera. Het Bestuur controleert dit door de uitvoeringsorganisatie te laten rapporteren over de uitgevoerde processen. Hierbij vindt het Bestuur het belangrijk dat er een heldere toelichting wordt gegeven bij afwijkingen ten opzichte van de begroting of de gemaakte afspraken.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico dat hier is bedoeld heeft betrekking op de uitkeringen en niet op de beleggingen, zie hiervoor de jaarrekening.

Dit risico is voor het Fonds heel klein omdat er meer geld binnenkomt dan eruit gaat. De som van premies, directe beleggingsopbrengsten en aflossingen van beleggingen in vastrentende waarden is groter dan de som van uitkeringen en kosten. Als achtervang is er altijd de mogelijkheid beleggingen te verkopen.

Compliance-risico

Het compliance-risico kan gesplitst worden in

- het risico van het niet voldoen aan wet- en regelgeving, waaronder het niet tijdig onderkennen van veranderingen in de wet- en regelgeving.
- Het risico van het niet voldoen aan de interne regels van het Fonds met betrekking tot niet-financiële risico's, waarbij de focus ligt op cultuur, gedrag en integriteit.

Het compliance-risico is beperkt door het toezicht van de Compliance Officer.

6 Communicatie en Pensioenbeheer

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op activiteiten op het gebied van communicatie en administratie die in 2016 hebben plaatsgevonden.

Nieuwe pensioenuitvoerder

Begin 2016 heeft vooral in het teken gestaan van de afrondende werkzaamheden op het gebied van de transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder TKP. Ook is de vernieuwde website, inclusief het Pensioen 1-2-3 live gegaan in januari.

Communicatiejaarplan 2016

Gezien de transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder is in het communicatiejaarplan 2016 gekozen voor een voortzetting van het communicatiebeleid 2013-2015 met enige aanscherpingen. Deze betroffen met name de verbetering van de communicatie naar de deelnemer en het volledig voldoen aan de nieuwe wet Pensioencommunicatie. Vanaf april 2016 hebben we uitvoering gegeven aan dit communicatiejaarplan:

Uniform Pensioenoverzicht

Het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) is in juli verstuurd. Op de website is een lijst met antwoorden op de meest gestelde vragen geplaatst.

Pensioen 1-2-3

De Wet 'Pensioencommunicatie' leidt tot aanpassing van informatievoorschriften in de Pensioenwet. Doel is een aantal bezwaren (onvoldoende begrijpelijk, sluit niet aan bij perspectief deelnemer) te ondervangen door in de wetgeving onder meer ruimte te bieden voor maatwerk door pensioenuitvoerders en gelaagdheid in informatie. Zo heeft het Fonds de inhoud van de pensioenregeling moeten communiceren in de vorm van het Pensioen 1-2-3, waarvan laag 1 bij de aanvang van de deelneming actief wordt aangeboden, in plaats van de eerdere startbrief.

Digitale nieuwsbrieven

In 2016 zijn zes digitale nieuwsbrieven verstuurd, één naar deelnemers en vijf naar werkgevers. Er zijn 1.588 inschrijvingen onder deelnemers en 244 onder werkgevers.

Pensioenflits kwam drie keer uit

De Pensioenflits kwam in 2016 drie keer uit. De Pensioenflits is hét pensioenmagazine voor alle deelnemers en pensioengerechtigden.

Website

De website is tussentijds geactualiseerd met bijvoorbeeld de laatste informatie over de beleidsdekkingsgraad.

Januari-mailing

Gepensioneerden hebben in januari een specificatie van hun pensioenuitkering ontvangen. Voorafgaand aan de specificatie hebben zij een brief ontvangen met daarin de relevante wijzigingen per 1 januari 2016.

Overzicht partnerpensioen

In december hebben gepensioneerden een overzicht ontvangen waarop staat wie er als partner is geregistreerd en hoeveel partnerpensioen er is opgebouwd.

Werkgeversbijeenkomst

In oktober vond weer de traditionele bijeenkomst voor werkgevers plaats.

Verkort jaarverslag

Naast het uitgebreide jaarverslag bracht het pensioenfonds in juli een verkort jaarverslag uit.

Pensioenvergelijker

Een van de nieuwe verplichte communicatiemiddelen is de pensioenvergelijker: een formulier waarmee deelnemers eenvoudig de verschillen tussen pensioenregelingen op een rij kunnen zetten. De pensioenvergelijker kan een hulpmiddel zijn bij de keuze voor waardeoverdracht. De vergelijker is online beschikbaar.

Ook de werkgeverschecklist is ontwikkeld voor ons pensioenfonds. Deze is ook online beschikbaar.

Communicatieonderzoek

In het voorjaar vond het onderzoek naar onze communicatie plaats: een onderzoek naar de tevredenheid over communicatie en dienstverlening onder deelnemers en werkgevers. Daaruit bleek dat de communicatie van het Fonds door deelnemers gewaardeerd werd met een 6,2 en door werkgevers met een 6,8.

De deelnemers geven als aandachtspunten mee: 'Wees open en vertel mij in eenvoudige taal wat wijzigingen voor mij persoonlijk betekenen.'

De werkgevers geven als aandachtspunten mee: 'Help ons met de communicatie en uitleg van de pensioenuitvoering aan onze medewerkers. Bied begrijpelijke informatie. De kernwaarden kunnen we niet goed beoordelen.'

Brochures voor deelnemers en werkgevers

De brochures voor zowel deelnemers en werkgevers zijn naar aanleiding van het onderzoek komen te vervallen. De deelnemers gaven aan deze niet of nauwelijks te raadplegen.

De lage respons (5% van de actieve deelnemers, 9% van de gepensioneerden en 20% van de werkgevers) gaf aan dat wij met onze communicatie de deelnemers onvoldoende bereiken. De resultaten van het onderzoek zijn wel een goede "0-meting" en een basis voor evaluatie van toekomstige aanpassingen van het communicatiebeleid per 2017

Communicatiebeleid 2017 - 2019

De resultaten van het onderzoek naar de communicatie hebben mede als basis gediend voor het opstellen van het communicatiebeleid 2017 - 2019. Het communicatiebeleid 2017 - 2019 is in december 2016 vastgesteld.

6.2 Uitvoeringskosten

Het Fonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten.

De kosten worden gepresenteerd met inachtneming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

	2016	2015
Uitvoeringskosten pensioenbeheer (in euro per deelnemer)	€ 198	€ 244
Directe Vermogensbeheerkosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen)	0,34%	n.b. 0,40%
Indirecte Vermogensbeheerkosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen) (beleggingsfondsen /schatting)	0,08%	
Transactiekosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen) (schatting)	0,08%	0,13%
Totaal kosten vermogensbeheer	0,50%	0,53%

Kosten pensioenbeheer	2016	2015
<i>Bedragen * €1.000</i>		
Administratie	2.524	3.428
Accountantskosten	231	113
Controle en advieskosten actuaris	443	598
Kosten adviseurs	390	74
Contributies en bijdragen	156	128
Bestuurskosten	452	443
Overig	887	51
Totaal kosten pensioenbeheer	5.083	4.835
Toegerekende algemene kosten aan vermogensbeheerkosten	-1.115	
Totaal kosten pensioenbeheer na toerekening algemene kosten	3.968	
Actieve deelnemers	9.305	8.859
Gepensioneerden	10.770	9.937
Totaal	20.075	18.796
Kosten vermogensbeheer conform jaarrekening	6.824	
Toegerekende algemene kosten aan vermogensbeheerkosten	1.115	
Totaal kosten vermogensbeheer na toerekening algemene kosten	7.939	
Gemiddeld belegd vermogen	2.321.376	2.111.690

Algemene kosten

De Pensioenfederatie heeft in haar aanbevelingen een aanwijzing opgenomen met betrekking tot de algemene kosten. De algemene kosten betreffen kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan de pensioenuitvoering of vermogensbeheer. Deze kosten betreffen kosten voor bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders. De toerekening van algemene kosten heeft in 2015 niet plaatsgevonden.

De algemene kosten bedragen in 2016 € 1.672 (2015: n.b.). De algemene kosten worden verdeeld over pensioenuitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten. De verhouding van deze verdeling is het percentage van pensioenuitvoeringskosten t.o.v. de vermogensbeheerkosten (uit de jaarrekening). De verhouding is 33,3% pensioenuitvoeringskosten en 66,7% vermogensbeheerkosten.

Uitvoeringskosten pensioenbeheer

Deze kosten betreffen de integrale kosten voor pensioenbeheerdienstverlening van TKP. Verder bestaan de kosten van pensioenbeheer uit communicatiekosten en toegerekende algemene kosten. De pensioenuitvoeringskosten worden gerapporteerd in euro's per deelnemer, waarbij het aantal deelnemers de som is van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden.

Aansluiting met de pensioenuitvoeringskosten en kosten vermogensbeheer in de jaarrekening:

In de jaarrekening is een totaal van € 5.083 vermeld, dit komt overeen met het totaal pensioenuitvoeringskosten volgens bovenstaande tabel. Het bedrag van € 6.824 aan directe kosten vermogensbeheer komt overeen met de directe kosten vermogensbeheer uit de staat van baten en lasten.

Kosten vermogensbeheer			Transactiekosten		
2016	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten excl. aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	679	-	15	-	694
Vastrentende waarden	3.135	-	-	1.050	4.185
Aandelen	2.372	636	19	68	3.095
Derivaten	272	-	-	687	959
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	6.458	636	34	1.805	8.933
Overige kosten vermogensbeheer					
Kosten fiduciair beheer	957				957
Custodian (BNY)	354				354
Advieskosten vermogensbeheer	326				326
Totaal overige kosten vermogensbeheer	1.637				1.637
Totaal kosten vermogensbeheer					10.570

De bovenstaande opstelling is exclusief de btw-last inake de jaren 2011 t/m 2016 van € 1,6 miljoen en exclusief de doorbelaste algemene kosten van € 1,1 miljoen.

Kosten vermogensbeheer			Transactiekosten		
2015	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten excl. aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	538	-	7	-	545
Vastrentende waarden	2.708	-	41	1.422	4.171
Aandelen	1.872	1.411	150	143	3.576
Derivaten	172	-	-	998	1.170
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	5.290	1.411	198	2.563	9.462
Overige kosten vermogensbeheer					
Kosten fiduciair beheer	951				951
Custodian (BNY)	312				312
Advieskosten vermogensbeheer	430				430
Totaal overige kosten vermogensbeheer	1.693				1.693
Totaal kosten vermogensbeheer					11.155

Toelichtingen op de kosten vermogensbeheer:

Beheervergoedingen vermogensbeheerders

De beheervergoeding van vermogensbeheerders vallen uiteen in directe kosten voor het beheer en indirecte kosten voor beheer. De directe kosten worden gevormd door vermogensbeheerkosten waaraan een factuur ten grondslag ligt. Deze kosten sluiten aan met de kosten vermogensbeheer uit de jaarrekening. De indirecte kosten vermogensbeheer betreffen de direct toe te rekenen beleggingskosten (binnen de beleggingsfondsen).

Transactiekosten

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Daarnaast is het bij participaties in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt, hiervoor is er een schatting gemaakt van de turnover in de portefeuille. Op basis van gemiddelde transactiekosten in de markt zijn de kosten bij benadering bepaald.

Onderstaand de belangrijkste gehanteerde veronderstellingen:

- Directe beleggingstitels: per aan- verkoop een spread vermenigvuldigd met de transactiewaarde. Spread percentage afkomstig uit de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.
- Transactiekosten voor beleggingsfondsen zijn de daadwerkelijk afgerekende aan-verkoopkosten, danwel de aangeleverde data door de betreffende fondsbeheerders of externe managers.

De transactiekosten bedragen over 2016 € 1.839 (2015: € 2.761).

Aansluiting met de jaarrekening:

Vermogensbeheerkosten: De Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het pensioenfonds ad € 6.824 (2015: € 5.352) in rekening zijn gebracht opgenomen. De geschatte direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen maken in de jaarrekening onderdeel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen.

De directe kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd als % van het gemiddeld belegd vermogen op maandbasis.

De indirecte kosten vermogensbeheer worden weergegeven als percentage van het gemiddeld belegd vermogen op maandbasis.
De (geschatte) transactiekosten worden gerapporteerd als % van het gemiddeld belegd vermogen op maandbasis.

6.3 Pensioenregeling

Pensioenregeling

De inhoud van de pensioenregeling is het resultaat van het overleg tussen cao-partijen.

Het Fonds voert een middelloonregeling uit. Deze is van toepassing op deelnemers die geboren zijn op of na 1 januari 1950 en bestaat uit een:

- levenslang ouderdomspensioen, waarbij deelnemers met 67 jaar met pensioen gaan. Deelnemers kunnen wel eerder, later of gedeeltelijk met pensioen gaan;
- partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen;
- wezenpensioen van 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.

Op de website www.pensioenzoetwaren.nl wordt de regeling in begrijpelijke taal uitgelegd. Op deze website zijn ook informatieve brochures te downloaden.

De belangrijkste kenmerken van deze pensioenregeling zijn opgenomen in bijlage 3.

Overgangsregeling voor Pensioenfonds Koek en Pensioenfonds Snoep

Onder voorwaarden kan een deelnemer in aanmerking komen voor extra aanspraak op ouderdomspensioen (VPL-regeling).

Voorwaarden voor oud-Koekdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1972 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen, niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat op de pensioeningangsdatum. De toekenning en financiering van de extra aanspraken vinden plaats op de pensioeningangsdatum of uiterlijk 31 december 2020 als de pensionering op of na 1 januari 2021 plaatsvindt.

Voorwaarden voor oud-Snoepdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1971 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. De toekenning van de extra aanspraken vindt evenredig over de hiervoor bedoelde periode plaats als en voor zover er sprake is van deelneming aan de pensioenregeling. Er wordt dus elk jaar een deel gefinancierd.

6.4 Nieuwe wetgeving

Diverse ontwikkelingen op het gebied van pensioen in het verslagjaar vormden de aanleiding voor nieuwe (voorstellen van) wetgeving.

Toekomst Pensioenstelsel

Op 8 juli 2016 heeft staatssecretaris Klijnsma aan de Tweede Kamer namens het kabinet een Perspectiefnota gestuurd waarin de hoofdlijnen voor een toekomstig pensioenstelsel worden geschetst. Het nieuwe stelsel moet in 2020 zijn ingevoerd.

Vervolg

De komende tijd zal het kabinet samen met de pensioensector, sociale partners en toezichthouders de in de nota genoemde maatregelen en onderwerpen die daar direct mee samen hangen, nader uitwerken.

Waardeoverdracht en afkoop

Staatssecretaris Klijnsma heeft in januari 2014 in een brief aan de Tweede kamer laten weten waarde te hechten aan de individuele keuzevrijheid om bij baanwisseling de waarde van de opgebouwde pensioenaanspraken wel of niet te kunnen overdragen. Daarnaast is onderzoek aangekondigd naar de wijze waarop de overdrachtswaarde wordt bepaald en hoe kleine pensioen zouden kunnen worden behandeld.

In de brief gaat de staatssecretaris ook in op kleine pensioenen. Pensioenuitvoerders hebben op grond van de Pensioenwet onder bepaalde voorwaarden de mogelijkheid kleine pensioenen (in 2016 pensioenen lager dan € 465,94 per jaar) twee jaar na afloop van de deelneming af te kopen. De waarde van het pensioen wordt dan in één keer uitbetaald aan de gerechtigde en de pensioenaanspraak verdwijnt uit de pensioenadministratie van het fonds. Op die manier kunnen de administratieve lasten van kleine pensioenen bij pensioenuitvoerders worden beperkt. De staatssecretaris hecht waarde aan deze beperking van administratieve lasten. Anderzijds zouden pensioenen zoveel mogelijk hun pensioenbestemming moeten behouden. Het voornemen is daarom om het recht op afkoop te vervangen door de plicht om kleine pensioenen over te dragen aan de nieuwe pensioenuitvoerder van de betrokkene.

In de brieven wordt ook ingegaan op aanpassing van de pensioenleeftijd van opgebouwde pensioenaanspraken aan de fiscale pensioenleeftijd. De pensioenrichtleeftijd vanaf 2018 wordt verhoogd naar 68 jaar. In 2012 heeft de staatssecretaris aangegeven dat de Pensioenwet toelaat dat wordt afgezien van individueel bezwaarrecht van deelnemers bij herrekening naar een hogere pensioenleeftijd, mits dat actuariael neutraal plaatsvindt en er de mogelijkheid is het pensioen te vervroegen naar de oorspronkelijke leeftijd. De staatssecretaris heeft toegezegd met een nadere toelichting te komen en – zo nodig – het wettelijk instemmingsrecht op dit punt aan te passen.

Wet pensioencommunicatie

De Wet pensioencommunicatie leidt tot aanpassing van informatievoorschriften in de Pensioenwet. Doel is een aantal bezwaren (onvoldoende begrijpelijk, sluit niet aan bij perspectief deelnemer) te ondervangen door in de wetgeving onder meer ruimte te bieden voor maatwerk door pensioenuitvoerders en gelaagdheid in informatie. De mogelijkheden tot digitale informatieverstrekking worden uitgebreid en de communicatie over koopkracht en risico's worden geüniformeerd. Ook zal het pensioenregister stapsgewijs worden uitgebreid met functionaliteiten, zodat het te verwachten pensioeninkomen in een oogopslag inzichtelijk wordt.

De aangepaste artikelen in de Pensioenwet en het bijbehorende aangepaste 'Besluit uitvoering Pensioenwet' treden gefaseerd in werking.

Consolidatie verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds

De staatssecretaris heeft op 3 juni 2016 aan de Tweede Kamer laten weten dat de Pensioenfederatie en de sociale partners de wens hebben geuit fusie van verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds met afgescheiden vermogens toch tijdelijk mogelijk te maken. In een brief van 22 december 2016 zijn de randvoorwaarden die het kabinet voor ogen heeft geschetst. Zo dient er een door de toezichthouder goedgekeurd fusieplan te zijn en is een fusie beperkt tot maximaal drie verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds, waartussen een duidelijke samenhang bestaat. Ook moet er een fusievermogen worden aangehouden dat gelijk is aan het weerstandsvermogen bij een APF. De vermogens mogen uiterlijk voor een periode van vijf jaar gescheiden gehouden te worden, waarbij een eenmalige verlenging mogelijk is. Een verdere afscheiding binnen de bedrijfstakvermogens is niet mogelijk.

Het kabinet is voornemens zo snel mogelijk een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer in te dienen. Inwerkingtreding zou dan mogelijk zijn per 1 januari 2018.

7 Actuariële analyse

Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie

De financiële positie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie is naar de mening van de waarmerkend actuaris slecht. Daarbij is bepalend de mate van waarschijnlijkheid dat het pensioenfonds zal kunnen voldoen aan de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, in aanmerking nemend het streven inzake toeslagen, zoals aan verzekerden meegedeeld en de in wet- en regelgeving opgenomen criteria.

Analyse van het resultaat

In onderstaand overzicht is de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten opgenomen:

Bedragen x € 1.000	2016	2015
Resultaat wijziging rentetermijnstructuur	-203.354	-33.352
Resultaat beleggingsopbrengsten	294.585	-128.256
Resultaat premie	-12.286	-2.534
Resultaat waardeoverdrachten	-49	0
Resultaat kosten	-1.155	-784
Resultaat uitkeringen	106	0
Resultaat kanssystemen inzake o.a. sterfte en arbeidsongeschiktheid	9.099	3.029
Resultaat toeslagverlening	0	0
Resultaat wijziging actuariële grondslagen	3.787	0
Resultaat overige (incidentele) mutatie technische voorziening	0	0
Resultaat andere oorzaken	508	2.149
Totaal resultaat	91.241	-159.748

In tegenstelling tot 2015 wordt een aantal posten in 2016 meer in detail weergegeven.

Het vereist eigen vermogen eind 2016 is 119,4% en is gebaseerd op de strategische portefeuille per 31 december 2016.

Kostendekkende premie

Pensioenfonds zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt:

Bedragen x € 1.000	Zuiver	Gedempt
Actuariel benodigde koopsom voor pensioenopbouw	62.017	29.900
Actuariel benodigde koopsom voor risicodekking	-	-
Opslag voor vereist eigen vermogen	12.342	5.950
Opslag voor uitvoeringskosten	2.795	2.795
Opslag voor voorwaardelijk onderdelen	-	13.670
Totaal resultaat	77.154	52.315

De feitelijke premie voor het jaar 2016 bedraagt € 52,5 miljoen. Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie.

8 Verwachte gang van zaken

Zoals in het voorwoord al geschreven is, zal het jaar 2017 in teken staan van de voorbereiding op een eventuele fusie met Bakkers Pensioenfonds. De redenen om verder samen te werken met Bakkers Pensioenfonds zijn de toegenomen complexiteit van wet- en regelgeving, het toegenomen tijdsbeslag van bestuurders en de continuïteit van bestuursorganen. Daarnaast zal een fusie leiden tot lagere uitvoeringskosten per deelnemer. Dat is in het belang van de deelnemers.

Maatschappelijk gezien loopt er een discussie over het nieuwe pensioenstelsel (zie hoofdstuk 6.4). Ook hierin zal het Bestuur keuzes moeten maken, en in ieder geval voorbereidingen treffen met betrekking tot de uitvoering van dat nieuwe pensioencontract. Een ander maatschappelijk thema dat onze aandacht heeft is de verhoging van de AOW-leeftijd en de stijgende levensverwachtingen. Het Bestuur zal in 2017 ook keuzes moeten maken wat betreft de uitvoering van de pensioenregeling, in combinatie met de pensioenleeftijd. Het wijzigen van fiscale kaders waarbinnen pensioen wordt opgebouwd zal ook impact hebben op ons beleid.

Omdat wij met de huidige beleidsdekkingsgraad nog steeds in een situatie van herstel zitten, zullen wij in 2017 de haalbaarheid van ons herstelplan opnieuw vaststellen. Mogelijk vraagt dit ook aanpassing van ons premiebeleid.

Als gevolg van gewijzigde fiscale wetgeving zullen sociale partners ook een keuze moeten maken in de pensioenleeftijd die wij vanaf 1 januari 2018 mogen hanteren. Hierin kan een keuze gemaakt worden tussen 67 jaar en 3 maanden of 68 jaar. De keuze die sociale partners hierin maken, zal ook impact hebben op onze pensioenregeling.

Amsterdam, 2 juni 2017

Mevr. W.E.M. Bakermans
Mevr. M. van Beusekom
Dhr. J. Groen
Dhr. H.E. Hermans
Mevr. L.F.A.M. Jansen
Dhr. E. Schuurhuis
Dhr. J.A. Spruijt

Intern toezicht

9 Raad van Toezicht

9.1 Verslag van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (de Raad) ziet terug op een jaar waarin het Fonds soepel heeft gefunctioneerd. Hoewel er ook dit jaar diverse mutaties in het bestuur plaatsvonden, waaronder tweemaal die van werkgeversvoorzitter, konden de zittende leden de werkzaamheden goed (laten) uitvoeren. De oriëntatie op intensivering van de samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds is beheerst verlopen. De uitvoering door TKP heeft de beoogde verbeteringen ten opzichte van de vorige uitvoerder gebracht. De lage rente biedt nog steeds grote uitdagingen.

Taken

Conform artikel 3 van het Reglement Raad van Toezicht, heeft de Raad tot taak:

1. toezicht te houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds;
2. toe te zien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur;
3. het bestuur met raad terzijde te staan;
4. zich op te stellen als gesprekspartner van het Bestuur;
5. goedkeuring te hechten, dan wel te onthouden, terzake van de voorgenomen besluiten van het Bestuur tot vaststelling van:
 - a. het jaarverslag en de jaarrekening;
 - b. de profielschets voor pensioenfondsbestuurders;
 - c. het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de Raad;
 - d. gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het Fonds of de overname van verplichtingen door het Fonds;
 - e. liquidatie, fusie of splitsing van het Fonds;
 - f. het omzetten van het Fonds in een andere rechtsvorm.

In 2016 heeft de Raad gewerkt met drie toezichtthema's:

- duurzaamheid in het beleggingsbeleid en de operationele keten
- uitvoeringskosten voor vermogensbeheer en administratie
- voorbereiding op een nieuw pensioencontract.

Hierop wordt hierna ingegaan, bij de bevindingen.

Samenstelling

Gedurende het hele jaar bestond de Raad uit Bert van de Belt, Gerard van de Kuilen en Fieke van der Lecq (voorzitter). Van der Lecq is in medio verslagjaar voor drie jaar herbenoemd. Alle leden van de Raad zijn lid van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioenfonds (VITP). Zij hanteren bij hun werk de VITP-code. Deze bijdrage komt voort uit artikel 6.2 van deze code. Een verslag van werkzaamheden uit hoofde van dit zelfde artikel is separaat aangeboden aan het bestuur en Verantwoordingsorgaan.

Deskundigheid/geschiktheid

De leden van de Raad dragen zelf zorg voor het verwerven en onderhouden van hun deskundigheid. Kort na afloop van het verslagjaar heeft de Raad het eigen functioneren geëvalueerd. De VITP-code diende hier als leidraad. Het verslag van deze zelfevaluatie is aangeboden aan het Bestuur en aan het Verantwoordingsorgaan.

Vergaderingen

De Raad komt ieder kwartaal bijeen met het Bestuur, om de gang van zaken in het Fonds door te nemen. Deze vergaderingen zijn halfjaarlijks met het gehele Bestuur (tevens de beleggingscommissie) en halfjaarlijks met het Dagelijks Bestuur. Verder wordt jaarlijks gesproken met het Verantwoordingsorgaan, de accountant en actuaris, alsmede de belangrijkste overige dienstverleners. De Raad woont de bestuursvergadering bij waarin het jaarverslag wordt vastgesteld en is zo mogelijk aanwezig bij de studiedagen van het Bestuur. Daarnaast zijn er kennismakingsgesprekken met kandidaat-bestuurders, in het kader van benoemingstrajecten. Deze gesprekken vinden plaats voordat de kandidaat ter toetsing aan de externe toezichthouder wordt voorgedragen.

Via e-mail en telefonisch is er regelmatig contact met de voorzitters van het Fonds, alsmede met de bestuursondersteuner(s) van de uitvoeringsorganisatie. Hierdoor kan snel worden geschakeld, bijvoorbeeld bij voorgenomen benoemingen. Bovendien komt de Raad tussen de kwartaalbesprekingen afzonderlijk

bijeen, om indrukken uit te wisselen en aandachtspunten te formuleren. Deze informele besprekingen dragen bij aan de effectiviteit tijdens de kwartaalvergaderingen met het (dagelijks) bestuur.

Hieronder worden thematisch de activiteiten en bevindingen samengevat.

Toezichtthema's

Voor 2016 had de Raad 3 toezichtthema's:

- a. Duurzaamheid in vermogensbeheer en uitvoering

Voor vermogensbeheer is dit thema goed opgepakt. Voor de uitvoeringsketen is dit thema nog niet opgepakt.

- b. Uitvoeringskosten

Voor vermogensbeheer en uitvoeringskosten is dit thema in 2016 opgepakt via deelname aan externe benchmarkonderzoeken (IBI en IBI XL). De resultaten daarvan worden begin 2017 verwacht.

- c. Nieuw pensioencontract

Hier is in een themamiddag aandacht aan besteed, door middel van een presentatie door een kroonlid van de SER.

Voor 2017 staan er dus nog 2 thema's gedeeltelijk open. Daar komen 3 toezichtthema's bij:

- a. Verandervermogen (conform beschrijving DNB)
- b. Strategische risico's ('beheerst fuseren')
- c. Robuuste pensioenadministratie (conform beschrijving DNB) en voorbereiding op de General Data Protection Regulation (GDPR) met als deadline mei 2018.

De Raad zal de vijf toezichtthema's in 2017 in elke kwartaalvergadering met het bestuur agenderen.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid van 2016 was met name gericht op het verder uitwerken en consolideren van de in 2015 bij de invoering van het nFTK gemaakte keuzes. De Raad heeft vast kunnen stellen dat hierbij gedurende het gehele jaar sprake was van een uitdrukkelijke aandacht voor het financieel risicomanagement. Het bestuur heeft bij zowel de inhoudelijke ontwikkelingen als bij het voeren van het financieel risicomanagement consistent gehandeld met de eerder genomen besluiten.

Nieuw was het onderzoek naar factorbeleggen waaraan zowel op studiedagen als tijdens reguliere vergaderingen veel aandacht is besteed. Dit betrof niet alleen de vraag of deze benadering geschikt was voor het Fonds maar ging ook over de verder te maken keuzes (actief/passief). Uiteindelijk heeft het Fonds besloten om hiermee verder te gaan. De grondigheid waarmee dit onderwerp is onderzocht en in de bestuursvergaderingen is besproken heeft naar de mening van de Raad geleid tot een afgewogen besluitvorming.

De tweede (opvallende) ontwikkeling was de samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds op het gebied van vermogensbeheer. Het bestuur van het Fonds heeft besloten deze samenwerking aan te gaan vooruitlopend op een eventuele fusie met dat fonds. De Raad heeft kunnen constateren dat het bestuur hierbij primair handelt vanuit de belangen van het Fonds. Bij de uitvoering van dit besluit is er door het bestuur voor gekozen om samen met het Bakkers Pensioenfonds op zoek te gaan naar een gezamenlijke uitvoerder op het gebied van vermogensbeheer (fiduciair manager). In de aanloop naar de uitvoering van de zoektocht heeft de Raad er bij het bestuur op aangedrongen om op voorhand beslisregels te formuleren ten behoeve van de uiteindelijke besluitvorming. Het bestuur heeft deze aanbeveling overgenomen en uitgevoerd.

In de praktijk heeft dit onderzoek voor het Fonds geen wijzigingen opgeleverd ten aanzien van de bestaande situatie omdat zowel het Bakkers Pensioenfonds als het Fonds uiteindelijk de bestaande fiduciair beheerder van het Fonds als vermogensbeheerder hebben gekozen. Dit onderzoek heeft er wel toe geleid dat de vermogensbeheerkosten zijn gedaald.

De samenwerking tussen beide fondsen heeft er ook toe geleid dat het bestuur ervoor heeft gekozen alles wat met het vermogensbeheer samenhangt niet meer integraal in het gehele bestuur te bespreken maar over te gaan tot het instellen van een beleggingsadviescommissie (BAC) bestaande uit drie leden. Vanuit het oogpunt van doelmatigheid beoordeelt de Raad deze verandering positief.

Pensioenadministratie

De transitie van Syntrus Achmea naar TKP heeft veel aandacht van het bestuur gevraagd, mede doordat aan de latende kant diverse zaken niet op orde waren. De Raad heeft dit dossier met extra aandacht gevolgd en geoordeeld dat het bestuur in voorkomende gevallen adequaat heeft gehandeld.

De kwaliteit van de bestuursondersteuning is onder TKP merkbaar verbeterd. Helaas kon niet eerder dan aan het einde van het verslagjaar worden voorzien in de beschikbaarheid van de fondsdocumentatie voor

de Raad. Een aandachtspunt blijft de overzichtelijkheid van deze documenten, opdat onderwerpen niet dubbelop, dan wel geheel niet, zijn afgedekt.

Communicatie

De Raad is onder de indruk van de wijze waarop de communicatiecommissie haar hoge ambities verwezenlijkt en beschouwt het Fonds in dezen als voorbeeld voor andere fondsen. Dit betreft niet alleen de implementatie van Pensioen 1-2-3 maar ook de periodieke communicatie met de diverse (aankomend) pensioengerechtigden.

Specifieke risico's

Een van de risico's is een overhaaste intensivering van de samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds. Het Dagelijks Bestuur houdt de Raad tweewekelijks op de hoogte van de voortgang in deze oriëntatie. Hoewel een fusie op dit moment niet in de rede ligt, mede gezien de verschillen in dekkingsgraden, kan een samenwerking zinvol zijn vanwege efficiëntie en daarmee kostenreductie in de uitvoering van de beide regelingen. In verslagjaar is een dergelijke synergie geboekt in een gezamenlijke offerte uitvraag voor het vermogensbeheer. Hieruit vloeide ook voor het Fonds een kostenreductie voort.

Een sinds 2013 terugkerend onderwerp van gesprek tussen de Raad en het Bestuur is het beleggen van de niet-financiële risico's. Hiervoor is niet een externe risicomanager aangesteld en dit onderwerp is ook niet expliciet ondergebracht in de portefeuille van een bestuurder. De Raad blijft dit onderwerp dan ook nauwgezet monitoren.

Externe toezichthouders

De relatie met de externe toezichthouders werd ook in dit verslagjaar vooral bepaald door enkele incidenten in de administratie, die tot een briefwisseling met de AFM leidden. Eén en ander is inmiddels afgerond.

Verantwoordingsorgaan

In het verslagjaar zijn de Raad en het Verantwoordingsorgaan éénmaal bijeen geweest, om de stand van zaken op diverse terreinen te bespreken. De Raad waardeert de vorderingen van het Verantwoordingsorgaan terzake van de eigen deskundigheid en is blij met de kwaliteitsverbeteringen die mede hierdoor in de onderlinge afstemming mogelijk zijn. Die afstemming zal met name plaatsvinden in het traject van de samenwerking met het Bakkers Pensioenfonds. Met wederzijds goedvinden is besloten deze afstemming voortaan niet jaarlijks, maar halfjaarlijks te laten plaatsvinden.

Bestuur

Voor het pensioenfonds blijkt het soms lastig te zijn om in vacatures te voorzien met kandidaten die de vereiste deskundigheid meebrengen. De Raad probeert zorgvuldig invulling te geven aan zijn rol in het selectieproces.

De Raad waardeert de toewijding waarmee diverse bestuursleden hun taken vervullen. Daarbij blijft het belangrijk dat de afstand tussen het Dagelijks Bestuur en de overige bestuursleden zo beperkt mogelijk blijft, zodat het gehele Bestuur de verantwoordelijkheden gezamenlijk invult. Een meer stabiele bezetting kan hieraan bijdragen.

Ten slotte

Naast genoemde organisatorische veranderingen, brengt de lage rente-omgeving grote uitdagingen met zich mee voor het bestuur van het Fonds. Slagvaardigheid en doorzettingskracht zijn geboden. De Raad is van mening dat het Bestuur toegerust is voor zijn taak.

Bert van de Belt, Gerard van de Kuilen en Fieke van der Lecq
Maart 2017

9.2 Reactie Bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht

Het bestuur is verheugd met de wijze waarop de RvT ook in 2016 vol overgave haar taken heeft uitgevoerd. In de kwartaalbesprekingen tussen de RvT en het bestuur zijn goede inhoudelijke punten behandeld, die ervoor zorgen dat wij als bestuur ons continu blijven ontwikkelen. De uitdagingen die wij in 2016 hebben gehad ten aanzien van de transitie van pensioenuitvoerder en communicatie zijn door de RvT op waarde geschat. De toezichtthema's ten aanzien van 2016 zijn grotendeels in 2017 opgevolgd door het bestuur. Dit hadden wij graag eerder gedaan, maar gezien de aandacht die wij aan de andere onderwerpen hebben gegeven heeft dit later plaatsgevonden. Aangezien wij aan het begin van 2017 als bestuur weer

vrijwel op volle sterkte zijn, zullen wij de toezicht thema's voor 2017 snel vorm gaan geven. Naast de aandacht voor deze thema's zal ook zeker de ontwikkeling van het nieuwe pensioencontract onze volle aandacht krijgen. Voor de toekomst van ons pensioenfonds zijn deze ontwikkelingen van evident belang. Het bestuur is blij met de constructieve samenwerking met de RvT en wil langs deze weg ook dank daarvoor uitspreken.

10 Verantwoordingsorgaan

10.1 Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Verslag van het Verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie over 2016

Inleiding

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie legt via het jaarverslag van het boekjaar verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan (verder te noemen VO) over het handelen van het bestuur, het gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast neemt het VO kennis van het verslag van de Raad van Toezicht (verder te noemen RvT).

Het VO legt jaarlijks haar oordeel, de bevindingen en eventuele aanbevelingen vast in het "Verslag van het verantwoordingsorgaan". Dit verslag wordt samen met een reactie van het bestuur opgenomen in het jaarverslag. Daarbij neemt het VO ook het oordeel van de RvT mee in haar bevindingen. Gedurende 2016 hebben acht leden zitting gehad in het VO. De wettelijke taak en werkwijze van het VO is vastgelegd in een reglement en geeft hiermee het VO de bevoegdheid om het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over wettelijk vastgelegde onderwerpen. Het VO heeft in 2016 acht keer vergaderd: zeven keer deels met een delegatie uit het bestuur en eenmaal met de voltallige RvT. Ter verhoging van de deskundigheid en veranderingen in pensioenwetgeving heeft het VO 2 dagen deelgenomen aan cursussen, hierbij zijn de volgende onderwerpen behandeld: "Beoordelen Jaarverslag", "Communicatie" en "Vermogensbeheer".

Om op milieu, papier en drukwerk te besparen is het VO in februari overgegaan tot vergaderen middels iPad's. Alle vergader- en beleidsdocumenten zijn nu centraal digitaal opgeslagen en beter toegankelijk voor de VO-Leden.

Het VO is aangesloten en door 1 VO-Lid vertegenwoordigd bij het Platform Medezeggenschap Pensioenfonds.

In december heeft het VO onder begeleiding van een deskundige haar taken en verrichte werkzaamheden geëvalueerd.

Om gezondheidsredenen heeft het VO helaas in april afscheid moeten nemen van Ap Dominicus. De vrijgekomen zetel is middels een benoeming door het FNV ultimo 2016 ingevuld door Bert Koopman.

Bevindingen

Het VO heeft kennis genomen van het jaarverslag 2016 en de notulen van de vergaderingen van het bestuur. Daarnaast heeft het VO kennis genomen van het verslag van de RvT en dit verslag besproken met de RvT. Het VO heeft kennis genomen van de periodieke risicorapportages van de risicomanager en de rapportages van de vermogensbeheermanager. Het VO heeft geen gebruik gemaakt van het recht op vooroverleg met de actuaris en de accountant. Het VO vindt dat het bestuur voldoende en tijdig informatie heeft verstrekt voor het vormen van een oordeel over 2016.

Resultaten:

Uit het jaarverslag blijkt dat de financiële positie van het fonds ten opzichte van 2015 deels is verbeterd. Met name door een beter beleggingsresultaat, waardoor het eigen vermogen in 2016 is toegenomen. Wel is in 2016 de belangrijkste graadmeter "de beleidsdekkingsgraad" als gevolg van de lage marktrente afgenomen. Eind 2016 was de beleidsdekkingsgraad: 102,7%. (eind 2015: 106,7%). Verder blijft de premiedekkingsgraad een aandachtspunt, daar deze ook door de lage marktrente is gezakt t.o.v. 2015. Ondanks de invloed van de lage rente op de dekkingsgraden, heeft het fonds zich redelijk kunnen handhaven.

Governance model/ Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen:

Het bestuur en de RvT hebben de in 2014 ingevoerde nieuwe regels rond de bestuursstructuur van Bpf-Zoetwaren in 2016 op adequate wijze verder uitgewerkt. Zo heeft het bestuur onder leiding van een externe partij en de RvT zelf in december een zelfevaluatie uitgevoerd. Vier onderdelen van de Code Pensioenfondsen, zoals vernoemd bij punt 3.4.1 in het jaarverslag 2016, verdienen nog aandacht in 2017. Voor deskundigheidsbevordering heeft het bestuur opleidingen gevolgd.

De leden van de RvT hebben zelf individueel hun deskundigheid op niveau gehouden. Het Bestuur en RvT hebben een belangrijke rol binnen de driehoeksverhouding die zij tezamen vormt met het VO. De afhankelijkheden die onderling bestaan, zijn door het bestuur, de RvT en het VO goed besproken en onderkend. Ieders inbreng vraagt om tijdige, volledige informatie naar elkaar en een duidelijke onderbouwde motivatie van besluiten. Daartoe is in september een nieuw digitaal bestuursarchief ingericht waar ook het VO en de RvT nu toegang toe hebben. Het VO constateert dat het bestuur de RvT en het VO tijdig bij relevante zaken betreft en doet de aanbeveling aan het bestuur om dit ingezette beleid in 2017 voort te zetten.

Ambitie/Toeslagverlening (indexatie):

Door invoering van het nFTK zijn gesprekken gevoerd met sociale partners over de te hanteren risicohouding en de daarbij behorende samenstelling van de beleggingsportefeuille. Daarbij is de ABTN aangepast en zijn verschillende beleidswijzigingen doorgevoerd. De ambitie van het bestuur is: het voeren van een transparant en concreet beleid, zowel voor het toekennen van toeslagen als voor het korten van pensioenen. Zo zal door de beleidswijziging pas bij een hogere beleidsdekkingsgraad tot toeslagverlening overgegaan kunnen worden.

Pensioenuitvoeringskosten

Het VO constateert dat het bestuur actief bezig is met de beheersing van de kostenontwikkeling. Bpf-Zoetwaren geeft inzicht in de uitvoeringskosten, zijnde de kosten van pensioen- en vermogensbeheer. Het Fonds heeft flinke stappen gezet met het transparant maken van deze uitvoeringskosten.

Pensioenbeheer:

Het VO constateert dat in 2016 de pensioenuitvoeringskosten, door de eenmalige kosten voor de overgang naar de nieuwe dienstverlener, zijn gestegen. Daar tegenover staat wel dat de uitvoeringskosten per deelnemer zijn gedaald.

De transitie van Syntrus Achmea naar de nieuwe dienstverlener TKP is, op enige tekortkomingen na, goed verlopen en zal door het bestuur in 2017 worden afgerond. Het VO zal deze afwerking van de overgang naar TKP nauwgezet blijven volgen.

Pensioenfondsen lopen risico voor het betalen van btw. Het bestuur heeft opdracht gegeven om uit te zoeken welk risico Bpf-Zoetwaren loopt m.b.t. het btw-Risico, zowel voor de risico's met terugwerkende kracht, als ook van toekomstige risico's.

Vermogensbeheer:

Vanwege de lage rentestanden en door de uitslag van de in 2015 gehouden enquête onder de actieve en niet actieve deelnemers, waarbij de voorkeur voor meer risico is uitgesproken, is door het bestuur een bewuste afweging gemaakt tussen het hogere risico en het rendement en gekozen om per 2016 meer te gaan beleggen in aandelen en minder in vastrentende waarden. In 2016 zijn de kosten voor het totaal vermogensbeheer t.o.v. 2015 met 0,03% gedaald.

Het VO heeft kennis genomen van het feit dat het bestuur aandacht heeft voor "Duurzaam Beleggen", m.n. niet beleggen in bedrijven die dierproeven uitvoeren om hun producten op de markt te brengen en ook te beleggen in fondsen die investeren in duurzame energievoorzieningen.

Om kosten voor vermogensbeheer te besparen is door het bestuur gekozen om per 1 januari 2017 met Pensioenfonds Bakkers te gaan samenwerken op gebied van fiduciair vermogensbeheer. Het totaal vermogen wordt dan belegd, waarbij de individuele vermogens gescheiden blijven. Bij beide pensioenfondsen is een uit 3 bestuursleden bestaande Beleggings Advies Commissie (BAC) ingesteld, die advies geven aan hun bestuur.

Het VO concludeert dat, zolang de governance en de belangen van het Bpf-Zoetwaren behartigd worden, dit een goede stap is. Het VO zal de ontwikkelingen en resultaten van het vermogensbeheer in 2017 nauwlettend blijven volgen.

Communicatie

Het VO hecht grote waarde aan juiste communicatie naar alle bij het pensioenfonds betrokken partijen. Om inzicht te krijgen en om voor de komende jaren realistische ambities en doelstellingen voor "communicatie" te kunnen formuleren heeft de Communicatiecommissie van het bestuur in het 2^e kwartaal van 2016 een onderzoek (nulmeting) laten uitvoeren onder werkgevers, (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Op de in oktober gehouden HR-dag voor de werkgevers, waarbij ook 3 leden van het VO aanwezig waren, zijn de resultaten van het onderzoek besproken.

Ook is op de HR-dag toelichting en uitleg gegeven over de nieuwe pensioenplanner voor de deelnemers van Bpf-Zoetwaren.

De resultaten en adviezen zijn opgenomen in het communicatiebeleidsplan voor de komende jaren. Belangrijk, zeker gezien de vele veranderingen in het pensioenlandschap en voor duidelijke informatieverstrekking naar de werkgevers, (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Uitleggen waar het in "het pensioenfonds" om gaat, ook tijdig communiceren wanneer er veranderingen plaatsvinden of wanneer er kans bestaat op korten van uitkeringen, etc.

Het op advies van het VO uitbrengen van een korte samenvatting van het jaarverslag 2015 in de pensioenflits, met daarin opgenomen een verwijzing naar het volledige het jaarverslag, heeft hier een bijdrage aan geleverd.

Het VO vindt dit een juiste ontwikkeling en heeft positief advies uitgebracht voor het communicatiebeleidsplan voor de komende jaren en het communicatieplan voor 2017.

Toezicht

Conform de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds is het intern toezicht uitgevoerd door de RvT. In december hebben het VO en de RvT overleg gehad over de bestuursuitvoering, de ontwikkelingen en afstemming van werkzaamheden. Het VO heeft geconstateerd dat het bestuur positief heeft gereageerd op de aanbevelingen van de RvT en dat deze aanbevelingen meegenomen zijn in de bestuursstructuur en pensioenfondsuitvoering.

De in 2015 aangestelde Compliance-officer heeft voor 2016 de compliance (toezicht op de gedragscodes) strakker ingericht. Zo is in 2016 1x per kwartaal gerapporteerd aan het bestuur en dienen bestuur en VO i.p.v. 1x per jaar nu 2x per jaar een compliance-verklaring te ondertekenen. Voor beheersing en borging van de risico's is een risico-control matrix opgesteld. Tijdens de studiedag van het bestuur heeft de Compliance-officer inzicht en uitleg gegeven over integriteit. Het VO constateert dat door invulling van de compliance-functie de aandachts-/verbeterpunten m.b.t. het risico op belangenverstremgeling en de niet financiële risico's goed in kaart zijn gebracht en bewaakt worden.

Ontwikkelingen

Ook in 2017 heeft Bpf-Zoetwaren te maken met de ontwikkelingen en veranderingen in de pensioenwetgeving, niet alleen in Nederland maar ook in Europa. Voor Nederland is dat het nieuwe pensioencontract. De SER heeft hiervoor reeds aan het Ministerie van Sociale Zaken & Werkgelegenheid advies uitgebracht. Mogelijk dat de Minister in 2017 een besluit neemt over het nieuwe pensioencontract. Na goedkeuring door het parlement is het uitgangspunt nog steeds dat het nieuwe pensioencontract in 2020 in werking moet treden. Het bestuur, de RvT en het VO volgen deze ontwikkeling nauwgezet.

Het bestuur onderzoekt mogelijkheden om schaalvergroting te verkrijgen door een samenwerkingsverband aan te gaan met het Bpf Bakkersbedrijf. Bij elke vergadering van het VO is dit met een delegatie van het bestuur aan de orde geweest. Het VO heeft het volle vertrouwen in het bestuur dat deze ontwikkelingen voortvarend onderzocht en gevolgd worden. Wel plaatst het VO hierbij de kanttekening dat werkgevers- en werknemersorganisaties voldoende geïnformeerd worden.

Uitgebrachte Adviezen

In 2016 heeft het VO het bestuur geadviseerd over de volgende instemmings- en adviesaanvragen:

- Ingestemd met het nieuwe rooster van aftreden van de RvT en VO
- Positief advies m.b.t. wijziging reglement RvT
- Positief advies m.b.t. het communicatiebeleidsplan 2017-2019
- Positief advies m.b.t. het communicatieplan voor 2017
- Positief advies m.b.t. de samenstelling van de feitelijke premie en hoogte van de premiecomponenten voor 2017
- Positief advies m.b.t. de toeslagverlening 2017
- Positief advies m.b.t. het beleggingsplan voor 2017

Oordeel

Op grond van het voorafgaande komt het VO tot het volgende oordeel:

- Het bestuur heeft voldoende informatie verstrekt aan het VO om zich een oordeel te kunnen vormen.
- Het handelen van het bestuur is in overeenstemming geweest met het vastgestelde beleid.
- Het bestuur heeft een helder, transparant en consistent beleid gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afgewogen en geborgd zijn.
- Het bestuur heeft aandacht voor borging van continuïteit en duurzaamheid van het pensioenfonds.

Gezien boven vermelde conclusies stemt het VO in met het jaarverslag en de jaarrekening over 2016.

Aanbevelingen

Het VO beveelt het bestuur aan om in de komende periode bijzonder aandacht te besteden aan de volgende items:

- Ontwikkelingen m.b.t. de pensioenwetgeving en ontwikkelingen voor een nieuw pensioencontract.
- Het blijven optimaliseren en vergroten van de communicatie naar de deelnemers en gepensioneerden, zowel schriftelijk als digitaal, conform het communicatieplan 2017.
Zeker in deze onzekere tijd is adequate informatie voor alle betrokkenen van groot belang.
- Het blijven zoeken naar mogelijkheden om de communicatie met en betrokkenheid van de aangesloten werkgevers bij de regeling te vergroten. Draagvlak en kennisverbreding bij de werkgevers zijn van cruciaal belang.
- Continue aandacht voor de beheersing van de kostenontwikkeling bij de pensioenuitvoering en het verder vergroten van de transparantie van de kosten van het vermogensbeheer.
- De uitbestedingsrisico's m.b.t. de pensioenadministratie. Vooral bij mogelijke samenwerking c.q. fusies is het van groot belang dat de administraties op orde zijn.
- Werkgevers- en werknemersorganisaties goed te informeren over onderzoek naar mogelijke schaalvergroting en samenwerking met andere pensioenfonds.

Eindconclusie

Alle eigen bevindingen, de bevindingen van de actuaris, de accountant, de compliance-officer en de RvT in overweging nemende, oordeelt het VO positief over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur in 2016.

Tot Slot

Het VO dankt het bestuur, de RvT en de dienstverlener TKP voor de samenwerking in 2016.

Deze samenwerking en ondersteuning hebben het VO zeer zeker geholpen verder te groeien in haar rol.

Utrecht, 2 juni 2017

Getekend, namens het Verantwoordingsorgaan Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie,

Siem Waiboer, voorzitter

10.2 Reactie Bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan en in het bijzonder van de aanbevelingen. Het bestuur is het VO erkentelijk voor de verstrekte aanbevelingen en geven deze de verdiende aandacht door ze allen over te nemen.

Wij vinden met het verantwoordingsorgaan dat er op de terreinen van communicatie en kostenbeheersing aanvullende stappen, op het reeds ingezette pad van verbeteringen, gezet kunnen en moeten worden.

We zijn verheugd over het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan en zien dit als een steun voor het gevoerde beleid.

Het bestuur bedankt het VO voor haar positieve bijdrage gedurende het verslagjaar en voor de prettige samenwerking.

Jaarrekening

11 Jaarrekening

11.1 Balans per 31 december 2016

(na resultaatbestemming)

		<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
		€	€
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		160.976	106.702
Aandelen		788.808	533.499
Vastrentende waarden		1.448.530	1.448.511
Derivaten		22.436	95.731
Overige beleggingen		<u>39.419</u>	<u>1.838</u>
		2.460.169	2.186.281
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(2)	955	933
Vorderingen en overlopende activa	(3)	12.876	3.478
Overige activa	(4)	1.871	1.936
		<u>2.475.871</u>	<u>2.192.628</u>
TOTAAL ACTIVA			
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(5)	168.525	77.284
Technische voorzieningen	(6)	2.217.543	2.008.119
Langlopende schulden	(7)	19.207	13.898
Derivaten	(8)	64.010	88.683
Overige schulden en overlopende passiva	(9)	6.586	4.644
		<u>2.475.871</u>	<u>2.192.628</u>
TOTAAL PASSIVA			

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

11.2 Staat van baten en lasten

	2016		2015	
	€	€	€	€
Baten				
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (10)		55.860		54.045
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (11)		293.392		-32.699
Overige baten (12)		6		-
Totaal baten		<u>349.258</u>		<u>21.346</u>
Lasten				
Pensioenuitkeringen (13)		43.528		44.542
Pensioenuitvoeringskosten (14)		5.083		4.835
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (15)				
- Pensioenopbouw	62.017		48.399	
- Toeslagverlening	-		-	
- Rentetoevoeging	-1.193		3.427	
- Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-44.677		-45.049	
- Wijziging marktrente	203.354		92.323	
- Wijziging actuariële uitgangspunten	-3.787		33.352	
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-28		-1.823	
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-9.099		-4.204	
- Inkoop uit hoofde van VPL	2.825		3.747	
		209.412		130.172
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen (16)		-22		44
Mutatie overige technische voorzieningen (17)		12		-1
Saldo herverzekering (18)		-90		-105
Saldo overdracht van rechten (19)		77		1.607
Overige lasten (20)		18		-
Totaal lasten		<u>258.018</u>		<u>181.094</u>
Saldo van baten en lasten		<u>91.241</u>		<u>-159.748</u>
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>				
Algemene reserve		<u>91.241</u>		<u>-159.748</u>

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

11.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2016		2015	
	€	€	€	€
Kasstroom uit pensioenactiviteiten				
Ontvangsten				
Ontvangen premies	46.086		55.276	
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	1.529		1.848	
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	90		105	
Overige ontvangsten	<u>-12</u>		<u>6</u>	
		47.693		57.235
Uitgaven				
Betaalde pensioenuitkeringen	-44.456		-43.491	
Betaald in verband met overdracht van rechten	-1.611		-3.621	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	<u>-4.158</u>		<u>-4.436</u>	
		-50.225		-51.548
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten		<u>-2.532</u>		<u>5.687</u>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
Ontvangsten				
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	46.949		59.228	
Verkopen en aflossingen van beleggingen	<u>3.663.811</u>		<u>2.278.746</u>	
		3.710.760		2.337.974
Uitgaven				
Aankopen beleggingen	-3.676.183		-2.336.850	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	<u>-7.136</u>		<u>-5.411</u>	
		-3.683.319		-2.342.261
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten		<u>27.441</u>		<u>-4.287</u>
Netto kasstroom		<u>24.909</u>		<u>1.400</u>
Mutatie liquide middelen		<u>24.909</u>		<u>1.400</u>
Samenstelling geldmiddelen				
		<u>2016</u>		<u>2015</u>
		€		€
Liquide middelen primo boekjaar		3.774		2.374
Liquide middelen ultimo boekjaar		28.683		3.774
Waarvan:				
- Liquide middelen onder de Beleggingen voor risico fonds		26.812		1.838
- Liquide middelen opgenomen onder Overige activa		1.871		1.936

11.4 Toelichting op de jaarrekening

11.4.1 Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie (hierna 'het pensioenfonds'), is statutair gevestigd te Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41198154.

Het pensioenfonds voert na aanvaarding van de opdracht hiervoor de door cao-partijen overeengekomen pensioenregeling uit. Het pensioenfonds heeft als missie ervoor te zorgen dat de pensioenen van alle deelnemers (werknemers, pensioengerechtigden en slapers) volgens afspraak worden opgebouwd en dat de ingelegde pensioenpremies kostenefficiënt en transparant worden beheerd. Pensioenfonds Zoetwaren belegt het pensioenvermogen van het pensioenfonds tegen verantwoorde risico's en op een maatschappelijk verantwoorde wijze.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 2 juni 2017 de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

11.4.2 Grondslagen

11.4.2.1 Algemene grondslagen

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31 december <u>2016</u>	Gemiddeld <u>2016</u>	31 december <u>2015</u>	Gemiddeld <u>2015</u>
USD	1,0548	1,0705	1,0863	1,1482
GBP	0,8536	0,7968	0,7371	0,7566
CHF	1,0720	1,0810	1,0874	1,1449
NOK	9,0790	9,3495	9,6153	9,3438
DKK	7,4355	7,4478	7,4627	7,4545
SEK	9,5820	9,3710	9,1582	9,3154

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In 2016 heeft er een wijziging van de toe te passen AG-prognosetafel plaatsgevonden. De pensioenverplichting is bepaald aan de hand van de AG Prognosetafel 2016. Het effect van deze aanpassing bedraagt € 5,5 miljoen negatief. Het effect van deze schattingswijziging op de dekkingsgraad is 0,3%-punt negatief.

Tevens is in 2016 de ervaringssterfte aangepast. Deze aanpassing bedraagt € 2,9 miljoen positief en heeft een effect op de dekkingsgraad van 0,2%-punt positief.

Tenslotte is de wezenopslag in 2016 aangepast. Dit leidde tot een afname van de voorziening pensioenverplichtingen met € 6,4 miljoen en had een positief effect op de dekkingsgraad van 0,3%-punt.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden, de langlopende schuld inzake VPL en de negatieve derivaten

te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Hierbij wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

11.4.2.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van reële waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum. REIT-posities worden onder vastgoedbeleggingen gerapporteerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De actuele waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen actuele waarde inclusief opgelopen rente. Van ter beurze genoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet ter beurze genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de nettovermogenswaarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is, wordt het bedrag onder de passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Dit betreft de gekapitaliseerde waarde van de herverzekeringspolissen, berekend volgens de grondslagen van de voorziening pensioenverplichtingen waarvan de contantmaking geschiedt tegen de rente volgens de DNB rentetermijnstructuur. Vorderingen en schulden uit hoofde van herverzekering worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste

verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB, rekening houdend met een looptijd van de verplichtingen van 20,2 jaar (2015: 19,7 jaar). DNB stelt de RTS vast met de Ultimate Forward Rate.
- Overlevingstafels, te weten de prognosetafels AG2016 met ervaringssterfte op basis van fondsspecifieke correctiefactoren
- (On)bepaald partnersysteem.
Voor partnerpensioen is aangenomen dat de vrouwelijke partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en de mannelijke partner 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- Kostenopslag ter grootte van 2,5% van de voorziening voor pensioenverplichtingen in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.
- Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen: 1,0% (2015: 5,0%) van de voorziening van uitgesteld partnerpensioen bij uitgesteld ouderdompensioen.
- Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten: De contante waarde van de vrijgestelde (toekomstige) pensioenopbouw is voor 100% in de technische voorziening opgenomen. Ten behoeve van het inlooprisico (wachttijd voor WIA uitkering 2 jaar) wordt een opslag ter grootte van 2,0% van de actuariële koopsom van het boekjaar en 2,0% van de actuariële koopsom van het voorgaande boekjaar opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen.
- Voorziening in verband met niet opgevraagde pensioenen: De berekende voorziening, waarbij tevens rekening gehouden wordt met niet verrichte uitkeringen. Indien de uitbetalingstermijn van de eerste uitkering van een begunstigde meer dan 5 jaar is

verstrekken, valt de hele voorziening voor die begunstigde vrij.

Overige technische voorzieningen

Onder de overige technische voorzieningen worden voorzieningen opgenomen voor met de pensioenverplichtingen samenhangende risico's voor zover niet opgenomen in de berekening van de pensioenvoorziening. De overige technische voorziening betreft de voorziening voor gemoedsbezwaarden.

Bij de bepaling van de voorziening voor arbeidsongeschiktheid wordt rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. De verplichting wordt geschat op basis van ervaringscijfers.

Langlopende schulden

De VPL middelen worden verantwoord als een langlopende schuld. De ontvangen middelen worden via de staat van baten en lasten toegevoegd aan de langlopende schuld. Bij inkoop van rechten wordt de inkoopsom (en hiermee de vrijval uit de langlopende schuld) als separate post onder de premiebatens verantwoord. Eventuele beleggingsresultaten inzake VPL worden via het beleggingsresultaat verwerkt in de langlopende schuld.

De VPL overgangsregelingen zijn door CAO partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement onderdeel B (overgangsregeling ouderdomspensioen Snoep) en onderdeel C (overgangsregeling ouderdomspensioen Koek) van het pensioenreglement voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het fonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen hieraan wordt het rendement toegevoegd, de inkoop van de extra pensioenaanspraken worden onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

De aan de langlopende schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt in 2016 3,1% (2015: 2,4%) van de pensioengrondslagsom. Het toe te kennen rendement is gelijk aan het gemiddelde beleggingsrendement van het pensioenfonds over het betreffende kalenderjaar (zowel positief als negatief). De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de grondslagen voor de kostendeekkende premie gebaseerd op de rentetermijnstructuur van 1 januari van het inkoopjaar, inclusief een solvabiliteitsopslag van 19,9% (2015: 11,6%) en een opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 2,5% (2015: 2,5%).

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

11.4.2.3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de loonontwikkeling volgens de CAO. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Het pensioenfonds streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. De toeslagverlening is maximaal gelijk aan het rendement, ook als de prijsstijging hoger is.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,060% (2015: 0,181%), op basis van de éénjaarsrente van

de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

11.4.2.4 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

11.4.3 Toelichting op de balans per 31 december 2016

ACTIVA

	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	€	€
1. Beleggingen voor risico pensioenfonds		
Vastgoedbeleggingen	160.976	106.702
Aandelen	788.808	533.499
Vastrentende waarden	1.448.530	1.448.511
Derivaten	22.436	95.731
Overige beleggingen	39.419	1.838
	<u>2.460.169</u>	<u>2.186.281</u>

	<u>Vastgoed- beleggingen</u>	<u>Aandelen</u>	<u>Vastrentende waarden</u>	<u>Derivaten</u>	<u>Overige beleggingen</u>	<u>Totaal</u>
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2016	106.702	533.499	1.448.511	7.048	1.838	2.097.598
Aankopen	41.474	418.245	3.201.071	-	910	3.661.700
Verkopen	-621	-236.832	-3.265.753	-145.212	-6.890	-3.655.308
Herwaardering	13.197	80.322	76.649	86.304	324	256.796
Overige mutaties	224	-6.426	-11.948	10.286	43.237	35.373
Stand per 31 december 2016	<u>160.976</u>	<u>788.808</u>	<u>1.448.530</u>	<u>-41.574</u>	<u>39.419</u>	<u>2.396.159</u>
Schuldpositie derivaten (credit)						<u>64.010</u>
						<u>2.460.169</u>

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2015	60.366	403.248	1.477.192	183.528	1.447	2.125.781
Aankopen	40.000	264.405	2.029.433	-	-	2.333.838
Verkopen	-100	-158.334	-2.018.259	-90.171	-	-2.266.864
Herwaardering	6.179	24.122	-32.480	-84.043	-	-86.223
Overige mutaties	257	58	-7.375	-2.266	391	-8.934
Stand per 31 december 2015	<u>106.702</u>	<u>533.499</u>	<u>1.448.511</u>	<u>7.048</u>	<u>1.838</u>	<u>2.097.598</u>
Schuldpositie derivaten (credit)						<u>88.683</u>
						<u>2.186.281</u>

In de beleggingen voor risico fonds zijn ingebrepen de beleggingen in verband met de VPL ad € 19.207 (2015: € 13.898). De overige mutaties betreffen vorderingen, schulden en liquide middelen uit hoofd van beleggingsactiviteiten. Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de passiva.

Ingevolge de R290.904 en RJ610.404 dienen posities die een relatief belang kennen toegelicht te worden. Per beleggingscategorie is hier een weergave van.

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Vastgoedbeleggingen		
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijn de participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	160.365	106.397
Vorderingen	<u>611</u>	<u>305</u>
	<u>160.976</u>	<u>106.702</u>

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	2016		2015	
	€	%	€	%
BDI Residential Fund	102.530	63,7	55.032	51,6
Aberdeen European Balanced	<u>53.075</u>	<u>33,0</u>	<u>51.365</u>	<u>48,1</u>
	<u>155.605</u>	<u>96,7</u>	<u>106.397</u>	<u>99,7</u>

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Aandelen		
Beursgenoteerde aandelen	390.616	97.211
Beursgenoteerde aandelenbeleggingsfondsen	-	65.622
Niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	396.975	370.157
Vorderingen	<u>1.217</u>	<u>509</u>
	<u>788.808</u>	<u>533.499</u>

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	2016		2015	
	€	%	€	%
Global Developed Equity Allocation Fund-III	212.859	27,0	216.158	40,5
Vanguard Emerging Markets Index Fund	109.770	13,9	85.133	16,0
Robeco Inst Cons EQ Fund	74.345	9,4	68.914	12,9
Ishares Russel 2000 ETF	-	-	65.622	12,3
Ishares Core MSCI World	191.049	24,2	-	-
	588.023	74,5	435.827	81,7

	31-12-2016		31-12-2015	
	€		€	
Vastrentende waarden				
Staatsobligaties			325.833	813.436
Niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden - hypothecaire leningen			51.167	-
Overige			-	3.129
Inflation linked bonds			87.448	90.974
Bedrijfsobligaties			464.828	385.344
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden			126.654	126.784
Deposito's en dergelijke			4.026	5.064
Cashfondsen			374.925	171
Vorderingen			13.649	23.609
			<u>1.448.530</u>	<u>1.448.511</u>

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

	2016		2015	
	€	%	€	%
Duitsland	102.264	7,1	221.871	15,3
Koninkrijk der Nederlanden	73.146	5,1	201.484	13,9
Frankrijk	110.105	7,6	197.359	13,6
Colchester Local Currency Fund	126.654	8,6	126.784	8,8
België	-	-	99.786	6,9
Oostenrijk	-	-	75.445	5,2
BNP Insticash	106.633	7,4	-	-
Institutional Cash Series	268.266	18,5	-	-
	<u>787.068</u>	<u>54,3</u>	<u>922.729</u>	<u>63,7</u>

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Derivaten		
Valutaderivaten	-9.773	-3.734
Futures	7	-
Rentederivaten	-36.886	1.751
Beleggingsdebiteuren	5.078	9.031
	<u>-41.574</u>	<u>7.048</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen te bevinden.

Gebruik wordt gemaakt van met name de volgende instrumenten:

Rentederivaten: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van renteswaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico en het renterisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten en is sprake van collateral management. Daarnaast heeft het pensioenfonds ultimo boekjaar onderpand uitgewisseld inzake door het fonds afgesloten derivatencontracten. Ultimo 2016 bedraagt het ontvangen collateral € 22.069 (2015: € 32.269) en het betaalde collateral € 56.846 (2015: € 24.202). Het ontvangen en verstrekte collateral bestaat ultimo 2016 uit cash en obligaties met rating AAA/AA. Het onderpand staat niet ter vrije beschikking van het fonds.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2016:

2016 Type contract	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
	€	€	€	€
Valutaderivaten	1.216.297	-9.773	-	9.773
Futures	238	7	16	9
Rentederivaten	<u>1.024.020</u>	<u>-36.886</u>	<u>17.342</u>	<u>54.228</u>
	<u>2.240.555</u>	<u>-46.652</u>	<u>17.358</u>	<u>64.010</u>

De bovenstaande tabel bevat de waardes van de derivaten exclusief vorderingen inzake derivaten.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2015:

2015	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Type contract	€	€	€	€
Valutaderivaten	337.562	-3.734	-	3.734
Rentederivaten	1.985.132	1.752	86.701	84.949
	2.322.694	-1.982	86.701	88.683
			31-12-2016	31-12-2015
			€	€
Overige beleggingen				
Overige vorderingen			5.980	-
Liquide middelen			33.439	1.838
			39.419	1.838

De liquide middelen onder overige beleggingen betreffen ultimo jaar cash collateral.

Securities lending

Het fonds heeft ultimo 2016 evenals ultimo 2015, zelf geen beleggingen uitgeleend. De beheerder van het aandelenfonds Vanguard Emerging Market Stock Index Fund heeft eind 2016 1,2% (2015: 1,7%) van de beleggingen uitgeleend.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekening	Andere methode	Totaal
Per 31 december 2016					
Vastgoedbeleggingen	4.759	-	-	156.217	160.976
Aandelen	390.616	-	-	398.192	788.808
Vastrentende waarden	878.109	-	-	570.421	1.448.530
Derivaten	-	-	-46.652	5.078	-41.574
Overige beleggingen	-	-	-	39.419	39.419
	1.273.484	-	-46.652	1.169.327	2.396.159

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekening	Andere methode	Totaal
Per 31 december 2015					
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	106.702	106.702
Aandelen	162.833	-	-	370.666	533.499
Vastrentende waarden	1.292.884	-	-	155.627	1.448.511
Derivaten	-	-	-1.983	9.031	7.048
Overige beleggingen	-	-	-	1.838	1.838
	<u>1.455.717</u>	<u>-</u>	<u>-1.983</u>	<u>643.864</u>	<u>2.097.598</u>

Genoteerde marktprijzen

Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt. Hieronder vallen aandelen en obligaties.

Netto contante waarde (NCW) berekeningen

De netto contante waarde methode wordt gehanteerd voor derivaten. De netto contante waardeberekening van de rentederivaten vindt plaats aan de hand van de OIS-curve.

Andere methode

Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages. Voor € 588 miljoen (2015: € 216 miljoen) aan beleggingen in fondsen (indirecte beleggingen) zijn geen gecertificeerde opgaven per 31 december 2016 ontvangen c.q. jaarrekeningen. Het betreft GMO, BNP Insticash, en BlackRock insticash funds. Dienaangaande wordt op indirecte wijze zekerheid verkregen omtrent de waardering door middel van ISAE 3402, SSAE 16 of soortgelijke rapportages, back-testing prijzen en periodieke bespreking performance met beheerders. De waardering kan hoger of lager zijn, maar het bestuur verwacht op basis van vorenstaande, waaronder vergelijking prijzen afgegeven in het verleden met later gecontroleerde jaarrekeningen, dat dit niet materieel zal zijn.

Onder de andere methode zijn tevens de liquide middelen met betrekking tot beleggingsactiviteiten, beleggingsdebiteuren en crediteuren verantwoord.

2. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	2016	2015
	€	€
<i>Verloopoverzicht herverzekeringsdeel technische voorzieningen:</i>		
Stand begin boekjaar	933	977
Mutaties herverzekeringsdeel technische voorziening	22	-44
	-	-
	<u>955</u>	<u>933</u>

Bij de waarde van de vordering op de herverzekerder is overeenkomstig het FTK geen rekening gehouden met het kredietrisico op de verzekeraar. Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is hiermee gelijk aan de technische voorziening voor risico van de herverzekerder. De herverzekering heeft betrekking op de overgenomen pensioenverplichtingen van Stichting Pensioenfonds Jan Schoemaker en Stichting Pensioenfonds Campbell Nederland, waarbij een deel van deze verplichtingen waren herverzekerd bij Delta Lloyd en Aegon.

	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	€	€
3. Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op werkgevers	12.665	3.280
Vorderingen op deelnemers van het pensioenfonds	26	-
Overige vorderingen en overlopende activa	<u>185</u>	<u>198</u>
	<u>12.876</u>	<u>3.478</u>

Vorderingen op werkgevers

Vorderingen op werkgever(s)	15.030	3.834
Voorzieningen dubieuze debiteuren	<u>-2.365</u>	<u>-554</u>
	<u>12.665</u>	<u>3.280</u>

	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	€	€
Verloop van de voorziening dubieuze debiteuren		
Stand per 1 januari 2016	554	586
Afgeschreven vorderingen	-10	-29
Dotatie ten laste respectievelijk vrijval ten gunste van de rekening van baten en lasten.	<u>1.821</u>	<u>-3</u>
	<u>2.365</u>	<u>554</u>

De dotatie ten laste van de voorziening dubieuze debiteuren van € 1.821 betreft voornamelijk het voorzien van een ambtshalve nota op één werkgever.

	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	€	€
4. Overige activa		
Liquide middelen	<u>1.871</u>	<u>1.936</u>

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	€	€
5. Stichtingskapitaal en reserves		
Algemene reserve	<u>168.525</u>	<u>77.284</u>
	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	€	€
Algemene reserve		
Stand per begin boekjaar	77.284	237.032
Bestemming saldo van baten en lasten	<u>91.241</u>	<u>-159.748</u>
	<u>168.525</u>	<u>77.284</u>

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	%	%
De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:		
Nominale dekkingsgraad	107,6	103,8
Beleidsdekkingsgraad	102,7	106,7

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaard model.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	€	€
Stichtingskapitaal en reserves	168.525	77.284
Minimaal vereist eigen vermogen	99.597	89.338
Vereist eigen vermogen	429.290	399.881

De vermogenspositie van de stichting per 31 december 2016 kan worden gekarakteriseerd als een tekort (2015: tekort).

Herstelplan

Op grond van het herstelplan zou de dekkingsgraad ultimo december 2016 107,0% bedragen. De feitelijke dekkingsgraad per 31 december 2016 bedraagt 107,6%, een stijging van 0,6%-punt. Op basis van het herstelplan per 31 december 2015 was de verwachting dat het beleggingsrendement in boekjaar 2016 3,7% zou bedragen. Ook was het uitgangspunt (zoals voorgeschreven door DNB) dat de rente gelijk zou blijven. In werkelijkheid was het behaalde rendement gelijk aan 14,2% en is de rente tussen 31 december 2015 en 31 december 2016 aanzienlijk gedaald. Deze daling van de rente zorgde voor een stijging van de technische voorzieningen en daarmee tot een daling van de dekkingsgraad van 9,4%-punt. De daling van de rente in 2016 zorgde er ook voor dat de daadwerkelijke beleidsdekkingsgraad per 31 december 2016 (102,7%) lager ligt dan de verwachte beleidsdekkingsgraad per 31 december 2016 op basis van het herstelplan per 31 december 2015 (106,7%).

Op basis van het geactualiseerd herstelplan per 31 december 2016 zal het pensioenfonds ultimo 2020 geen reservetekort meer hebben. De stijging van de (beleids)dekkingsgraad tussen ultimo 2016 en ultimo 2020 is met name het gevolg van de verwachte overrendementen. De premiebedragen zorgen voor een

daling van de (beleids)dekkingsgraad. Ook in dit geactualiseerde herstelplan wordt verondersteld dat de rente gelijk zal blijven.

Op grond van het financieel toetsingskader, moet een pensioenfonds jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren en moet het pensioenfonds laten zien dat het afgesproken premiebeleid reëel en haalbaar is, als ook dat het pensioenfonds voldoende herstelkracht heeft vanuit het niveau van het MVEV.

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. Het voorstel resultaatbestemming 2016 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

De balans wordt opgemaakt na resultaatbestemming. Dit betekent dat het saldo van baten en lasten, zoals blijkend uit de staat van baten en lasten verwerkt is in het eigen vermogen.

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
6. Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	2.217.484	2.008.072
Overige technische voorzieningen	59	47
	<u>2.217.543</u>	<u>2.008.119</u>
	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	€	€
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		
Stand per begin boekjaar	2.008.072	1.877.900
Pensioenopbouw	62.017	48.399
Toeslagverlening	-	-
Rentetoevoeging	-1.193	3.427
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-44.677	-45.049
Wijziging marktrente	203.354	92.323
Wijziging actuariële uitgangspunten	-3.787	33.352
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-28	-1.823
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-9.099	-4.204
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	2.825	3.747
	<u>2.217.484</u>	<u>2.008.072</u>

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar zowel de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers, de premievrije pensioenrechten van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat er geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening vanaf 1 januari 2016 kan in principe worden ingehaald.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,060% (2015: 0,181%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

De RTS ultimo 2016 ligt over de hele linie onder de RTS ultimo 2015. Wanneer beide curves worden uitgedrukt in één gemiddeld rentepercentage is de rente in 2016 met circa 0,3%-punt gedaald wat leidt tot een toename van de voorziening en dus tot een negatief resultaat.

De ontwikkeling van de marktrente is als volgt:

	<u>Rentepercentage per</u> <u>31 december</u>
2015	1,70
2016	1,40

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

De wijziging van de actuariële uitgangspunten is opgenomen bij de schattingswijzigingen in de grondslagenparagraaf.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Toevoeging aan de technische voorzieningen	1.700	2.114
Onttrekking aan de technische voorzieningen	<u>-1.728</u>	<u>-3.937</u>
	<u>-28</u>	<u>-1.823</u>

Aanpassing sterftekansen

De publicatie in 2016 van het Actuariëel Genootschap van nieuwe informatie over de overlevingskansen van de Nederlandse bevolking gaf het bestuur aanleiding voor verdere actualisering van de door haar gebruikte schattingen bij het berekenen van de technische voorzieningen. Toepassing van de nieuwe prognosetafels en fondsspecifieke ervaringssterfte leidde in 2016 tot een verzwaring van de technische voorzieningen met € 5,5 miljoen.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Resultaat op kanssystemen:

Sterfte	-5.211	-5.558
Arbeidsongeschiktheid	316	2.529
Mutaties	<u>-4.204</u>	<u>-1.175</u>
	<u>-9.099</u>	<u>-4.204</u>

Het positief resultaat op sterfte is gerealiseerd op het langlevensrisico € 1.761 (2015: € 3.880) en kortleven € 3.450 (2015: € 1.678). Dit betekent dat op grond van de waargenomen overlijdensgevallen bij het pensioenfonds meer middelen beschikbaar zijn gekomen, dan waar op grond van de overlevingstafels en ervaringssterfte op was gerekend.

Het negatieve resultaat op arbeidsongeschiktheid in 2016 vloeit voort uit de wijziging van de TV door ao-mutaties € -1.037, de wijziging van de IBNR € -518 en de beschikbare risicokoopsom arbeidsongeschiktheid € 1.239.

De post 'Mutaties' heeft hoofdzakelijk betrekking op een positief resultaat van € 3.136 op de conversie, een positief resultaat van € 1.354 op pensioneren (inclusief flexibilisering), een positief resultaat van € 1.035 door de vrijval van voorziening bij niet-opgevraagde-pensioenen en een negatief resultaat van € 1.321 op overige onderdelen.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2016		2015	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven	887.533	9.305	768.619	8.859
Gepensioneerden	698.049	10.770	658.961	11.488
Slapers	631.902	26.560	580.492	23.662
Voorziening voor pensioenverplichtingen	2.217.484	46.635	2.008.072	44.009

De onvindbare deelnemers zijn als aantal 3.950 (2015: 1.551) opgenomen onder de categorie pensioengerechtigden.

Korte beschrijving pensioenregeling

Sinds 1 januari 2015 geldt de volgende pensioenregeling. Deze middelloonregeling is van toepassing op deelnemers die geboren zijn op of na 1 januari 1950 of op of na 1 januari 2006 in dienst zijn gekomen van een aangesloten werkgever en bestaat uit een:

- levenslang ouderdomspensioen, waarbij deelnemers met 67 jaar met pensioen gaan. Deelnemers kunnen wel eerder, later of gedeeltelijk met pensioen gaan;
- partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen;
- wezenpensioen van 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.

Overgangsregeling voor Pensioenfonds Koek en Pensioenfonds Snoep

Onder voorwaarden kan een deelnemer in aanmerking komen voor extra aanspraken op ouderdomspensioen.

Voorwaarden voor oud-Koekdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1972 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen, niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat op de pensioeningangsdatum. De toekenning en financiering van de extra aanspraken vinden plaats op de pensioeningangsdatum of uiterlijk 31 december 2020 als de pensionering op of na 1 januari 2021 plaatsvindt.

Voorwaarden voor oud-Snoepdeelnemers

Voor deelnemers geboren na 31-12-1949 maar vóór 1-1-1971 die onafgebroken deelnemer aan de prepensioenregeling zijn geweest geldt dat het ouderdomspensioen, inclusief het extra ouderdomspensioen niet kan ingaan vóór de 55-jarige leeftijd. Het recht op extra ouderdomspensioen ontstaat in de periode tussen 1 januari 2006 en de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 61-jarige leeftijd bereikt, maar uiterlijk 1 januari 2021. De toekenning van de extra aanspraken vindt evenredig over de hiervoor bedoelde periode plaats indien en voor zover er sprake is van deelneming aan de pensioenregeling. Er wordt dus elk jaar een deel gefinancierd.

Premie

De premie exclusief VPL-overgangsregeling bedroeg in 2016 24,5 % van de pensioengrondslag (2015: 25,2%). De premie die bestemd is voor VPL-overgangsregelingen bedroeg in 2016 3,1% (2015: 2,4%) van de pensioengrondslag. De totale premie bedraagt in 2016 en 2015 27,6% van de pensioengrondslag.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

Daarnaast kent het fonds een aanvullende regeling, die door werkgevers op vrijwillige basis kan worden afgesloten. Deze regeling is identiek aan de basisregeling met de volgende uitzonderingen. De franchise van € 57.156 (2015: € 57.156) is gelijk aan het maximum salaris van de basisregeling. Verder wordt het salaris begrensd op het fiscaal maximum salaris van € 101.519 (2015: € 100.000). De premie is een actuariële premie en daarom afhankelijk van geslacht en leeftijd van de deelnemer.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de consumentenprijsindex (cpi), zoals vastgesteld door het CBS in de periode oktober - oktober. De pensioenrechten en pensioenaanspraken zijn dit jaar met 0% (2015: 0%) geïndexeerd.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het fonds, en daarvoor zijn beleggingsresultaten een belangrijk element.

Het bestuur heeft in de vergadering van december 2016 besloten geen toeslag te verlenen op de pensioenaanspraken per 1 januari 2017.

Bij de bepaling van de voorziening voor pensioenverplichtingen is met dit besluit rekening gehouden.

Inhaaltoeslagen

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend. Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een hoge dekkingsgraad vereist. Inhaaltoeslagen zijn daarom op korte termijn niet te verwachten. Het bestuur van het pensioenfonds geeft in haar jaarrekening elk jaar een specificatie van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen.

In de ABTN van het pensioenfonds is opgenomen dat gemiste indexaties van na 2015 onder voorwaarden ingehaald kunnen worden

Voor alle deelnemers (actieve deelnemers, premievrije deelnemers en gepensioneerde deelnemers) is deze specificatie in de volgende tabel opgenomen.

	Volledige toeslag- verlening	Toegekende toeslagen	Verskil	Cumulatief verschil
	%	%	%	%
Per 1 januari 2016	0,41	-	0,41	0,41
Per 1 januari 2017	0,36	-	0,36	0,77

	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	€	€
Mutatieoverzicht herverzekeringsdeel technische voorziening		
Stand begin boekjaar	933	977
Mutaties herverzekeringsdeel technische voorziening	<u>22</u>	<u>-44</u>
	<u>955</u>	<u>933</u>

Overige technische voorzieningen

Spaarfonds gemoedsbezwaarden

Stand per begin boekjaar	47	48
Rentetoevoeging	-1	-1
Uitkeringen en onttrekkingen	<u>13</u>	<u>-</u>
	<u>59</u>	<u>47</u>

<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
€	€

7. Langlopende schulden

Langlopende schuld inzake VPL	<u>19.207</u>	<u>13.898</u>
-------------------------------	---------------	---------------

<u>2016</u>	<u>2015</u>
€	€

Verloopoverzicht langlopende schuld inzake VPL

Stand per begin boekjaar	13.898	13.717
Premie VPL	5.866	4.516
Rendementstoekenning	2.252	-153
Toekenning VPL aanspraken	<u>-2.809</u>	<u>-4.182</u>
	<u>19.207</u>	<u>13.898</u>

Over het gemiddelde saldo van de langlopende schuld VPL wordt een rendement toegevoegd of onttrokken gelijk aan het gemiddelde fondsrendement over het boekjaar. Dit rendement bedraagt over 2016 14,6% (2015: -1,3%).

<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
€	€

8. Derivaten

Derivaten	<u>64.010</u>	<u>88.683</u>
-----------	---------------	---------------

	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	€	€
9. Overige schulden en overlopende passiva		
Schulden aan werkgever(s)	1.479	880
Waardeoverdrachten	-	5
Pensioenuitkeringen	83	48
Beleggingskosten	1.164	1.460
Belastingen en premies sociale verzekeringen	874	1.811
Administratiekosten	1.041	235
Advies- en controlekosten	311	205
Af te dragen BTW	1.625	-
Overige schulden en overlopende passiva	<u>9</u>	<u>-</u>
	<u>6.586</u>	<u>4.644</u>

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

De af te dragen BTW betreft BTW over vermogensbeheerkosten 2011 tot en met 2016.

11.4.3.1 Risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds.

In het bestuursverslag is ingegaan op de risico's die het pensioenfonds loopt en op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beperken. Onderstaand treft u kwantitatieve risico-informatie aan.

Voor boekjaar 2016, evenals voor 2015, is voor zover mogelijk het doorkijkprincipe toegepast voor de beleggingsfondsen. Hiervoor is gebruik gemaakt van niet gecontroleerde opgaven van de vermogensbeheerders.

In 2014 heeft het bestuur een uitgebreide risicoanalyse onder de deelnemers naar risicobereidheid uitgevoerd. De uitkomsten hiervan vormen mede de basis voor het beleid van het fonds en toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in een bijlage van de ABTN van het pensioenfonds. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van de risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid;
- Premiebeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de jaarlijk uitgevoerde haalbaarheidstoets en de Asset Liability Management-studie (ALM-Studie) die in 2015 is uitgevoerd. Ook het financieel crisisplan dat door het pensioenfonds in 2015 is opgesteld, is verwerkt in onderstaande toelichting op de risico's, het risicobeleid en de ingezette beheersmaatregelen.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in investment management agreements met de vermogensbeheerders. Deze overeenkomsten zijn overwegend gericht op passief vermogensbeheer.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor

een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2016	2015
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	103,8	112,6
Premie	-0,7	-0,5
Uitkering	0,1	0,3
Toeslagverlening	-	-
Korting van aanspraken en rechten	-	-
Beleggingsrendementen (exclusief renteaftrekking)	14,7	-1,4
Renteaftrekking	-	-
Wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	-9,5	-7,1
Wijziging Ultimate Forward Rate voorziening pensioenverplichtingen	-	-
Aanpassing actuariale grondslagen	0,2	-
Overige oorzaken	-1,0	-0,1
Dekkingsgraad per 31 december	<u>107,6</u>	<u>103,8</u>

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende surplus/tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2016	2015
	€	€
S1 Renterisico	85.655	98.123
S2 Risico zakelijke waarden	279.424	257.842
S3 Valutarisico	101.257	87.166
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	125.859	112.326
S6 Verzekeringstechnisch risico	89.589	67.945
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief risico	42.612	30.705
Diversificatie-effect	<u>724.396</u>	<u>-254.226</u>
Totaal	<u>429.290</u>	<u>399.881</u>

Het vereist eigen vermogen is bepaald als de wortel van:

$$S1^2 + S2^2 + R1,2 \times S1 \times S2 + S3^2 + S4^2 + S5^2 + 2 \times R1,5 \times S1 \times S5 + 2 \times R2, 5 \times S2 \times S5 + S6^2 + S7^2 + S8^2 + S9^2 + S10^2.$$

Waarbij $R1,2 = 0,4$ en $R1,5 = 0,4$ indien voor S1 wordt uitgegaan van een rentedaling en nihil indien S1 is gebaseerd op een rentestijging, en $R2,5 = 0,5$.

	2016	2015
	€	€
Vereist pensioenvermogen	2.646.833	2.408.000
Voorziening pensioenverplichting	<u>2.217.543</u>	<u>2.008.119</u>
Vereist eigen vermogen	429.290	399.881
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	<u>168.525</u>	<u>77.284</u>
Tekort/Tekort	<u>-260.765</u>	<u>-322.597</u>

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Op balansdatum is de duratie van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duratie van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde 'duratie-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur); waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het fonds is erop gericht om de 'duratie-mismatch' te verkleinen door het renterisico voor 40% af te dekken. Het fonds realiseert dit door meer langlopende obligaties te kopen in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duratie van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Daarnaast kan het fonds het renterisico op de vastrentende waarden afdekken (het eigen vermogen is ongevoelig voor de renteveranderingen, maar de dekkingsgraad niet) of de dekkingsgraad afdekken.

De duratie en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	1.448.530	5,8	1.424.902	6,9
Vastrentende waarden (na derivaten)	1.402.810	18,3	1.422.920	21,9
(Nominale) pensioenverplichtingen	2.217.484	20,2	2.008.072	19,7

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	393.784	27,2	82.245	5,7
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	204.230	14,1	425.056	29,3
Resterende looptijd > 5 jaar	850.516	58,7	941.210	65,0
	<u>1.448.530</u>	<u>100,0</u>	<u>1.448.511</u>	<u>100,0</u>

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen zoals in onderstaand overzicht weergegeven.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	244.065	11,0	n.b.	n.b.
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	286.472	12,9	n.b.	n.b.
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	631.813	28,5	n.b.	n.b.
Resterende looptijd > 20 jaar	1.055.134	47,6	n.b.	n.b.
	<u>2.217.484</u>	<u>100,0</u>	<u>n.b.</u>	<u>n.b.</u>

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Valutarisico (S3)

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen.

Valutarisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van de waarde van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Het deel dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 46% (2015: 37%) van de beleggingsportefeuille. Hiervan is 51% afgedekt (2015: 44%). De netto risico positie bedraagt 22% (2015: 21%).

De valutapositie per 31 december 2016 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2016		
	Totaal	Valuta-derivaten	Netto positie
	Voor afdekking	Afdekking	Na afdekking
	€	€	€
EUR	1.307.405	547.207	1.854.612
GBP	35.773	-32.775	2.998
USD	584.700	-489.237	95.463
HKD	35.705	-15.120	20.585
NOK	2.086	-	2.086
CHF	13.432	-	13.432
DKK	3.518	-	3.518
SEK	8.226	-	8.226
JPY	46.986	-19.848	27.138
Overige	368.101	-	368.101
Totaal niet EUR	<u>1.098.527</u>	<u>-556.980</u>	<u>541.547</u>
	<u>2.405.932</u>	<u>-9.773</u>	<u>2.396.159</u>

De valutapositie per 31 december 2015 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2015		
	Totaal	Valuta-derivaten	Netto positie
	Voor afdekking	Afdekking	Na afdekking
	€	€	€
EUR	1.331.748	333.828	1.665.576
GBP	53.329	-26.136	27.193
USD	402.383	-311.426	90.957
BRL	30.373	-	30.373
HKD	30.177	-	30.177
CAD	11.426	-	11.426
TRY	10.308	-	10.308
RUB	9.088	-	9.088
NOK	3.697	-	3.697
RON	3.789	-	3.789
AUD	9.640	-	9.640
Overige	205.374	-	205.374
Totaal niet EUR	769.584	-337.562	432.022
	2.101.332	-3.734	2.097.598

Een restrisico betreft de categorie overige valuta; deze valuta betreffen valuta in opkomende markten en/of hebben een correlatie met de USD. Het bestuur heeft besloten om deze risico's niet af te dekken.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het fonds. In aanvulling hierop maakt het fonds voor afdekking van het prijsrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

Naast de strategische mix heeft het fonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximaal percentage dat namens het fonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd. Naleving van deze richtlijnen vindt plaats door de beleggingscommissie op basis van onafhankelijke rapportages van custodian BNY Mellon.

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfonds die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor grondstoffen voorgeschreven.

Het grondstoffenrisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in grondstoffen van 30%. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende soorten grondstoffen. Het fonds belegt niet in grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het fonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	2016		2015	
	€	%	€	%
Nederland en andere EU-landen	599.815	41,4	1.077.881	74,3
Europa (niet-EU)	26.854	1,9	30.091	2,1
Noord-Amerika	227.794	15,7	157.242	10,9
Zuid-Amerika	19.892	1,4	45.001	3,1
Zuid-Oost Azië	8.681	0,6	37.535	2,6
Midden-Oosten	8.820	0,6	11.186	0,8
Overige	556.674	38,4	89.575	6,2
Totaal	1.448.530	100,0	1.448.511	100,0

De vorderingen inzake vastrentende waarden zijn verantwoord onder "overige".

Ultimo 2016 is in de beleggingen in 'andere EU landen' inbegrepen directe exposure op Spanje € 9,7 miljoen (2015: € 33,2 miljoen), daarvan betreft € 0 miljoen in Spaanse staatsobligaties (2015: € 18,6 miljoen). Ook is er een directe exposure op Italië van € 10,5 miljoen (2015: € 34,2 miljoen), daarvan betreft € 0 miljoen in Italiaanse staatsobligaties (2015: € 17,5 miljoen). Tevens is er een directe exposure op Ierland van € 14,3 miljoen (2015: € 18,4 miljoen), daarvan betreft € 0 in Ierse staatsobligaties (2015: € 0).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is als volgt:

	2016		2015	
	€	%	€	%
Nederlandse overheidsinstellingen	72.200	5,0	196.917	13,6
Buitenlandse overheidsinstellingen	340.161	23,5	833.570	57,6
Financiële instellingen	574.478	39,7	154.910	10,7
Nijverheid en industrie	177.803	12,2	97.506	6,7
Overige dienstverlening	270.239	18,7	141.999	9,8
Vorderingen inzake vastrentende waarden en overige	13.649	0,9	23.609	1,6
Totaal	1.448.530	100,0	1.448.511	100,0

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2016 gepubliceerd door bekende rating agencies is als volgt:

	2016		2015	
	€	%	€	%
AAA	179.001	12,4	530.350	36,6
AA	262.974	18,2	300.885	20,8
A	219.657	15,0	152.499	10,4
BBB	202.487	14,0	270.121	18,7
BB	298.109	20,6	159.135	11,0
Geen rating	286.302	19,8	35.521	2,5
Totaal	1.448.530	100,0	1.448.511	100,0

De vorderingen en liquide middelen inzake vastrentende waarden zijn opgenomen onder "Geen rating". Daarnaast is een belegging in een cashfonds opgenomen onder geen rating. Voor deze belegging is geen rating beschikbaar.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijdens (kortlevens), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van Prognosetafel AG2016 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Het fonds monitort de toegepaste ervaringssterfte door middel van analyse van het resultaat op langlevensrisico over meerdere jaren. Het positief resultaat op langlevensrisico bedraagt in 2016 € 1.761 (2015: € 3.748). Dit betekent dat op grond van de waargenomen overlijdensgevallen bij het pensioenfonds meer middelen beschikbaar zijn gekomen, dan waar op grond van de overlevingstafels op was gerekend.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het fonds heeft dit risico niet herverzekerd.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadersreserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het fonds heeft dit risico niet herverzekerd.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het fonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten

zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het fonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Ingevolge de R610.404 dienen posities groter dan 2% van het balanstotaal te worden gespecificeerd Ultimo 2016 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	%	€	%
Vastgoed				
BDI Residential Fund	102.530	4,1	55.032	2,5
Aberdeen European Balanced	53.075	2,1	51.365	2,3
Aandelen				
Global Developed Equity Allocation Fund-III	212.859	8,6	216.158	9,9
Vanguard Emerging Markets Index Fund	109.770	4,4	85.133	3,9
Robeco Inst Cons EQ Fund	74.345	3,0	68.914	3,1
Ishares Russel 2000 ETF	-	-	65.622	3,0
Vastrentende waarden				
Duitsland	102.264	4,1	221.871	10,1
Koninkrijk der Nederlanden	73.146	3,0	201.484	9,2
Frankrijk	110.105	4,5	197.359	9,0
Colchester Local Currency Fund	126.654	5,1	126.784	5,8
België	27.245	1,2	99.786	4,6
Oostenrijk	27.482	1,1	75.445	3,4
AEGON Dutch Mortgage Fund	51.168	2,1	-	-
BNP Insticash Fund	106.633	4,3	-	-
BlackRock Institutional Cash Series Euro Liquidity Fund	268.266	19,0	-	-
totaal	1.445.542	58,4	1.464.953	66,8

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij fiduciair beheerder NN IP. Hiermee is is een overeenkomst en service level overeenkomsten gesloten. De bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij Custodian BNY Mellon.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder TKP Pensioen BV. Hiermee is een

uitbestedingsovereenkomst en een service level overeenkomst (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders en TKP Pensioen door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages) of soortgelijke rapportages.

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Het fonds kiest voor actief beheer wanneer er gegronde redenen zijn om daar een meerwaarde van te verwachten. Waar dat niet het geval is, wordt voor een passieve oplossing gekozen. Vandaar dat voor die delen van de portefeuille waarbij sprake is van actief beheer, in aanvulling op het standaardmodel van DNB, een aanvullende buffer S10 wordt aangehouden.

Basis voor de berekening van deze buffer is de methodiek waarbij gebruik gemaakt wordt van de tracking error. Er wordt gerekend met een opslag voor actief beheer voor de categorie aandelen (beursgenoteerd). De hoogte van de buffer wordt hierbij afgeleid van de tracking error, die de mate van afwijking aangeeft tussen het rendement op de betreffende beleggingsportefeuilles en het rendement op een benchmarkportefeuilles.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Swaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

De samenvatting van de derivatenpositie is weergegeven in de toelichting op de balans bij punt 1, beleggingen voor risico pensioenfonds.

Het fonds maakt niet direct gebruik van securities lending. Alleen binnen het Vanguard fonds waarin belegd wordt, worden stukken uitgeleend. Dit wordt gedaan omdat securities lending rendement oplevert.

11.4.4 Niet in de balans opgenomen verplichtingen en activa

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft met ingang van 2016 een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met TKP Pensioen BV voor een periode van vijf jaar. De jaarlijks te betalen vergoeding bedraagt € 2,3 miljoen inclusief btw. De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt € 9,2 miljoen inclusief btw.

Investeringsverplichtingen

Per balansdatum bestaan er geen investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen).

Voorwaardelijke vordering

Pensioenfonds Zoetwaren heeft samen met Pensioenfonds Bakkers afgesproken een vordering oude jaren in te stellen op de erven van een natuurlijk persoon. De claim is door Pensioenfonds Bakkers mede namens Pensioenfonds Zoetwaren ingediend. Onderling is een verdeelsleutel overeengekomen over het bedrag dat beide pensioenfonds inzake deze claim zullen ontvangen. De vordering is momenteel in behandeling, maar de uitkomst is onzeker.

11.4.5 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Inzake de uitvoeringsovereenkomst tussen fonds en aangesloten werkgevers met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling geldt dat de aangesloten werkgevers zich jegens het pensioenfonds bij overeenkomst (de zogenaamde uitvoeringsovereenkomst) hebben verbonden tot het betalen van de ingevolge de geldende ABTN verschuldigde premie.

Beleggingen in aangesloten ondernemingen

Het pensioenfonds belegt niet in aangesloten ondernemingen.

11.4.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2016

	2016	2015
	€	€
10. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds		
Premiebijdragen	52.470	49.863
VPL Premie	3.390	4.182
	<u>55.860</u>	<u>54.045</u>
De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd		
Premiebijdragen werkgevers	52.102	47.416
Premie VPL Cocoa	581	-
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-1.821	-3
Vrijwillige excedent premie	2.189	2.450
Premie VPL aanspraken Koek en Snoep	2.809	4.182
	<u>55.860</u>	<u>54.045</u>

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 27,6% (2015: 27,6%) van de loonsom. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

Kostendekkende premie	77.154	58.139
Feitelijke premie	52.540	49.866
Gedempte premie	52.315	47.624

Het verschil tussen de feitelijke premie uit de staat van baten en lasten van € 55.860 en de feitelijke premie ten behoeve van de toetsing op kostendekkendheid van € 52.540 bestaat uit de inkoopsum VPL van € 3.334 (waarvan VPL Koek en Snoep € 2.762 en VPL Cocoa € 572) en overige posten € -14.

De premie VPL aanspraken Koek en Snoep en premie VPL Cocoa in de feitelijke premie uit de staat van baten zijn inclusief de kostenopslag AO. Bij de bepaling van de feitelijke premie van de kostendekkendheid wordt uitgegaan van de premie zonder deze kostenopslag. De kostenopslag is in totaal € 57 (VPL Koek en Snoep € 47, VPL Cocoa € 10).

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Kostendekkende premie

Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	62.017	49.474
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	12.342	5.739
Opslag voor uitvoeringskosten	2.795	2.926
Totaal kostendekkende premie	<u>77.154</u>	<u>58.139</u>

De stijging van de kostendekkende premie wordt grotendeels veroorzaakt door de daling van de RTS waarmee wordt gerekend. Daarnaast is door bestandsontwikkeling het aantal actieven, en daarmee ook de opbouw, gestegen.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord. De samenstelling van de gedempte kostendeekkende premie is als volgt:

Gedempte premie

Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	29.900	40.052
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	5.950	4.646
Opslag voor uitvoeringskosten	2.795	2.926
Premie voorwaardelijke onderdelen	13.670	n.b.
Totaal gedempte premie	52.315	47.624

Met ingang van 2016 hanteert het fonds een andere systematiek voor de bepaling van de gedempte kostendeekkende premie, namelijk "verwacht toekomstig rendement" waar tot 2016 "gemiddelde RTS" werd gehanteerd. Eigen aan deze nieuwe systematiek is dat ook een premie voor voorwaardelijke onderdelen wordt bepaald. De cijfers van 2015 zijn daarom niet 1 op 1 vergelijkbaar met 2016.

11. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2016	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	4.067	13.197	-	17.264
Aandelen	12.402	80.322	-1.311	91.413
Vastrentende waarden	32.304	76.649	-2.313	106.640
Overige beleggingen	-306	324	-	18
Derivaten	-2.795	86.304	-272	83.237
Overige kosten vermogensbeheer			-2.928	-2.928
	<u>45.672</u>	<u>256.796</u>	<u>-6.824</u>	<u>295.644</u>
Af: Rendementstoerekening VPL				<u>-2.252</u>
				<u>293.392</u>

Kosten die niet direct gerelateerd zijn aan een beleggingscategorie zijn verantwoord als Overige kosten vermogensbeheer en bedragen € 2.928. Deze bestaan uit een BTW last inzake voorgaande jaren ten bedrage van € 1.554, kosten Custodian € 354, kosten Fiduciair beheer € 957 en overige advies- en juridische kosten vermogensbeheer € 63.

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2016 € 1.838 (2015: € 2.761). De transactiekosten zijn op basis van de gemiddelde transactiekosten in de markt bij benadering bepaald.

2015	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	3.153	6.179	-93	9.239
Aandelen	10.169	24.122	-2.078	32.213
Vastrentende waarden	41.649	-32.480	-2.494	6.675
Overige beleggingen	-10	-	-	-10
Derivaten	3.761	-84.043	-257	-80.539
Overige kosten vermogensbeheer			-430	-430
	<u>58.722</u>	<u>-86.222</u>	<u>-5.352</u>	<u>-32.852</u>
Af: Rendementstoerekening VPL				<u>153</u>
				<u>-32.699</u>

Voor zover de kosten direct in rekening zijn gebracht bij het pensioenfonds, worden deze separaat als aftrekpost getoond op de beleggingsopbrengsten. De vermogensbeheerkosten zijn toegerekend aan de betreffende categorie. Kosten die niet direct gerelateerd zijn aan een beleggingscategorie zijn op basis van het percentage van het belegd vermogen toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën.

	2016	2015
	€	€
12. Overige baten		
Interest waardeoverdrachten	6	-
	<u>2016</u>	<u>2015</u>
	€	€
13. Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	34.588	33.368
Partnerpensioen	8.089	7.950
Wezenpensioen	174	187
Afkoop pensioenen en premierestitutie	690	3.037
Overige uitkeringen	-13	-
	<u>43.528</u>	<u>44.542</u>

De toeslagverlening van de uitkeringen per 1 januari 2017 zoals vastgesteld door het bestuur bedraagt 0% (per 1 januari 2016: 0%).

De wettelijke afkoopgrens is € 465,94 (2015: € 462,88) per jaar. Het pensioenfonds hanteert een eigen afkoopgrens van 50% van de wettelijke afkoopgrens zijnde € 232,97 (2015: € 231,44).

14. Pensioenuitvoeringskosten

Bestuurskosten	344	443
Kosten verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht	108	-
Administratiekostenvergoeding	3.287	3.428
Accountantskosten	231	113
Certificerend actuaaris	65	-
Adviserend actuaaris	378	-
Overige advieskosten	390	672
Contributies en bijdragen	156	128
Dwangsommen en boetes	-	-
Communicatiekosten	98	51
Overige	26	-
	<u>5.083</u>	<u>4.835</u>

In de administratiekosten is voor € 763 aan eenmalige kosten opgenomen die samenhangen met de overgang van werkzaamheden van pensioenuitvoerder.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 289 (2015: € 431).

Het bestuur ontvangt een vaste compensatie per jaar. Elk bestuurslid ontvangt € 30 excl. BTW en de voorzitters die gezamenlijk het dagelijks bestuur vormen € 60 excl. BTW.

Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht

Aan de leden van het Verantwoordingsorgaan werd door het pensioenfonds in 2016 een vergoeding verstrekt van € 27 inclusief btw. De leden van de Raad van Toezicht ontvingen conform vergoedingsregeling in 2016 gezamenlijk € 64 inclusief btw waarvan € 9 betrekking heeft op 2015.

Accountantshonoraria

De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:

	2016			2015		
	Accountant	Overig netwerk	Totaal	Accountant	Overig netwerk	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Controle van de jaarrekening	122	-	122	100	-	100
Andere controleopdrachten	64	-	64	-	-	-
	<u>186</u>	<u>-</u>	<u>186</u>	<u>100</u>	<u>-</u>	<u>100</u>

De controle van de jaarrekening en verslagstaten omvat de wettelijke controle van de statutaire jaarrekening, verslagstaten, normportefeuille en Z-score. De werkzaamheden zijn zowel in 2016 als 2015 uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP. In bovenstaande opstelling is voor de kosten 'controle van de jaarrekening' de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de externe accountant.

	2016	2015
	€	€
15. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		
Pensioenopbouw	62.017	48.399
Toeslagverlening	-	-
Rentetoevoeging	-1.193	3.427
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-44.677	-45.049
Wijziging marktrente	203.354	92.323
Wijziging actuariële uitgangspunten	-3.787	33.352
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-28	-1.823
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-9.099	-4.204
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	2.825	3.747
	<u>209.412</u>	<u>130.172</u>
16. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Mutatie aandeel herverzekeraar	<u>-22</u>	<u>44</u>
17. Mutatie overige technische voorzieningen		
Mutatie overige technische voorzieningen	<u>12</u>	<u>-1</u>
18. Saldo herverzekering		
Uitkeringen uit herverzekering	<u>-90</u>	<u>-105</u>
19. Saldo overdracht van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-1.529	-1.663
Uitgaande waardeoverdrachten	<u>1.606</u>	<u>3.270</u>
	<u>77</u>	<u>1.607</u>

20. Overige lasten

Interest waardeoverdrachten	11	-
Overig	<u>7</u>	<u>-</u>
	<u>18</u>	<u>-</u>

11.4.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die relevant zijn voor de jaarrekening.

Amsterdam, 2 juni 2017

Mevr. W.E.M. Bakermans
Mevr. M. van Beusekom
Dhr. J. Groen
Dhr. H.E. Hermans
Mevr. L.F.A.M. Jansen
Dhr. E. Schuurhuis
Dhr. J.A. Spruijt

12 Overige gegevens

12.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 18 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 900 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard. Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- De technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132, omdat er sprake is van een lager eigen vermogen dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie doet zich op balansdatum voor het eerste jaar voor. In verband daarmee is – op grond van door DNB vastgestelde definitie – einde 2016 sprake van een dekkingstekort.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Apeldoorn, 2 juni 2017

R. Kruijff AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

12.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- de staat van baten en lasten over 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie (hierna: de stichting) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 18 miljoen
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en de algemene reserve.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritische grens bevindt. Aangezien de stichting in een herstelsituatie zit maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 900.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico	Onze controleaanpak
Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
<p>De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.</p>	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2016 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de niet-(beurs)genoteerde beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p>
<p>De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft.</p>	<p>Wij controleren geen andere maandelijks dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijks dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijks dekkingsgraad onderzocht
<p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>	

Risico	Onze controleaanpak
	<p>alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen key items de overgang van de AG prognosetafel, de wijziging van de ervaringssterfte en de wijziging van de wezenopslag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen	
<p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto-contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij en netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit met name posities in rentederivaten. De posities in bepaalde niet-(beurs)genoteerde fondsen kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf 11.4.2 (Grondslagen) en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 1 (Beleggingen voor risico fonds) in paragraaf 11.4.3. Uit deze toelichting</p>	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2016.</p> <p>Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen waarvoor een gecontroleerde jaarrekening per 31 december 2016 beschikbaar is, hebben wij de aansluiting hierop vastgesteld. Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen waarvoor geen gecontroleerde opgave van de fondsmanager per 31 december 2016 beschikbaar is, hebben wij onder meer door middel van een deelwaarneming de aansluiting vastgesteld met opgave van de fondsmanagers per 31 december 2016, de back-testing (met laatst beschikbare gecontroleerde opgave van de fondsmanager) onderzocht en cijferanalyses uitgevoerd ten aanzien van de prijsontwikkeling, onder meer ten opzichte van de benchmark.</p> <p>Voor de waardering van rentederivaten hebben wij met gebruikmaking van eigen waarderingspecialisten een door de stichting verkregen tweede onafhankelijke waardering per 31 december 2016 onderzocht en voor één deelwaarneming de waardering en de daarbij gehanteerde uitgangspunten per jaareinde getoetst door het uitvoeren van een eigen, parallelle,</p>

Risico	Onze controleaanpak
<p>blijkt dat per 31 december 2016 per saldo € 37 miljoen (negatief) is belegd in rentederivaten en € 588 miljoen in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen waarvoor geen gecontroleerde opgave van de fondsmanager per 31 december 2016 beschikbaar is.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.</p>	<p>waardering.</p>
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
<p>De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf 11.4.2 (Grondslagen) en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 6 (Technische voorzieningen) in paragraaf 11.4.3. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door toepassing van de meest recente prognosetafels, aanpassing van de ervaringssterfte en aanpassing van de wezenopslag op basis van nader onderzoek. Volgens deze</p>	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2016. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2016.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten

Risico	Onze controleaanpak
<p>toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 5,5 miljoen hoger, € 2,9 miljoen lager respectievelijk € 6,4 miljoen lager uitgekomen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.</p>	<p>van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse.
Uitvoering van vermogensbeheer en pensioenbeheer processen bij de uitvoeringsorganisaties	
<p>De stichting heeft de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer uitbesteed aan derde partijen. Het bestuur blijft conform wetgeving eindverantwoordelijk voor de gehele dienstverleningsketen. De financiële informatie die ontvangen wordt van deze partijen is opgenomen in de jaarrekening van de stichting. De stichting heeft dit toegelicht in paragraaf 11.4.3.1 (risicobeheer) van de jaarrekening.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de uitbestede processen niet goed worden beheerst en dat de ontvangen financiële informatie van de uitbestedingspartijen niet betrouwbaar is.</p>	<p>Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening, hebben wij de juiste werking van interne beheersmaatregelen bij de uitvoeringsorganisaties getoetst op basis van de ontvangen Standaard 3402 of soortgelijke rapportages. Verder hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd zoals cijferanalyses en deelwaarnemingen gericht op de uitkomsten van de relevante financiële informatiestromen.</p>
Overdracht van de pensioenadministratie per 1 januari 2016	
Per 1 januari 2016 is de pensioenadministratie	De overdracht van de pensioenadministratie heeft

Risico	Onze controleaanpak
<p>overgegaan naar een nieuwe pensioenuitvoerder. De pensioenadministratie bevat de administratieve basisgegevens welke de basis vormen voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de administratieve basisgegevens niet juist en/of volledig zijn overgegaan en verwerkt in de pensioenadministratie.</p>	<p>bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben in dit kader werkzaamheden verricht welke toezien op de kwaliteit van de data in de administratie van de voorgaande pensioenuitvoerder, het proces van migratie en de kwaliteit van de geconverteerde data in de pensioenadministratie van de nieuwe pensioenuitvoerder. Daarnaast is als onderdeel van de controle van de administratieve basisgegevens mede aandacht besteed aan de aansluiting tussen de aanspraken en voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2015 volgens de voorgaande pensioenuitvoerder en per 31 december 2015 volgens de nieuwe pensioenuitvoerder na de overdracht per 1 januari 2016.</p>

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de andere informatie, bestaande uit het meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen, intern toezicht en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor de goedkeuring van het bestuursbesluit tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij

onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht en het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht en het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 2 juni 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

Bijlagen

Bijlage 1 Vergoedingsregeling

Het Bestuur heeft de vergoedingsregeling. Hierbij conformeert het Bestuur zich aan de normen 77-81 uit de Code Pensioenfondsen.

- Het Bestuur voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid dat in overeenstemming is met de doelstellingen van het Fonds;
- De beloning staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en het tijdsbeslag;
- Het Bestuur verstrekt geen prestatie gerelateerde beloningen.
- Het Bestuur voorkomt dat door de hoogte van de beloning van de leden van de Raad van Toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat;
- Het Bestuur verstrekt geen ontslagvergoeding bij ontslag van een bestuurslid.

De vergoeding voor bestuursleden is een vaste compensatie per bestuurslid per jaar van € 30.000 en € 60.000 aan de leden van het Dagelijks Bestuur. Deze vergoedingen zijn exclusief btw. Hierbij wordt uitgegaan van een tijdsbesteding conform de normen die de toezichthouder uitgeeft.

De vergoeding voor een aspirant bestuurslid betreft een vergoeding gebaseerd op de SER-norm. Het vacatiegeld voor aanwezigheid op vergaderingen en studiedagen bedraagt € 410 per dagdeel en voor verblijfkosten wordt € 12 en voor reiskosten € 0,29 per kilometer vergoed. Deze vergoedingen zijn exclusief btw.

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen per lid een vergoeding per jaar van € 15.000. Deze vergoedingen zijn exclusief btw. De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen een vergoeding gebaseerd op de SER-norm. Het vacatiegeld voor aanwezigheid op een standaard vergadering en voor studiedagen bedraagt € 410 per dagdeel en voor verblijfkosten wordt € 12 en voor reiskosten € 0,29 per kilometer vergoed. Voor korte overleggen (korter dan een uur) geldt een lagere vergoeding van vacatiegeld van € 137.

Met externe partijen zijn afzonderlijke afspraken gemaakt waarbij de betreffende partijen worden geselecteerd op een aantal kwaliteitseisen. Het voldoen aan een beheerst beloningsbeleid behoort tot deze kwaliteitseisen en bevat geen prikkels die handelen aanmoedigen dat ingaat tegen het belang van het Fonds dan wel leidt tot onnodige risico's voor het Fonds. Dit is vastgelegd in het uitbestedingsbeleid van het Fonds.

Dit beloningsbeleid is door het Bestuur vastgesteld op 18 november 2014 na een positief advies van het Verantwoordingsorgaan en met de goedkeuring van de Raad van Toezicht.

Bijlage 2 Kenmerken pensioenregeling

Kenmerken pensioenregeling geboren op of na 1 januari 1950

De pensioenregeling die geldt voor alle werknemers geboren op of na 1 januari 1950, heeft de volgende kenmerken:

Regeling	Middelloodregeling
Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a - d van de statuten van het Fonds.
Toetredingsleeftijd	De deelneming vangt aan bij indiensttreding bij een aangesloten werkgever, ongeacht de leeftijd.
Pensioenleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt.
Loon	Onder loon wordt verstaan: - het in de maand uitbetaalde schaalsalaris; vakantietoeslag; vriestoeslag; Suur functie gebonden regelmatig gewerkte overuren per week; meeruren; diplomatoeslag; persoonlijke toeslag; contractueel vastgestelde jaarlijkse uitkering; prestatiepremie; ploegentoeslag; sprongvergoeding; overwerktoeslag; afbouwregelingtoeslag; roostertoeslag meeruren; verschoven uren; consignatie; slaapuren; toeslag voor arbeid op ongunstige uren. - Het loon is gemaximeerd. - Per 1 januari 2016 bedraagt het maximum 57.156 euro.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het loon verminderd met de franchise.
Franchise	De franchise wordt door het Bestuur vastgesteld en bedraagt per 1 januari 2016 13.449 euro. De franchise bedraagt ten minste het fiscale minimum zoals genoemd in de Wet op de loonbelasting 1964.
Premie	De premie bedraagt een percentage van de pensioengrondslag. De premie bedroeg per 1 januari 2016 27,6% van de pensioengrondslag. (24,5% voor de basisregeling en 3,1% VPL-regeling).
Ouderdomspensioen	1,875% van de pensioengrondslagen in de betreffende deelnemersjaren.
Partnerpensioen	De nabestaande van de werknemer heeft bij zijn overlijden recht op een partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen (op 67-jarige leeftijd). Per 1 januari 2015 bouwt men partnerpensioen op. Bij uitdiensttreding wordt een deel van het ouderdomspensioen automatisch omgezet in partnerpensioen, tenzij de werknemer en zijn of haar partner hiervan willen afwijken. Het partnerpensioen is na omzetting 70% van het verlaagde ouderdomspensioen. Bij pensionering kan het partnerpensioen door middel van uitruil worden aangepast.
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdomspensioen. Wezen van wie beide ouders zijn overleden, hebben recht op 28% van het te bereiken ouderdomspensioen.
Toeslagen	Het Fonds heeft sinds 2015 de ambitie om uw pensioen elk jaar zoveel mogelijk te verhogen met de prijsindex. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	De premievrije pensioenopbouw is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	72,50%
	80-100%	100%
	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast conform de algemene verhogingen van de lonen krachtens de CAO.	

Regeling	Aanvullende regeling (excedent)
Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a - d van de statuten van het Fonds.
Toetredingsleeftijd	De deelneming vangt aan bij indiensttreding bij een aangesloten werkgever, ongeacht de leeftijd.
Pensioenleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt.
Loon	<p>Vast pensioengevend loon: Het vaste loon als omschreven in artikel 8 van het pensioenreglement.</p> <p>Variabele pensioengevend loon: Het variabel loon als omschreven in artikel 8 van het pensioenreglement.</p> <p>De navolgende variabele loonbestanddelen: - 13e maand, - (verkoop) bonus(sen), - provisie, - tantième, - overwerkvergoeding, - ploegentoeslag, - inconveniëntentoeslag</p> <p>Voor de bepaling van het vast pensioengevend loon, het variabele pensioengevende loon of het vast en variabele pensioengevende loon geldt een maximum jaarsalaris zoals bepaald in artikel 18ga van de Wet op de loonbelasting.</p>
Pensioengrondslag	<p>Het vast pensioengevend loon voor zover dit meer bedraagt dan de franchise. of Het variabele pensioengevende loon voor zover dit meer bedraagt dan de franchise. of Het vast en variabele pensioengevend loon voor zover dit meer bedraagt dan de franchise.</p>

Franchise	De franchise is gelijk aan het maximum salaris van de verplichte basisregeling. Sinds 2015 bedraagt de franchise 57.156 euro.	
Premie	De premie bedraagt een actuariële premie die in rekening wordt gebracht over de pensioengrondslag.	
Ouderdompensioen	1,875% van de pensioengrondslagen in de betreffende deelnemersjaren.	
Partnerpensioen	De nabestaande van de werknemer heeft bij zijn overlijden recht op een partnerpensioen van 70% van het bereikbare ouderdompensioen (op 67-jarige leeftijd). Per 1 januari 2015 bouwt men partnerpensioen op. Bij uitdiensttreding wordt een deel van het ouderdompensioen automatisch omgezet in partnerpensioen, tenzij de werknemer en zijn of haar partner hiervan willen afwijken. Het partnerpensioen is na omzetting 70% van het verlaagde ouderdompensioen. Bij pensionering kan het partnerpensioen door middel van uitruil worden aangepast.	
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdompensioen. Wezen van wie beide ouders zijn overleden, hebben recht op 28% van het te bereiken ouderdompensioen.	
Toeslagen	Het Fonds heeft sinds 2015 de ambitie om uw pensioen elk jaar zoveel mogelijk te verhogen met de prijsindex. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.	
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	De premievrije pensioenopbouw is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	72,50%
	80-100%	100%
	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast conform de algemene verhogingen van de lonen krachtens de CAO.	

Kenmerken pensioenregelingen geboren voor 1950.

Voor deze regelingen vindt geen opbouw meer plaats.

Kenmerken prepensioen voormalig Pensioenfonds Snoep

Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a en onder b van de statuten van het Fonds, geboren op of ná 1 januari 1936.
Toetredingsleeftijd prepensioen	De deelneming vangt aan op de datum van indiensttreding bij een aangesloten werkgever, op grond van de arbeidsovereenkomst, doch niet voor het bereiken van de 25-jarige leeftijd.
Normpensioendatum	De eerste dag van de maand, waarin de (gewezen) deelnemer 61 jaar wordt.
Pensioengrondslag	Het loon over de gewerkte dagen, vakantie- en snipperdagen inclusief vakantietoeslag, toeslagen, overwerkgeld en aanvulling op ziekgeld c.q. doorbetaling bij ziekte (loon SV). Deze pensioengrondslag wordt gemaximeerd op een jaarlijks door het Bestuur vast te stellen maximum.
Prepensioen	Het jaarlijks prepensioen bedraagt met ingang van 1 januari 2000 2,223% van de pensioengrondslag voor het betreffende jaar. In dit percentage is het overbruggingspensioen opgenomen. Het overbruggingspensioen wordt gedurende de deelnemingsperiode opgebouwd.
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.

Tijdelijk ouderdomspensioen voormalig Pensioenfonds Koek

Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 1.2 van het reglement.
Toetredingsleeftijd prepensioen	De deelneming vangt aan op de datum van indiensttreding bij een aangesloten werkgever, ongeacht de leeftijd.
TOP-datum	De eerste dag van de maand, waarin de (gewezen) deelnemer 61 jaar wordt.
Loon	<p>Onderscheid wordt gemaakt tussen vast en variabel loon. Onder vast loon wordt verstaan: functieloon, waarderingspremie, vriestoeslag, vakantietoeslag, 5 uur functie gebonden regelmatig gewerkte overuren, diplomatoeslag en contractueel vastgestelde jaarlijkse uitkering. Het vaste loon is gemaximeerd.</p> <p>Onder variabel loon wordt verstaan de volgende loonbestanddelen: prestatiepremie, ploegentoeslag, sprongvergoeding, overwerktoeslag, meeruren, verschoven uren, consignatie en toeslag voor arbeid op ongunstige uren.</p>
Pensioengrondslagen	Pensioengrondslag I is gelijk aan het vaste loon minus een franchise. Pensioengrondslag II is gelijk aan het variabele loon. Hierop wordt geen franchise in mindering gebracht. Beide grondslagen worden op 1 januari van het kalenderjaar vastgesteld.
Franchise	De franchise wordt jaarlijks aangepast op basis van de ontwikkeling van de Cao-lonen in de bedrijfstak.
Premie	De premie bedraagt een percentage van de som van het vaste en variabele loon.
Opbouw	Het op te bouwen jaarlijkse TOP bedraagt: - 1,75% van de laatste vastgestelde pensioengrondslag I over alle deelnemersjaren (= eindloonregeling), én - 1,75% van de som van de pensioengrondslagen II (= middelloonregeling). De totale aanspraak is de som van de aanspraken in de TOP-regeling. Deze aanspraak wordt aangevuld met het overbruggingspensioen (zie hierna).
Toeslag gemiste opbouwjaren prepensioen januari	Voor de onderhavige deelnemers, die vanaf 1 januari 1997 onafgebroken deelnemer zijn gebleven tot de TOP-datum dan wel eerdere ingangsdatum TOP, kan een toeslag gemiste opbouwjaren prepensioen worden toegekend op de ingangsdatum TOP door middel van een daartoe strekkend besluit door het Bestuur.
Overbruggingspensioen (OBP)	Om het ontbreken van een AOW-uitkering tijdens het ontvangen van de TOP te compenseren is er een overbruggingspensioen. Het overbruggingspensioen gaat net als het prepensioen in bij het bereiken van de 61-jarige leeftijd en loopt door tot de leeftijd van 65 jaar. De hoogte van het overbruggingspensioen is net als de hoogte van het prepensioen afhankelijk van de dienstdaag van de werknemer. Voor ieder dienstjaar wordt 2,5% van de laatstelijk vastgestelde franchise, met een maximum van 100% (2,5 x 40), opgebouwd.
Toeslag gemiste opbouwjaren	Voor de onderhavige deelnemers, die vanaf 1 januari 1997 of latere aanvangsdatum aan de regeling inzake prepensioen onafgebroken ingangsdatum TOP, kan een toeslag gemiste opbouwjaren overbruggingspensioen worden toegekend op de ingangsdatum TOP door middel van een daartoe strekkend besluit door het Bestuur.
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.

Ouderdomspensioen voormalig Pensioenfonds Snoep

Regeling	Opbouwregeling.	
Deelnemer	De deelnemer als bedoeld in artikel 6, lid 1, sub a -d van de statuten van het Fonds.	
Toetredingsleeftijd	De deelneming vangt aan bij indiensttreding bij een aangesloten werkgever, doch niet voor het bereiken van de 25-jarige leeftijd.	
Pensioendatum	De eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 65 jaar wordt.	
Loon	Het loon over de gewerkte dagen inclusief vakantietoeslag en overige toeslagen zoals overwerk. Het loon is gebaseerd op het gemaximeerde CSV-loon.	
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het loon.	
Ouderdomspensioen	0,4% van het loon per jaar tot 70% van het maximumloon respectievelijk 1,35% van het eventuele loongedeelte boven 70% van het maximum. Voor deelnemers van tenminste 57 jaar en ouder gold tot 1 juni 2004 dubbele pensioenopbouw tot uiterlijk de leeftijd van 61 jaar.	
Partnerpensioen	Het partnerpensioen bedraagt 75% van het maximaal op te bouwen ouderdomspensioen. Er is sprake van kapitaalopbouw inzake partnerpensioen. Het partnerpensioen kan op de ingangsdatum van het ouderdomspensioen worden uitgeruild voor verhoging van het ouderdomspensioen.	
Tijdelijk nabestaandenpensioen	Het tijdelijk partnerpensioen bedraagt 17,5% van het ouderdomspensioen waarvan het nabestaandenpensioen is afgeleid, voor nabestaanden van de tijdens het deelnemerschap overleden deelnemers (risicoregeling tijdens deelnemerschap). Dit tijdelijk pensioen wordt tot uiterlijk de 65-jarige leeftijd van de nabestaande uitgekeerd.	
Wezenpensioen	15% van het bereikbare ouderdomspensioen.	
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (WAO)	De premievrijstelling is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	15-25%	20%
	25-35%	30%
	35-45%	40%
	45-65%	50%
	65% of meer	100%
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (WIA)	De premievrijstelling is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	73%
	80-100%	100%

	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag kan jaarlijks op grond van een daartoe uitdrukkelijk door het Bestuur genomen besluit worden verhoogd of verlaagd met hetzelfde percentage waarmee de salarissen volgens de CAO zijn gewijzigd.
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.

Ouderdomspensioen voormalig Pensioenfonds Koek

Loon	Onderscheid wordt gemaakt tussen vast en variabel loon. Onder vast loon (loon I) wordt verstaan: functieloon, waarderingspremie, vriestoelage, vakantietoelage, 5 uur functie gebonden regelmatig gewerkte overuren, diplomatoelage en contractueel vastgestelde jaarlijkse uitkering. Het vaste loon is gemaximeerd. Onder variabel loon (loon II) wordt verstaan de volgende loonbestanddelen: prestatiepremie, ploegentoeslag, sprongvergoeding, overwerktoelage, meeruren, verschoven uren, consignatie en toeslag voor arbeid op ongunstige uren.
Pensioengrondslagen	Pensioengrondslag I is gelijk aan het vaste loon verminderd met een franchise. Pensioengrondslag II is gelijk aan het variabele loon. Hierop wordt geen franchise in mindering gebracht. Beide grondslagen worden op 1 januari van het kalenderjaar vastgesteld.
Franchise	De franchise wordt jaarlijks aangepast op basis van de ontwikkeling van de Cao-lonen in de bedrijfstak.
Premie	De premie bedraagt een percentage van de som van pensioengrondslagen I en II.
Opbouw	Het op te bouwen jaarlijks ouderdomspensioen bedraagt: - 1,75% van de laatste vastgestelde pensioengrondslag I over alle deelnemersjaren (= eindloonregeling), én - 1,75% van de som van de pensioengrondslagen II (= middelloonregeling). De totale aanspraak is de som van de aanspraken in de eindloon- en middelloonregeling.
Partnerpensioen	In deze pensioenregeling bestaat het partnerpensioen uit twee delen. Bij het overlijden van de werknemer heeft zijn nabestaande recht op een partnerpensioen van 56% van het bereikbare ouderdomspensioen. Daarnaast heeft de nabestaande recht op een tijdelijk partnerpensioen van 14% van het bereikbare ouderdomspensioen. Het tijdelijk partnerpensioen loopt door tot de nabestaande de leeftijd van 65 jaar bereikt. Het partnerpensioen is verzekerd op risicobasis. Bij uitdiensttreding of pensionering kan een partnerpensioen verkregen worden door uitruil van een deel van het ouderdomspensioen in partnerpensioen verkregen door een uitruil van een deel van het ouderdomspensioen in partnerpensioen, tenzij de werknemer en zijn of haar partner hiervan willen afwijken.
Wezenpensioen	14% van het te bereiken ouderdomspensioen. Wezen van wie beide ouders zijn overleden, hebben recht op 28% van het te bereiken ouderdomspensioen.
Voorwaardelijke toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (WAO en WIA)	De premievrijstelling is volgens de onderstaande tabel afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	15-25%	20%
	25-35%	30%
	35-45%	40%
	45-65%	50%
	65% of meer	100%
	Bij aanvang van de premievrije deelneming wordt de laatste pensioengrondslag vóór arbeidsongeschiktheid gehanteerd. Deze pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast conform de algemene verhogingen van de lonen krachtens de CAO. Als een deelnemer arbeidsongeschikt wordt volgens de WIA, geldt de navolgende tabel:	
	Mate arbeidsongeschiktheid	Voortzetting pensioenopbouw
	0-35%	0%
	35-45%	40%
	45-55%	50%
	55-65%	60%
	65-80%	72,50%
	80-100%	100%
Toeslagen	Het Fonds kent geen doelgericht toeslagenbeleid. Er is geen ambitie om jaarlijks een toeslag te verlenen op de pensioenrechten en pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van pensioenaanspraken. Het Fonds kent voor een eventuele toeslag verlening geen maatstaf. Zowel de toekenning als de hoogte van een eventuele toeslag is afhankelijk van een beslissing van het Bestuur.	

Bijlage 3 Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. In deze, door de wet verplichtgestelde nota, wordt het beleid van het pensioenfonds beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Afkoopfactor

De factor waarmee afhankelijk van de leeftijd de waarde van de opgebouwde pensioenaanspraken wordt bepaald. De afkoopfactor wordt gehanteerd bij het afkopen van kleine pensioenbedragen. Dit houdt in, dat de gewezen deelnemer in plaats van het kleine pensioen een bedrag ineens ontvangt.

AFM

Autoriteit Financiële Markten.

Asset Liability Management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de twaalf-maands gemiddelde dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad geeft de financiële positie van het pensioenfonds weer.

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en overige beleggingen. Ook wel beleggingsportefeuille.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet (bijvoorbeeld AEX-index, MSCI-index).

Compliance

Met dit begrip wordt aangeduid dat een organisatie werkt in overeenstemming met vigerende wet- en regelgeving. Elke financiële instelling beschikt over een compliance regeling die voorschriften bevat waaraan de in die instelling werkzame personen zich dienen te houden, alsmede voorschriften omtrent de wijze van controle op de naleving ervan. Ook veel instellingen die raakvlakken met de financiële sector hebben, zoals pensioenfonds, hebben een compliance regeling. Een dergelijke regeling bevat bijvoorbeeld voorschriften omtrent de wijze waarop functionarissen voor eigen rekening in effecten mogen handelen, restricties in de omgang met zakenrelaties en de omgang met vertrouwelijke informatie.

Contante waarde

De huidige waarde van een bedrag waarover je pas na een bepaalde periode de beschikking hebt.

Corporate Governance (voor pensioenfonds)

Goed Pensioenfondsbestuur, waarbij integer en transparant handelen door het bestuur en het toezicht daarop zijn inbegrepen. Daarbij legt het bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid.

Credit rating

Een rating is een risico-indicator. Een slechte rating betekent een hoog risico. Voor een hoog risico eisen beleggers en banken een hoge rente. Hoe slechter de rating dus is, hoe duurder het voor een onderneming wordt om geld te lenen. Een rating wordt toegekend door een daarin gespecialiseerd bedrijf. De grootste ratingbureaus zijn Moody's Investors Service en Standard & Poor's.

Custodian

Organisatie verantwoordelijk voor de bewaarneming van financiële bezittingen.

Dekkingsgraad

Dit betreft de nominale dekkingsgraad. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de netto-activa en de voorziening pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage. Dit verhoudingsgetal geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen. De netto-activa zijn het saldo van het belegd vermogen, de andere activa en de schulden.

Dekkingstekort

De Pensioenwet en het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds spreken van een situatie van dekkingstekort indien de middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's te dekken.

Derivaten

Van effecten afgeleide financiële instrumenten (beleggingsproducten), waarvan de waarde afhankelijk is van de waarde van andere meer onderliggende variabelen als valuta's, effecten en rentes. Voorbeelden zijn futures en swaps.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Doorsneepremie

Voor alle deelnemers aan de pensioenregeling van het pensioenfonds is de doorsneepremie een gelijk percentage van de pensioengrondslag. Bij de berekening van dit percentage wordt het totaal van individueel berekende pensioenkosten van de deelnemers uitgedrukt als een percentage van de som van alle pensioengrondslagen. Iedereen betaalt dit percentage als pensioenpremie, waardoor geslacht, leeftijd en burgerlijke staat geen rol meer spelen.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het pensioenfonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfonds zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kan jaarlijks worden vastgesteld of het eigen vermogen groot genoeg is.

Minimaal vereist eigen vermogen:

De ondergrens van het vereist eigen vermogen. Indien het pensioenfonds niet over het minimaal vereist vermogen beschikt is sprake van een dekkingstekort.

Vereist eigen vermogen:

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Emerging markets (opkomende markten)

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftetekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

Fed

De Federal Reserve System of Federal Reserve of informeel ook wel The Fed is de federale, centrale bank van de Verenigde Staten van Amerika, vergelijkbaar met de Europese Centrale Bank.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Fiduciair Management

Fiduciair management is te omschrijven als een integrale en objectieve oplossing voor pensioenfondsen met verschillende behoeften binnen vermogensbeheer. Bij fiduciair management worden oplossingen aangedragen voor strategische, tactische en operationele vraagstukken in combinatie met een op maat gesneden verslaglegging.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door de toezichthouder uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfondsen.

FIRM

Afkorting voor Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode. FIRM is een geïntegreerde methode voor de analyse van risico's bij alle typen ondernemingen waarop DNB toezicht houdt. Risicoanalyse wordt door de toezichthouder gebruikt om inzicht te krijgen in de risico's die samenhangen met de activiteiten die een onderneming uitvoert en de mate waarin deze een potentiële bedreiging kunnen vormen voor de toezichtdoelstellingen.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Futures

Termijncontract, waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. Futures worden gebruikt om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van (global) tactische asset allocatie.

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte premie wordt berekend door de rente of het rendement te baseren op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst. Het pensioenfonds heeft voor dit laatste gekozen.

Gedragscode

Schriftelijk stuk waarin regels en richtlijnen worden gegeven ter voorkoming van belangenconflicten tussen het zakelijk belang en de privébelangen van bij het pensioenfonds betrokken personen en van misbruik van vertrouwelijke informatie.

Grondstoffen

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate wordt bepaald door de actuele vraag en aanbod. Voorbeelden zijn olie, graan en metalen.

Herstelplan

Pensioenfondsen stellen in geval van een reservetekort een (langetermijn)herstelplan op. Dit plan bevat de concrete maatregelen waardoor het pensioenfonds binnen een termijn van maximaal vijftien jaar weer voldoet aan het vereist eigen vermogen.

Pensioenfondsen stellen in geval van een situatie van onderdekking een kortetermijnherstelplan op. Het kortetermijnherstelplan bevat de concrete maatregelen waardoor het pensioenfonds binnen een termijn van maximaal vijf jaar weer gaat voldoen aan het minimaal vereist eigen vermogen.

High yield

Obligaties met een credit rating lager dan BBB, ook wel non-investment grade genoemd.

Indexatie

Zie toeslagverlening.

Investment grade

Obligaties met een credit rating van BBB of hoger.

ISDA/CSA overeenkomst

Een ISDA overeenkomst is een standaard contract dat OTC-transacties tussen institutionele financiële partijen mogelijk maakt.

CSA is een bijlage bij het ISDA-contract waarin partijen afspraken maken over het wederzijds te leveren en te accepteren onderpand.

Kostendekkende premie

Pensioenfonds zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt.

De kostendekkende premie bestaat uit de actuarieel benodigde premie voor de pensioenverplichtingen, een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, een opslag voor uitvoeringskosten van het pensioenfonds en de premie die actuarieel benodigd is voor de voorwaardelijke onderdelen van de regeling.

Marktwaarde

De marktwaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Matchingportefeuille/Returnportefeuille

De matchingportefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat is ingericht om de rentegevoeligheid van de activa met de rentegevoeligheid van de passiva van een pensioenfonds af te stemmen. De returnportefeuille is het deel van de beleggingsportefeuille dat is ingericht om extra rendement te genereren.

Middellood(regeling)

Het middellood is de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende de hele loopbaan. Bij de middelloodregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Netto-risico

Het restant aan risico dat overblijft na het nemen van beheersmaatregelen.

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Outperformance/underperformance

Het rendement dat een vermogensbeheerder heeft behaald over een door hem beheerde portefeuille ten opzichte van het rendement van de benchmark.

OTC (Over the counter)

Deze term heeft betrekking op financiële transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden

Overige beleggingen

Beleggingen anders dan de voor een pensioenfonds meer traditionele beleggingen zoals aandelen en vastrentende waarden. Onder overige beleggingen vallen de categorieën grondstoffen en hedgefondsen.

Partnerpensioen op kapitaalbasis/risicobasis

Partnerpensioen op kapitaalbasis: er bestaat zowel aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming als bij overlijden na einde deelneming (als gewezen deelnemer of gepensioneerde).

Partnerpensioen op risicobasis: er bestaat alleen aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming.

Partnerpensioen voor de pensioendatum op risicobasis en na pensioendatum op kapitaalbasis: er bestaat aanspraak op partnerpensioen bij overlijden tijdens de deelneming of bij overlijden na ingang van het ouderdompensioen; er bestaat geen aanspraak op partnerpensioen bij overlijden als gewezen deelnemer.

Pensioenaanspraak

Een recht op toekomstige pensioenuitkeringen. De aanspraak op pensioen wordt onderscheiden van het ingegane pensioen.

Pensioenfederatie

In de Pensioenfederatie zijn drie instellingen gefuseerd: de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfonds (VB), de Stichting voor Ondernemingspensioenfonds (OPF) en de Unie van Beroepspensioenfonds (UvB). De Pensioenfederatie vertegenwoordigt via deze koepels de aangesloten pensioenfonds.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer.

Pensioenplanner

Een internettoepassing waarmee deelnemers inzicht hebben in hun opgebouwde pensioenrechten en berekeningen kunnen maken op basis van (mogelijke) veranderingen in persoonlijke en/of werksituatie.

Pensioenrecht

Een recht op ingegane pensioenuitkeringen.

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 is de Pensioenwet in werking getreden. De Pensioenwet heeft tot doel de waarborgen te verschaffen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Prognosetafels

Een sterftetafel is een statistische beschrijving van het afstervingsproces van een bevolking. Sterftetafels zijn gebaseerd op waarnemingen van sterftcijfers over een bepaalde (trend)periode. Men spreekt over Periodetafels indien de waarnemingen rechtstreeks worden gebruikt voor de bepaling van de sterftkans in de sterftetafel. In Prognosetafel wordt tevens rekening gehouden met de stijgende levensverwachting. De meest recente publicatie van de Nederlandse sterftetafel betreft de AG Prognosetafel 2016. Deze is vastgesteld door het Actuarieel Genootschap en maakt onderscheid in de Prognose Nederlandse Mannen en de Prognose Nederlandse Vrouwen.

Quorum

Het aantal bestuursleden dat aanwezig moet zijn in een vergadering om geldige besluiten te kunnen nemen.

Raad van Toezicht

Voor het intern toezichthoudend orgaan is gekozen voor een raad van toezicht die het functioneren van het bestuur toetst en jaarlijks daarover aan het bestuur rapporteert.

Renterisico

Het risico dat rentefluctuaties - als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet - leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat.

Reservetekort

De Pensioenwet en het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds spreken van een reservetekort als de middelen ontoereikend zijn om naast de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's, ook nog de vereiste reserve beleggingsrisico's, de reserve voorgenomen pensioenaanpassing en eventuele andere reserves te dekken.

Risicomanagement

Naar aanleiding van de negatieve marktontwikkelingen en de invloed daarvan op de dekkingsgraad heeft het bestuur het afgelopen jaar extra aandacht besteed aan het risicomanagement van de beleggingsportefeuille. Op basis hiervan is het beleggingsbeleid verder aangescherpt. De doelstelling van het gewijzigde beleggingsbeleid is het beschermen van de dekkingsgraad tegen extreme risico's. Hierbij is er nadruk gelegd op de twee grootste risico's voor de dekkingsgraad: het risico van dalende aandelenkoersen en het risico van een verder dalende rente. Daarnaast blijft het pensioenfonds toch deels profiteren van een eventueel oplopende rente en stijgende aandelenkoersen.

Risicopremie

Dit is de premie voor risicodekking.

RJ610

De Raad voor de Jaarverslaglegging (RvJ) heeft een richtlijn opgesteld (RJ610) voor pensioenfonds(en), met voorwaarden voor het jaarverslag en de jaarrekening.

Securities lending

Securities lending is het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

SPO

Stichting Pensioen Opleidingen.

Spread

Het renteverskil tussen bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Sterftetafels

Zie **prognosetafels**.

Stichtingskapitaal en reserves

Zie eigen vermogen.

Strategische allocatie

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en derivaten. Ook wel beleggingsportefeuille.

Strategische normportefeuille

De strategische normportefeuille is een schaduwportefeuille waarin het pensioengeld in theorie belegd zou kunnen worden. De normportefeuille is dan ook, net als de werkelijke portefeuille, omgeven met regels en afspraken. De normportefeuille bestaat uit meerdere beleggingscategorieën, bijvoorbeeld aandelen en vastrentende waarden. Elke categorie heeft een bepaalde gewichting. Verder wordt per categorie een 'belegbare' index afgesproken die als vergelijkingsmaatstaf geldt.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Deze twee componenten worden ook wel de 'legs' van de transactie genoemd. Swaps zijn derivaten, dat wil zeggen dat ze afgeleide producten zijn.

Technische voorziening (voorziening pensioenverplichtingen)

Technische voorzieningen worden gevormd om alle uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten voortvloeiende pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

Toeslagverlening

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het bestuur neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen van uw pensioenaanspraken. De toeslagverlening bij Pensioenfonds Zoetwaren is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van het pensioenfonds dit toelaten.

Uitkeringsovereenkomst

Bij de uitkeringsovereenkomst weet de deelnemer precies hoe hoog zijn uitkering op termijn is.

Uitvoeringsovereenkomst

De overeenkomst tussen een werkgever en een pensioenfonds over de uitvoering van één of meer pensioenregelingen.

UPO

Uniform Pensioenoverzicht, een overzicht van de pensioenaanspraken dat jaarlijks aan de actieve deelnemers wordt gestuurd.

Verantwoordingsorgaan

De in de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur gehanteerde term voor een orgaan waarin de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) zijn vertegenwoordigd en waaraan het bestuur periodiek verantwoording aflegt.

Verbonden personen

Alle leden van de organen van het pensioenfonds en andere personen die werkzaamheden voor het pensioenfonds verrichten, onafhankelijk van de duur waarvoor of de juridische basis waarop zij werkzaam zijn.

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

WIA

Dit is de afkorting voor de wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen.

Z-score

De Z-score wordt ieder jaar vastgesteld en geeft de afwijking van het werkelijk behaalde rendement ten opzichte van het rendement dat op grond van de normportefeuille behaald kan worden ofwel het normrendement.

Colofon

Uitgegeven door
Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie

Correspondentieadres:
Postbus 501
9700 AM GRONINGEN

Bezoekadres:
Europaweg 27, Groningen

Telefoon (050) 582 19 90
internet www.pensioenzoetwaren.nl
emailadres pensioen@pensioenzoetwaren.nl

Realisatie
TKP Pensioen BV
Postbus 501
9700 AM GRONINGEN

